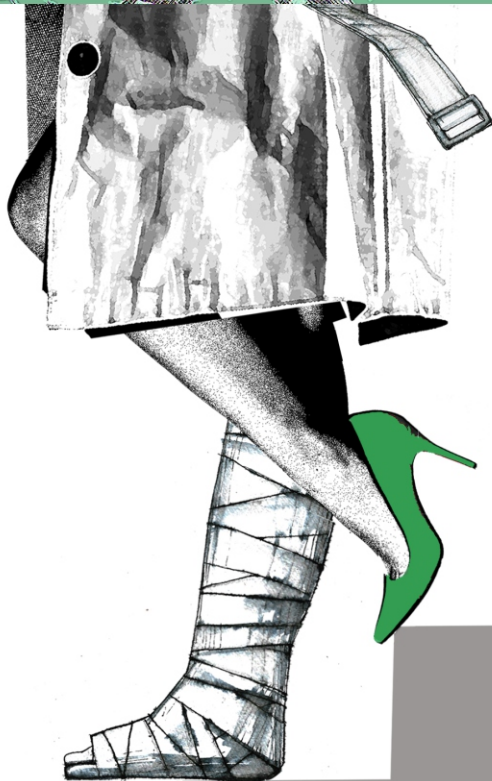

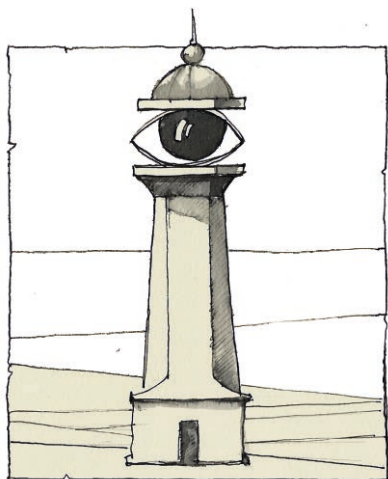
TOMIS

revistă de cultură

Nr. 15-16 ianuarie-februarie 2024

TOMIS

CREDITORIAL

Alina Ioana VASILIU

Un fluierat în biserica Patriotului Național

Am citit, fără surprindere, cum s-a revărsat o basculantă de ură peste o colegă din presă care și-a permis să aducă aminte publicului, de ziua Poetului, că era antisemit, xenofob și anti-european. Așa, fără nuanțe, fără bemoli. Pentru limitarea entuziasmului idolatru de Ziua Culturii Naționale. Un fel de fluierat – nu știu cât de oportun, dar nu ne punem problema oportunității când e vorba de libertatea de exprimare – în biserica „Patriotului Național”, deja inflammat în contextul aurist. Sunt sigură că s-a și așteptat la o astfel de reacție, pentru că jurnalistul este cetățeanul cel mai informat din țara asta, deci la curent cu toate dejecțiile ce pot fi vehiculate pe rețelele de socializare.

Văzând pe net cartea *Chestiunea evreiască*, la care trimitea printr-un link jurnalista respectivă, m-a amuzat foarte tare formularea editorilor (cred că a lor – prezentarea cărții pe diverse site-uri nu e semnată): „La mai bine de 150 de ani de la nașterea Luceafărului poeziei românești, suntem, credem, pregătiți să receptăm cu obiectivitate mesajul eminescian în lumea adevărului, plasând afirmațiile sale, atât în ansamblul operei, cât și al realității social-politice a vremii, care le-a generat”.

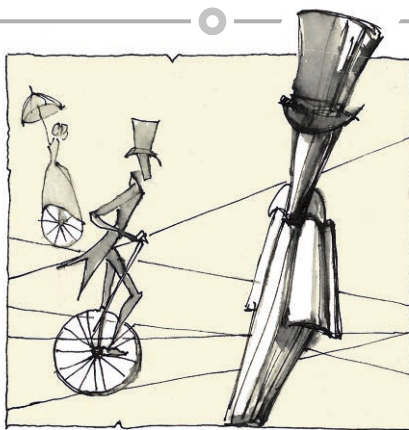
Evident că nu suntem pregătiți și nu vom fi niciodată. Iar ura se va perpetua pe diverse canale, indiferent de epocă, de context și de gradul de civilizație. Este mizera condiție umană care ne condamnă la asta, oricât de elevați intelectual și spiritual am fi.

În ce mă privește, dincolo de faptul că sintagma „Luceafărul poeziei românești” mă crispează până în vârful degetelor, nimic din ceea ce a scris Eminescu nu mă

determină să îl consider mai puțin genial, ci doar mă face să mă întristez de incontestabila slăbiciune a componentei umane din el în fața vremurilor. N-am nicio simpatie față de cultura anulării, care în această epocă, în care a căpătat această nouă denumire, are în vizor bărbatul alb, iar în trecut a vizat femeii, negri, evrei, romi, comuniști, anticomuniști, persoane cu dizabilități, minoritari de toate felurile. Nu-mi fac iluzii că va dispărea, dar cu siguranță va suferi schimbări mai mult sau mai puțin semnificative de țință.

Și mă mai întristează faptul că nici aceia care îl demască pe Eminescu, nici aceia care își vomită ura în apărarea lui nu au idee cât de mare a fost. Se raportează la un clișeu încrămenit, nici măcar la statuia lui, ci la un pedestal alcătuit din prea multe elogii, versuri și comentarii literare repetate până la evacuarea din ele a oricărui sens. N-am o soluție pentru asta, decât la nivel individual, în funcție de capacitatea intelectuală a fiecăruia: lectura textelor, cu răbdare, până la acel moment al revelației.

Andrei CRĂCIUN

TURBO

(fragment de roman)

(...) domnului Nunu îi plăcea să povestească tot ce a făcut vreodată, dar fără să exagereze, fără să se umfle în pene și fără să se facă mai mic decât era, așa, m-am trezit la cinci, am așteptat să răsară soarele, mi-am luat pisicile și am plecat să ne plimbăm și ne-am plimbat prin toate cartierele până am ajuns aici, mă, ce mă fac eu cu voi, trebuie să opresc să mai iau bomboane, copii, să aveți grijă de îngerul vostru păzitor, așa ne spunea domnul Nunu înainte să plece îngândurat și abia mulți ani mai târziu l-a spulberat Gheorghiu cu mașina pe singura trecere de pietoni din orașul nostru și cu el atunci a mai murit și o pisicuță, care se vede că ajunsese la cea de-a noua viață, care era și ultima, dar celelalte au scăpat și au mers mai departe prin lume în formație, ca și cum l-ar fi urmat pe domnul Nunu, atât că noi nu mai puteam să-l vedem, câteodată mă trezesc și dimineața îmi spun că parcă am visat visele domnului Nunu, ce frumos visează morții, îmi spun, îmi fac o cafea și aștept să răsară soarele, cum poate că făcea și el înainte să își ia pisicile sale și să umble pământul până la moarte, și după ea, și cât aștept mă

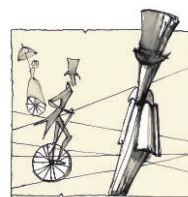
întorc pe alee, fiindcă acela care pleacă din copilărie e blestemat și însemnat, ca un Cain, umblă el prin lume, pururi nefericit, domnul Nunu a murit fericit și se povestea că nici măcar la spital când era deja mort n-au putut să îi șteargă de pe chip zâmbetul, copii, să aveți grijă de îngerul vostru păzitor!, dar noi nu am știut să îl ascultăm și altele chiar mai îngrozitoare ni s-au întâmplat, căci după ce alții i-au omorât pe dictatori s-a deschis o ușă și pe ea a intrat lăcomia și a început să mutilizeze oamenii, om cu om, apartament cu apartament, scară cu scară, bloc cu bloc, alee cu alee, până n-au mai rămas decât câțiva oameni, o mână de supraviețuitori și în rest carcase goale de oameni, alte uși se mai deschiseseră înainte să pot eu vedea și pe oameni îi mai mutilaseră și frica și foamea și lașitatea, dar eu am deschis ochii privind șarpele lăcomiei și pe ușa care s-a deschis atunci s-a mai strecurat ceva, ceva ca un blestem, dictatorilor nu le-a convenit că i-au umplut de gloanțe și atunci pesemne că ne-au blestemat pe toți, la grămadă, chiar dacă alții fuseseră aceia care i-au legat, i-au târât lângă zid și i-au lăsat sub o ploaie de gloanțe ucigașe, blestemul acela era cancerul, cancer osos, cancer de prostată, cancer de faringe, cancer de pancreas, cancer de colon, cancer de piele, cancer la creier, cancer la plămâni, cancer la ficat, cancerul omorâse și înainte, dar atunci lovea în toate direcțiile, chiar din toate direcțiile și până și muzica vecinului nostru fără nume era tot mai tristă, vreți să vă spun ceva, n-are nicio legătură cu blestemul, căci nu toți credeau că dictatorii ne blestemaseră cu limbă de moarte, băgați-vă, mă, mințile în cap, era de la Cernobîl și de la băutură, nu vedeți ce a început acum, că nu mai e nimic sigur, beau și oamenii, ce să facă, și într-adevăr oamenii beau mai mult și mai mult și mai mult, căci fabrica se prăbușea și pe ușa aceea deschisă mai intraseră și șomajul și teama de ziua de mâine, e o lume sălbatică, puștilor!, ne spunea, când ne prindea cârd pe stradă, și ne prindea mereu, căci așa umblam noi, nimeni nu mergea singur, nimeni nu era singur pe atunci, chiar așa ne spunea subinginerul Oiță, de parcă noi nu știam cum era lumea, subinginerul era depanator, repara orice, aspiratoare, aparate de radio, sărmănele fiare de călcat, știa totul subinginerul Oiță, lumea chiar era sălbatică, avea dreptate, și mult îmi mai plăcea când cineva se pomenea cu vreun aparat stricat, fiindcă atunci trebuia chemat subinginerul Oiță și acesta știa să nu treacă neobservat, îmi plăcea să îl văd cum lucrează, avea o geantă de instrumente magice, le scotea unul după altul, le alinia și apoi își plimba degetele deasupra lor, ca și cum ar fi făcut vrăji, apoi îl alegea pe cel potrivit și cu el aducea la viață aparatul care trăgea să moară și în tot timpul acesta fuma țigară, subinginerul Oiță nu își dădea niciodată jos basca, deși dacă era vară putea să rămână și în maiou, dar la bască nu renunța vreodată și nici la țigară, subinginerul Oiță repara și repara și în tot timpul acest vorbea neconținut, ați aflat ultima veste, chiar dacă ar fi știut cineva la ce se gândește tot nu l-ar fi oprit pe subinginerul Oiță, fiindcă era copleșitor să îl auzi vorbind despre toate câte erau pe lume, dincolo de aleea noastră, dincolo de orașul nostru, iar pe lume

se întâmplau numai nenorociri, vapoare care se scufundau, cutremure de pământ care ștergeau provincii întregi de pe hartă, vă dați seama?, dragostea nu avea nicio șansă, mereu îndrăgostiților avea să li se întâmple ceva îngrozitor, regii și reginele își pierdeau coroanele și căpățânile, muncitorii își pierdeau slujbele, numai bancherii nu-și pierdeau niciodată banii, oare de ce?, ziceți, mă, o știți pe ultima?, iar subinginerul Oiță mânuind instrumentul său fermecat în adâncul aparatului bolnav nu ne spunea și de ce numai bancherii nu-și pierdeau niciodată banii, lăsându-ne să ne frământăm singuri în căutarea unui răspuns, dar ați aflat-o pe ultima?, iar în interpretarea subinginerului Oiță, țesătura realității nu avea niciodată sfârșit, ultima nici măcar nu exista, mereu își amintea că undeva pe pământ s-a întâmplat o tragedie încă mai mare, o catastrofă de care bine că n-am avut și noi parte, subinginerul Oiță se instala în bucătăria celui care îl chemase și o transforma în atelier și primea în audiență pe oricine avea în brațe un aparat casnic bolnav, iar aceștia veneau și veneau și veneau și subinginerul Oiță nu obosea niciodată să le dea viață și să ne umple de istorii de groază care se întâmplă chiar acum, chiar acum în timp ce noi stăm aici și savurăm clipa, în cutare sau cutare loc, subinginerului Oiță îi plăcea să spună că savurăm clipa și poate că el chiar o savura, cu țigara mereu aprinsă, cu basca lăsată un pic pe spate, cu un instrument magic în mână și cu cealaltă dirijând corul uimirilor noastre, se oprea doar ca să bea dintr-o ceașcă de cafea, care de asemenea nu se golea niciodată, fiindcă mereu gazda avea grijă să fie plină, subinginerul Oiță venea după prânzul cel mic și după ce trecea binisor de ora cinei și el nu terminase de vindecă toate aparatele bolnave, se auzea o voce pe care o puteai confunda cu nicio altă voce din lume, era vocea doamnei Oiță, care striga de cum intra pe Alee, Oiță, Oiță, unde mi-ești, Oiță?!, treci imediat acasă, că se răcește mămăliga!, și atunci subinginerul, ca prin farmec, își strângea trusa și se făcea nevăzut și cuvintele sale de despărțire erau mereu aceleași, ne socotim data viitoare!, Oiță, Oiță, tu n-ai auzi că se răcește mămăliga?!, atât mai știam noi despre viața subinginerului Oiță, care reapărea peste două săptămâni, am venit să ne socotim și să vedem ce s-a mai întâmplat cu aparatele voastre, și bineînțeles că ne subjugă imediat, ați auzit-o pe ultima?, dar știam cu toții că acum nu o să ne-o mai spună pe cea mai nouă, fiindcă era într-o dispoziție nostalgică, o să-și aducă aminte de când era copil și trăia doar mâncând cireșe furate, despre cum pe atunci în viață nu aveai nevoie de ceas, nimeni nu avea ceas, poate niște domni pe la oraș, te uita pe cer și știai cât mai ai din zi, ce mare filosofie, nu era nicio mare filosofie, nu?, subinginerul Oiță era pasionat de retorice, îi mai plăcea să și înjure, dar la el înjurătura era subînțeleasă, nu zicea decât astăzi și mâine și noi știam despre ce era vorba, despre intenția subinginerului Oiță de a întreține relații intime cu mama împlicinatului, precum și cu toate rudele ei decedate, vreme de două zile începând cu clipa de față, astăzi și mâine, astăzi și mâine, astăzi și mâine, cuvintele lui sunau ca o rugăciune sau ca un blestem, dar era Oiță un om

drept, nu-ți lua pe reparație mai mult decât făcea, nu-i plăcea să înșele, pentru ce să facă asta, plăcerea lui nu era să strângă mălai, să pună deoparte, să-și umple teșcherea, el nu era morar, el nu era băcan, sufletul lui nu era sufletul negustorului, subinginerul Oiță era un artist și plăcerea lui era să aibă un public pe care să-l vrăjească și căruia să îi vorbească în continuu despre ultima, n-o știți pe ultima, nu?, precum și despre vremurile acelea îndepărtate de când oamenii erau sălbatici, trăiau în cireși, nimeni nu avea nevoie de ceas și tot erau fericiți, iar asta era foarte important, iar la drept vorbind cei mai mulți care ajunseseră vreodată la noi pe Alee erau tot oameni dreți, și păcatele lor erau toate omenești, erau minore, erau curvari, erau bețivi, dar nu erau criminali, erau răi de gură, lași sau turnători, știau să se strecoare, dar nu știau să exploateze și asta îi salva, și printre toți oamenii aceștia, care formau lumea toată, se afla și Bobiță, frizerul

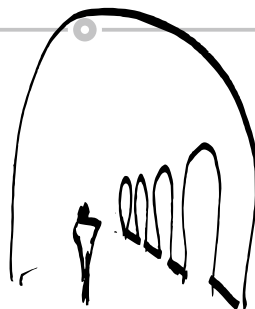

nostru, care ne făcea coafuri îndrăznețe, cu care nu ne era rușine să umblăm prin lume, doar că Bobiță a orbit, dar noi am continuat să ne tundem la el chiar și după ce orbise, chiar dacă unii și-au pierdut loburile urechilor, noi nu l-am părăsit pe Bobiță, cum îl părăsise vederea, fiindcă și el avea inima bună și avea grijă de părul nostru ca și cum de el depindea soarta planetei, și asta era foarte important, Bobiță, deși nu mai vedea decât umbre, mergea la pescuit, de unde se întorcea cu cele mai grozave povești, și uneori cu câte un pește atât de amărât că îți era și milă să-l arunci în tigaie, să-l frigi, dar soția lui Bobiță tot îl arunca, tot îl frigea, se vede treaba că așa i-a fost lui soarta, spunea aceea, iar Bobiță, deși nu mai vedea treaba, dădea din cap că așa e, și printre toți oamenii de pe Alee se mai strecura și domnul Scurtu, care bătându-și joc de propriul nume călca apăsător cu pantofii săi numărul 45, avea doi metri și un pic domnul Scurtu, pentru el toți erau țâcă, al cui ești, țâcă, tații noștri erau tot țâcă, și cum ar fi putut fi altfel, domnul Scurtu era un uriaș, dar și el, așa uriaș cum era, avea inima bună, avea sufletul bun, el se încânta la fel ca noi, copiii, de vrăjile pe care le făcea subinginerul Oiță, și așa a venit și ziua în care acesta s-a întrecut pe sine și toate cu câte ne uluise vreodată subinginerul Oiță au devenit, brusc, banale, căci în ziua aceea domnul Scurtu, ca un magician, i-a adus tatălui meu un computer personal, Cip 3, special de la București, poftiți, dom' profesor, și așa au intrat în viața blocului nostru, dacă nu a întregii alei, jocurile pe calculator, căci doar nu vă închipuiți că la altceva avea să fie folosit computerul și nu noi, copiii, aveam prioritate, ci bărbații aceștia încă tineri care, profitând de faptul că lumea se născuse din nou, redeveniseră și ei peste noapte copii, descopereau revoluția tehnologică și avantajele sale și acum se bucurau de ceea ce înainte nu se afla nici măcar în vise, erau barmani, erau omuleți urmăriți de creaturi ciudate, erau hoți care furau ouă și găini enorme căutau să îi ucidă, fugi, măi, țâcă!, zicea domnul Scurtu și subinginerul Oiță cu mâinile sale deprinse să facă vrăji prindea o viteză care deruta găinile enorme, în cele din urmă găinile se înmulțeau, îl prindeau și îl ucideau, dar nu era ca în realitate, să aibă o singură viață, în această realitatea nouă era mult mai bine, căci avea mai multe vieți, așa că subinginerul Oiță trebuia ucis în mod repetat și chiar era, abia apoi venea rândul domnului Scurtu, care își zicea singur aceleași cuvinte, fugi, măi, țâcă!, dar nu avea spor, cu mâinile sale mari și butucănoase (...)

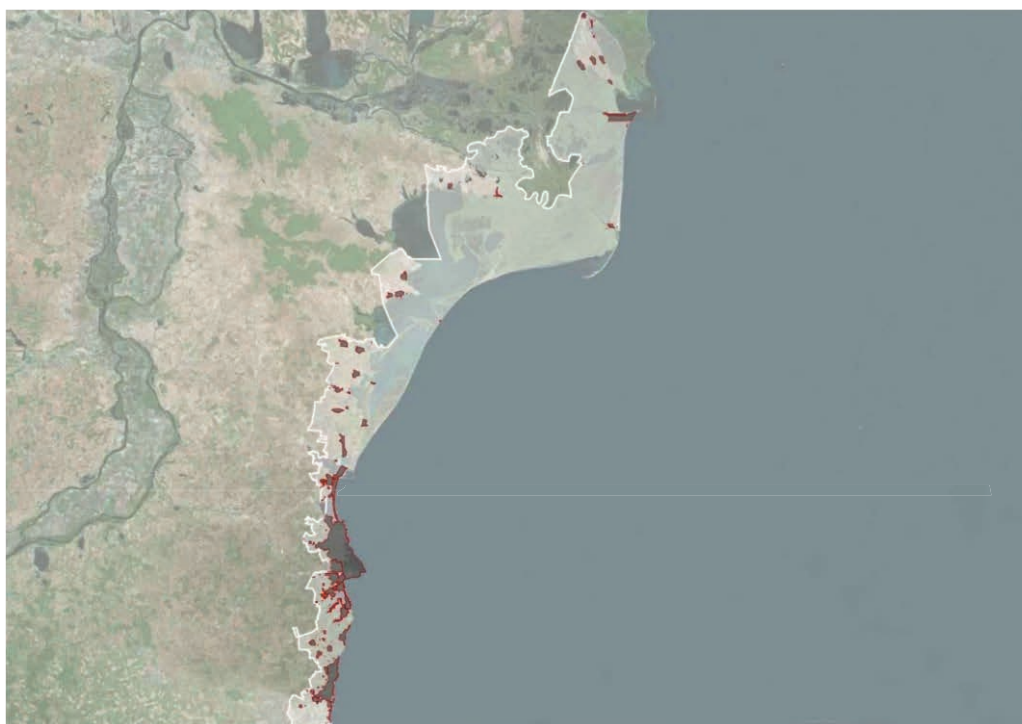

Hinterland
sau teritoriul
de dincolo de oraș

ARCHITECT

Sebastian IONESCU

Printre rarele cuvinte germanice compozite ce au intrat deopotrivă în vocabularul universal, dar și în Dicționarul Explicativ al Limbii Române, aparținând totodată terminologiei urbanistice, este cel de „*hinterland*”. Înseamnă tradus *mot à mot* teritoriul din spatele orașului, de dincolo de oraș, care polarizează, care circumscrie – ca să folosim o expresie geometrică – o așezare urbană. Termenul a pătruns în limbaj geografic cândva pe la sfârșitul secolului al XIX-lea. Inițial, noțiunea făcea referire chiar la orașele portuare, desemnând acel teritoriu unde erau depozitate mărfurile destinate comerțului maritim. Apoi semnificația s-a extins gradual, ajungând astăzi să desemneze acea zonă fără limite precise având caracteristici rurale din proximitatea unui pol de agregare urbană.

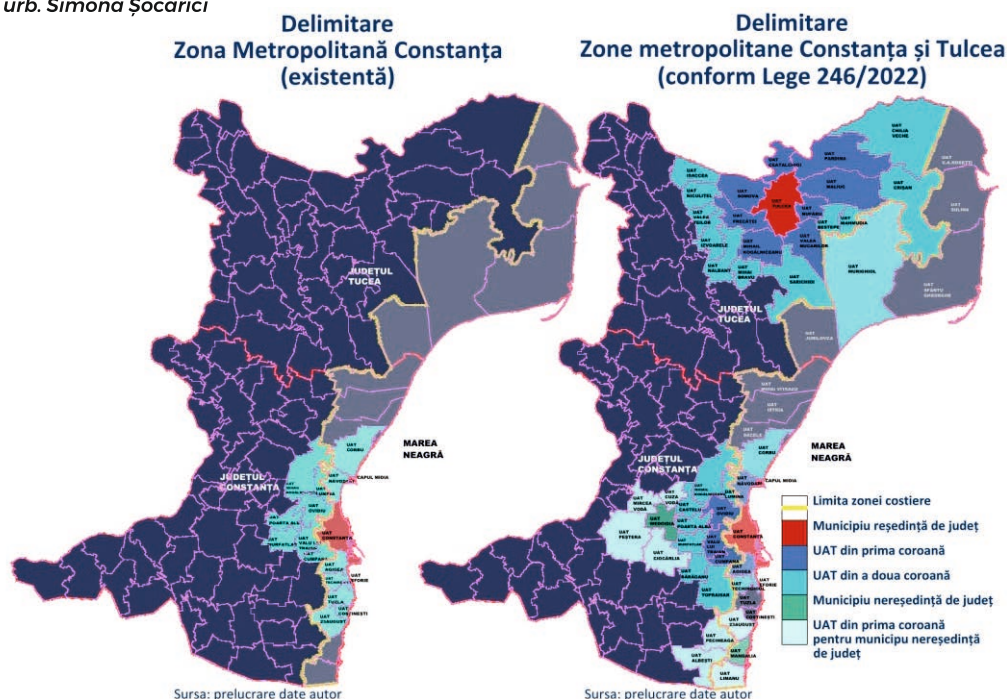
Evoluția istorică a așezărilor a presupus totuși o opoziție clară între oraș și *hinterlandul* său – ce îi asigura urbei în primul rând existența economică – prin simplul fapt că exista o limită fizică fermă: cea a zidurilor de apărare. Cândva pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, când ultimele centuri de fortificații au fost demolate, mai mult sau mai puțin simbolic, mai mult sau mai puțin din rațiuni funcționale, în celebre exemple precum Paris sau Viena, această diferențiere a încetat treptat să mai existe. Orașul practic a explodat, invadând arealul pastoral din proximitate. Suburbanizarea accentuată actuală – pentru că asta s-a întâmplat în fond prin această „ieșire din sine” a orașului – diluează până la disoluție limitele dintre urban și rural. În cazul particular al Constanței reprezintă un fenomen cu atât mai acut, deoarece presiunea imobiliară – dar și politicile publice sau mai precis absența lor – au exacerbat în ultimii ani acest proces nefast.

Analiza *hinterlandului* constănțean se va face prin două „lentile” oarecum divergente, care vor asigura totuși o viziune focalizatoare: prima, ce constituie un cadru global și empiric, este una dintre cele mai așteptate și deopotrivă întârziate cărți de urbanism (*sic!*) ale ultimilor ani intitulată „*Countryside. A Report*” („Mediul rural. Un raport”), aparținând arhitectului și urbanistului olandez Rem Koolhaas. Fuseserăm avertizați încă de acum aproape un deceniu de către „olandezul observator” – Koolhaas fiind și un teoretician extrem de influent – legat de intenția elaborării cărții și mai ales de faptul că schimbările majore, ce sunt mai degrabă mutații, au loc în mediul rural și nu în cel urban, precum ne-am fi așteptat. Și, parcurgând această carte destul de distopică, realizăm că aproape nu i se poate contesta această observație devenită noua realitate globală. Compendiul editat de către olandezul *starchitect* pendulează filozofic între peisagistică și geografie, antropologie și sociologie, politică și economie și, bineînțeles, între arhitectură și urbanism, dar care par puse acum în surdină raportat la celelalte discipline conexe.

Cea de a doua lentilă, una locală și teoretică de planificare spațială a teritoriului este un studiu diagnostic ce face parte din strategia integrată de gestiune a zonei costiere efectuată de către un grup de experți coordonați de arhitectul Ionică Bucur, membri ai Asociației Profesionale a Urbaniștilor din România (A.P.U.R.) - sucursala Constanța. Zona costieră înseamnă acel spațiu geografic de contact al mării cu uscatul, ce include, pe lângă terenurile adiacente și apele de coastă de suprafață, dar și întregul sistem lagunar. Un alt termen relevant este acela de zonă metropolitană, adică teritoriul din jurul municipiilor, în cadrul căruia au fost generate relații reciproce de influență în domeniile economic, social, cultural, al infrastructurii edilitare și al căilor de comunicații. Însă ambele zone, cea costieră și cea metropolitană, se stabilesc pe baza limitelor unităților administrativ teritoriale, adică a „granițelor” dintre totalitatea terenurilor intravilane și extravilane ce definesc așezările urbane sau rurale (fig. 1). Simplificând, dacă zona costieră înseamnă un teritoriu limital natural, acolo unde – într-o notă

poetică – țărmul întâlnește marea, atunci, prin contrast, zona metropolitană reprezintă o zonă intens urbanizată, acel (multi)pol de agregare urbană definit în paragraful de început. Tensiunea generată de interferența cadrului natural cu cel urban antropic dă naștere acestui areal mutant pe care îl portretizează atât de real cartea lui Koolhaas, tensiune care este cu atât mai acerbă într-o zonă simultan agrară, dar industrializată, și turistică, însă depopulată, precum cazul litoralului românesc.

Fig. 1 fig. 1 - Zona metropolitană versus zona costieră urb. Simona Șocarici

Cheia de deciptare a *hinterlandului* va pleca însă de la un citat exterior celor două surse principale menționate anterior și aparține unui teoretician contemporan al peisajului – Sébastien Marot – care consemnează un fapt pe care îl cam intuim cu toții: „Ruralul nu mai este un domeniu clar identificabil. Forțele și structurile economice care conformau în mod tradițional această lume sub cer deschis, agricultura, în primul rând, au fost abandonate sau transformate în profunzime”. Dacă asociem această observație peisajului macro al Dobrogei, lucrurile par a fi mai acute decât în restul României, deoarece această regiune este poate cea mai ilustrativă din țară pentru ideologia supunerii naturii a fostului regim comunist, ideologie disecată în „*Countryside. A Report*” prin prisma „Marelui Plan de Transformare a Naturii” al lui Stalin dintre 1948 și 1953. Construcția Canalului Dunăre Marea-Neagră și a vastului sistem de irigații alimentat de către acesta, industrializarea forțată a Constanței și a altor localități asociată dezvoltărilor portuare, precum și crearea stațiunilor estivale – unele în zone lagunare – sunt doar câteva exemple în acest sens. Să mai invocăm aici doar

fantoma proiectului din fericire nerealizat pentru o imensă orezărie în Delta Dunării. În ceea ce privește starea actuală, se poate afirma că imaginea peisajului ancestral și orizontal al Dobrogei nu mai poate fi disociată azi de siluetele „plantațiilor” de turbine eoliene (fig. 2), ce vor ocupa în viitor probabil și parțial zona apelor teritoriale, unificând astfel țărmul și marea. Plecând de la această metaforă ilustrativă, pentru că în limba engleză cuvântul „*plant*” desemnează atât „plantă”, cât și „instalație”, îi dăm cuvântul lui Rem Koolhaas pentru o primă concluzie diagnoză în continuarea citatului lui Sébastien Marot, aplicabilă aici ca oriunde altundeva pe glob: "O lume dictată anterior de anotimpuri și de organizarea agriculturii este acum un amestec toxic de experiment genetic, știință, nostalgie industrială, imigrație sezonieră, achiziții teritoriale, subvenții masive, locuire accidentală, stimulente fiscale, investiții, tulburări politice – cu alte cuvinte, mai volatilă decât cel mai accelerat oraș". Întreaga planetă, concentrată fiind pe utopia sau distopia citadină și obsesia generală pentru *smart city*, a ocultat faptul că adevărata revoluție a avut loc de fapt în *hinterland*.

Intersecția zonei costiere cu zona metropolitană a Constanței presupune fără îndoială și apariția peisajului de consum caracteristic sezonului estival, care vine întotdeauna cuplat cu cel de devastare generat de industrializarea forțată, agricultura intensivă și expansiunea urbană deficitară, procese enumerate mai sus. Cunoaștem acest tandem – peisaj de devastare și peisaj de consum – din „lecția” americană. America industrială a furnizat gratis franciza globală *Disneyland*, ce se manifestă începând cu zona centrelor istorice ale orașelor, trecând prin clasicele parcuri de distracție și ajungând până la rezervațiile tip *retreat*. Prin contrast, unul dintre capitolele din cartea editată de Koolhaas aduce în discuție deopotrivă filozofia și practica romană a *Otium*-ului. Aceasta presupunea îndepărtarea de activitatea de „*business*” urbană – adică de negoț, de negare a *Otium*-ului (*negOtium*) – și călătoria ritualică către lumea campestră, pentru introspecție, contemplare și refacere în mijlocul naturii. „Turismul este un

Fig. 2 - Peisaj dobrogean antropizat dispers
Auris Luca, *Discover Dobrogea*

efort de a recupera mobilitatea primară și ritmul *Otium*-ului, aducându-ne mai aproape de natură, dar rezultatul este de multe ori opusul” (p.63). Pentru o exemplificare locală, să întreprindem o călătorie rurală dar virtuală folosind sistemul Google Street View pe DC88, drum ce leagă orașul Ovidiu de satul Poiana. Ceea ce surprinde abrupt în vacuitatea peisajului dobrogean este apariția unui mini-parc-tematic-loc-de-joacă-pentru-copii, care șochează oarecum prin imaginea relativ dezolant distopică (fig. 3a). Incinta acestuia este ferm delimitată de peisajul agrar înconjurător, amenajarea peisageră nu pare a constitui o temă importantă în afara abundenței figurinelor mobilier, iar izolarea ce „dă dependență” de autoturism face probabil parte din concept. Parcurgând același drum, ceva mai aproape de satul Poiana, o livadă cu o mică anexă, oarecum la fel de izolată (fig. 3b), stigmatizată cu anunțul „De vânzare”, amintește ce am pierdut de fapt prin *Otium*: grădina/livada erau adevărate spații de loisir, acolo unde filozofia individuală indusă de contemplarea și modelarea măsurată a naturii prin horticultură a fost astăzi înlocuită de gratificarea instantanee cu adrenalină/dopamină specifică spațiilor de consum. Ceea ce leagă cele două entități distincte – locul de joacă și livada – este senzația vizuală pe care ambele o conferă de trup izolat, cum se numește deopotrivă sugestiv și tehnic o porțiune de teritoriu intravilan situată însă în extravilan. Adică metaforice enclave, oaze, insule, toate fiind ipostaze ale fragmentării actuale.

Să luăm spre analiză un eșantion de urbanitate tomitană, tot de pe Google Maps, care surprinde zona serelor orașului (fig. 4), de data aceasta ceva mai

Fig. 3a

Peisaj de consum - loc de joacă parc tematic

aproape de ideea de limită dintre oraș și *hinterlandul* său, dacă asociem diferențierii contemporane de natură juridic administrativă dintre intravilanul și extravilanul unei localități pe cea morfologic istorică amintită la început de *intramuros* versus *extramuros*. Registrul metaforic de citire al acestei analize o reprezintă un alt capitol din *Countryside*, dedicat filozofului modernității: René Descartes. Ce contribuție particulară are gânditorul francez în afară de semănarea largă a îndoielii moderne? Aflăm că Descartes a fost, printre altele, și responsabil indirect de amenajarea unei grădini pe teritoriu olandez, influențându-l pe Constantijn Huygens, tatăl lui Christiaan Huygens, cel care avea să inventeze apoi orologiul cu pendulă. Prin această „colaborare”, Constantijn Huygens urma să aplice principiile mecaniciste ale lui Descartes horticulturii și practic să instrumentalizeze natura, o condiție specifică, nu-i așa, Olandei „in vitro”. Arhitectul Rem Koolhaas, care este considerat și filosof prin prisma cercetărilor sale legate de urbanitate, folosea deja de ceva vreme termenul de „cartezian” aplicat peisajului legat de supoziția că mediul rural este astăzi de fapt un imens spațiu de producție asociat faimosului sistem de coordonate XOY din matematică. Un sistem cu origine dar fără centru, sistem în care predomină ordinea, regularitatea, eficiența, claritatea, repetiția. Sistemul ultra logi(sti)c.

Ce deslușim de fapt în mostra de țesut urban din imagine? O configurație urbană, pentru că astfel se definește o intersecție de mai multe țesuturi urbane de fapt, ce relevă marginea orașului cu parcelele rurale ale caselor din cartierul Viile Noi, „necropola” aferentă – adică cimitirul – precum și spațiul de producție

Dc88, Poiana, Ovidiu; imagine digitală, martie 2023, „StreetView,” Google Maps

Fig. 3b

Peisaj agrar - livadă cu anexă agricolă

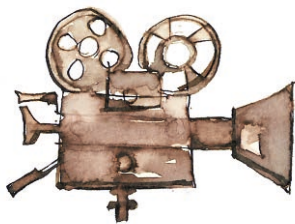

învecinat al serelor, acestea fiind preponderent dezafectate. Un ciclu de viață complet, s-ar putea spune. Mai departe în proximitate, tot în intravilan, o altă enclavă, incinta unei foste unități militare acum închise, cu o amenajare ceva mai peisajeră, care a devenit în prezent spațiu de loisir dedicat unuia dintre cele mai populare sporturi sau jocuri contemporane: *airsoft* sau simulacrul ludic al câmpului de luptă. Este până la urmă un triumf al artificialului, dar mai ales unul de *entertainment* ce îmbracă forma periculoasă a tehnologiei de combat, situată în mijlocul peisajului agrar de producție. „Grădinile au devenit ornamentale, cultura este considerată distinctă de cultura plantelor; spațiile de loisir și spațiile de producție sunt separate. Categorie, o seră Westland nu este un loc unde oamenii merg să piardă vremea” (p.295) postulează capitolul dedicat filozofiei carteziene și impactului major al acesteia asupra peisajului. Desigur, decupajul Google Maps analizat aici se percepe la o scară „măruntită” specifică situației românești, care mai prezintă încă acea organicitate arhaică caracteristică, fie doar prin prisma proprietății funciare de dimensiuni reduse. Însă, ca să revenim la observația științifică și aplicată specifică contextului local furnizată de Asociația Profesională a Urbaniștilor din România (A.P.U.R.) – sucursala Constanța, fragmentarea generală este una care face foarte dificilă planificarea teritorială coerentă. Iar acesta nu se referă doar la spațiul fizic propriu zis, ci implică instituțiile publice cu atribuții, cadastru și tot corsetul legislativ aferent. Intersecția zonei costiere cu cea metropolitană presupune corelarea multor tipuri de strategii și planuri, care să asigure premisele protecției mediului și a peisajului natural și cultural, a calității vieții și a unei economii ce o dorim prospectiv sustenabilă.

Viitorul este subiectul sloganelor mai mult sau mai puțin comerciale din discursul contemporan inspirate de „filozofia” I.T. Desigur, astfel de trimiteri făcea aproape la fel de bombastic și ideologia comunistă. Un apologet al culturii urbane, precum a rămas arhitectul Rem Koolhaas în memoria colectivă și prin numele biroului faimos pe care l-a înființat – *Office for Metropolitan Architecture* – ne spune totuși că acolo, „la țară”, în fundal, este locul unde se construiește viitorul. Însă nu cum ne-am fi imaginat, între oraș și *hinterland* nemaexistând acea relație dialectică istorică. Suntem obligați să redefinim totul.

Fig. 4 - Țesut urban periferic al Municipiului Constanța

PELICULE

Alexandra FLORESCU

Frunze căzătoare și desuetudinea molipsitoare

În 2023, maestrul finlandez al melancoliei, Aki Kaurismäki, revine pe marile ecrane ale festivalurilor și sălilor de cinema cu *Fallen Leaves* (*Frunze căzătoare*), care a câștigat Premiul Juriului la Cannes, iar platforma de filme MUBI îi dedică o retrospectivă consistentă, cu peste 24 de scurte și lung metraje, strânse sub umbrela „masterclass-uri despre cum să fii uman”.

Formula unică și șarmantă a lui Kaurismäki pare să nu se erodeze pentru că angajează o sensibilitate poetică și minimalistă pentru „common people” care, deși nu evacuează deloc politica, nici nu încadrează filmele lui într-o zonă militantă, de actualitate moralistă. Oamenii care populează poveștile lui sunt din clasa muncitoare, pierzători în sistemul economic și social, performând sarcini mecanice la slujbe prost plătite, la fabrici, uzine, șantiere, hipermarketuri, cu vieți sociale „banale” raportate la brizbrizurile de Instagram, și chipuri parcă dăltuite într-o absență a reflectării oricăror emoții (ceea ce americanii numesc „deadpan” și marcă stilistică a altui regizor, pe care Kaurismäki și-l asumă ca maestru, Jim Jarmusch).

În *Frunze căzătoare*, formula se repetă într-un Helsinki contemporan colorat retro-tern ca și când e doar un ecou al potențialului vremurilor, ca înghețat în anii '90, dar cu o ancoră puternică în trauma începutului lui 2022: invazia din Ucraina. Personajele ascultă la radio știri doar despre atacurile și victimele de acolo, iar aceste inserturi sunt singura deschidere dincolo de viețile monotone, un contrast puternic pentru spectator ca un imbold să nu uităm că, după ce se termină ficțiunea de pe ecrane, ieșim înapoi în realitatea noastră problematică.

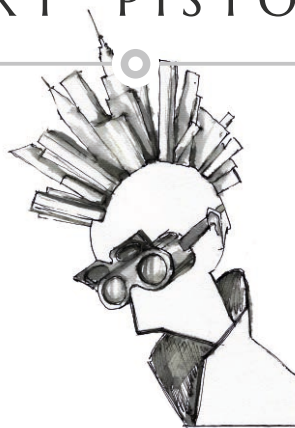
Ansa și Holappa (jucați magistral de Alma Pöysti, respectiv Jussi Vatanen în registrul de emoții niciodată arătate, de *ennui* și trecătoare zâmbete în colțul buzelor) se întâlnesc la un karaoke, își aruncă câteva ocheade timide și se îndrăgostesc, reținut, cu super-economie de cuvinte, într-o tovarășie caldă mai degrabă decât într-o clasică îndrăgostire pasională. Tăcerile dintre ei sunt mai pline de însemnătate decât ar fi declarațiile. Dar Holappa e prins în cercul vicios al alcoolismului („beau pentru că sunt deprimat și sunt deprimat pentru că beau”) și etern între două șantiere, de unde e dat afară tocmai pentru că bea. O serie de întâmplări nefericite – vântul care duce cu el hârtia cu numărul de telefon al Ansei, o neatenție pe trecerea de pietoni – îi tot despart pe cei doi, ca niște accente de absurd grefate pe umorul negru al filmului.

În jurul poveștii de iubire înfiripate timid, un micro-univers de „vieți mărunte”. O magistrală scenă de la un bar de karaoke parcă scos dintr-un film cu zombie cumiți, liniștiți cu băuturile în față și atenți la cine cântă pe scenă, unde amicul lui Holappa, Huotari (jucat de seducătorul Janne Hyytiäinen) cântă o baladă și vrea să o cucerească pe prietena Ansei, care îi dă cu flit rapid pe motiv că „e bătrân”. O coalizare a colegelor Ansei în fața proprietarului de magazin supărat că ele pleacă acasă cu unele dintre produsele expirate, „când locul lor e la gunoi”. Holappa și Huotari discutând plictisiți, cu priviri goale, în barul cu pereți și afișe de film scorjite, în fața berilor în care își îneacă zilele, sau fumând blazați sub semnul No Smoking. Ansa care trece de la o slujbă la alta, de la cele mai dure pe șantiere, aproape „încorecte politic” acum, cărând moloz, până la bucătăria unui restaurant al cărui patron e arestat chiar în ziua când trebuia să-și primească banii. O cină romantică cu ouă și cartofi, și o sticlă mică de spumant, cât pentru două pahare de digestiv. Secvențe cu replici seci, absurde sau de-a dreptul comice, altele înduioșătoare, cu oameni care, după orele lungi de muncă, abia dacă au timp de orice altceva decât să se culce ca a doua zi să o ia de la capăt. Dar nu e nimic tragic sau melodramatic în viețile lor, ele curg înainte și micile bucurii (un câine, o masă bună, un prieten) își fac loc firesc și uman. Nicio clipă filmul nu pretinde de la spectator milă sau judecată, ci dimpotrivă, înțelegerea că există demnități în lipsa spectaculosului, că există noblețe în simplul fapt de a trăi – *Lebenskunst*, adevărata, singura artă, căreia i se subsumează toate celelalte, cum spune alt maestru al regizorului, Bertolt Brecht.

Oricât de serios-interesat ar fi acest regizor de revalorificarea mai vechilor expresii cinematografice ale nobleței sufletului proletar, „adevărata lui internațională rămâne cinema-ul însuși”, scrie criticul J. Hoberman (citată de Andrei Gorzo într-o cronică la un film mai vechi al lui Kaurismäki); și într-adevăr, aici, dragostea de cinema răsare cu putere în monotonia vieților de zi cu zi, de la movie-date la improbabilul *The Dead Don't Die* al lui Jarmusch la afișele de film pe pereții lângă care Holappa sau Ansa așteaptă, pe rând, să-l revadă pe celălalt și până la dezvăluirea numelui câinelui adoptat de Ansa – Chaplin.

Plin de discreție și duioșie, cuplate cu o simplitate înșelătoare și precizie regizorală, *Frunze căzătoare* e un exercițiu de umanism perfect concentrat în cele 80 de minute pe ecran, o evadare într-o lume paralelă și atemporală fără telefoane mobile, fără televizoare, cu radiouri, ceasuri pe perete, o desuetudine molipsitoare care trezește melancolie după vieți mai simple.

Arina CHEORGHE

5 milioane de ani de mers biped

constanța îmi aduce aminte de moarte
 constanța e o mlaștină în care mi se împotmolesc picioarele
 brusc 5 milioane de ani de mers biped degeaba
 bine că m-a învățat unchi-miu să înot că altfel nu știu ce mă făceam
 chiar dacă am plâns atunci
 camera mea e vopsită albastru
 pernele sunt albastre cu texturi ce mă suprasolicită senzorial
 așternuturile sunt albastre și mult prea groase pentru anotimpul ăsta
 pielea mea e prea groasă în general și mă strânge la extremități niciodată n-a
 crescut cu mine
 pielea mea e albastră și am visat la stâncile din eforie
 o să mă aducă valurile cu holeră până pe plajele absurd de late
 până la un chioșc cu înghețată să îmi iau un magnum la mai mult de
 cinșpe lei
 libertatea e dulce și constanța miroase a moarte

libertatea e mucegăită și algele se descompun la mal
ne maturizăm nu ne mai e scârbă să călcăm pe ele
pe ea?
eu sunt doar ce-a rămas din mine
din alge
din așternuturi albastre
din magnum cu sirop de caramel
din cei 5 milioane de ani de mers biped
vom sta întinși pe plajă când murim

delia,

mă gândesc des la tine
mi-e dor de tine ca de un membru fantomă
ca de o piersică de pe aceeași cracă, care s-a izbit de pământ cu un sunet surd,
(erași prea coaptă)
ca de un nor de praf care indică doar o absență.
(norul de praf a ieșit din patul în care n-a mai dormit nimeni de 6 luni)

delia,
ai rămas ca o urmă de scotch la locul crimei
și adevărul este că mai mult n-ai fost aici
dar ai lăsat în urmă un contur de cărți de dazai și freud și pensule de machiaj
și poze cu tine în care chiar n-arăți ca tine
un exoschelet cu păr colorat
înfipt cu pioneze în perete
PERSONĂ DISPĂRUTĂ
recompensă?
nu știi, 2 lacrimi dacă aș putea plânge

delia,
ți-aș spune secretele mele
și le-ai băga în buzunarul hanoracului
sau în spatele pantalonilor
le-ai ține cu tine lângă o afină răzleață și un malboro de 7
(acum cred că fumezi pallmall sau winston.
am uitat.)
sau doar le-ai ține în mână și ar dispărea
mereu ai fost un magician
the world is your oyster
promit

delia,
 ai putea să mă iei și pe mine
 am vrut de nenumărate ori să-mi sap o groapă undeva în textilele tale
 ca un labirint izolat de societate
 aș sta ca o cârțiță pufoasă care nu iese la inventar
 să uit de capitalism și de convenții și de norme de gen
 și cum laptele de vacă napolact la 1L chiar nu merită 7 lei 50
 cum ți-aș șopti păcatele mele, o spovedanie sub așternutul prea prăfuit,
 care 100% mi-ar provoca tuse convulsivă
 măcar știu că ai greșit la fel de mult ca mine.

delia,
 am învățat iubirea ca pe o glumă.
 dacă o spui prea serios se ridică și pleacă.
 nu doar minciuna are picioare scurte,
 ba chiar,
 dacă rămân, își îmbârligă mâinile mici și dibace prin corzile sufletului tău
 și apoi te cântă ca pe un HIT de la tzancă uraganu
 de asta cred că îți plac femeile mici și rele

delia,
 „doar pe tine te iubesc”.

delia,
 în seara în care am adormit pe gresia din baie,
 după ce m-am eviscerat mai mult sau mai puțin metaforic,
 mi-ai spus că sunt oglinda ta
 și m-ai băgat în pat
 mulțumesc.

nu știu cum să separ

eu nu știu cum îți arată camera, dar
 îmi imaginez că ai așternuturi albastre
 și poze cu X. din toate țările în care ați zâmbit
 toate lucrurile care să îți amintească de reușite atârinate pe lampa de birou

îmi imaginez
 că ai mâini cu piele fină
 și puțin nesigure (drăguț)
 păr puțin aspru
 un zâmbet neconvins

îți mângâi unghiul mandibulei care iese în afară
eu nu știu cum să separ bunătatea de mângâiere și mângâierea de sex,
deci o să mă fut cu toți sfinții (ne)canonizați
ating toate geamurile din acvariu și mă întreb dacă peștii mă iubesc înapoi

Y. avea o medalie de la cangurul lingvist și a fost prima oară
când am fost tristă că unii pot mai mult decât mine
mă simt vinovată când mă masturbez cu gândul la oameni
pe care nici nu i-am atins
și au fost buni cu mine
Y. sigur n-a făcut asta
(sunt lucruri pe care alții n-ar trebui să le audă)
(îmi cer scuze)

Traducere de Leo Ciocan

ATELIER de TRADUCERE

Mitja DRAB

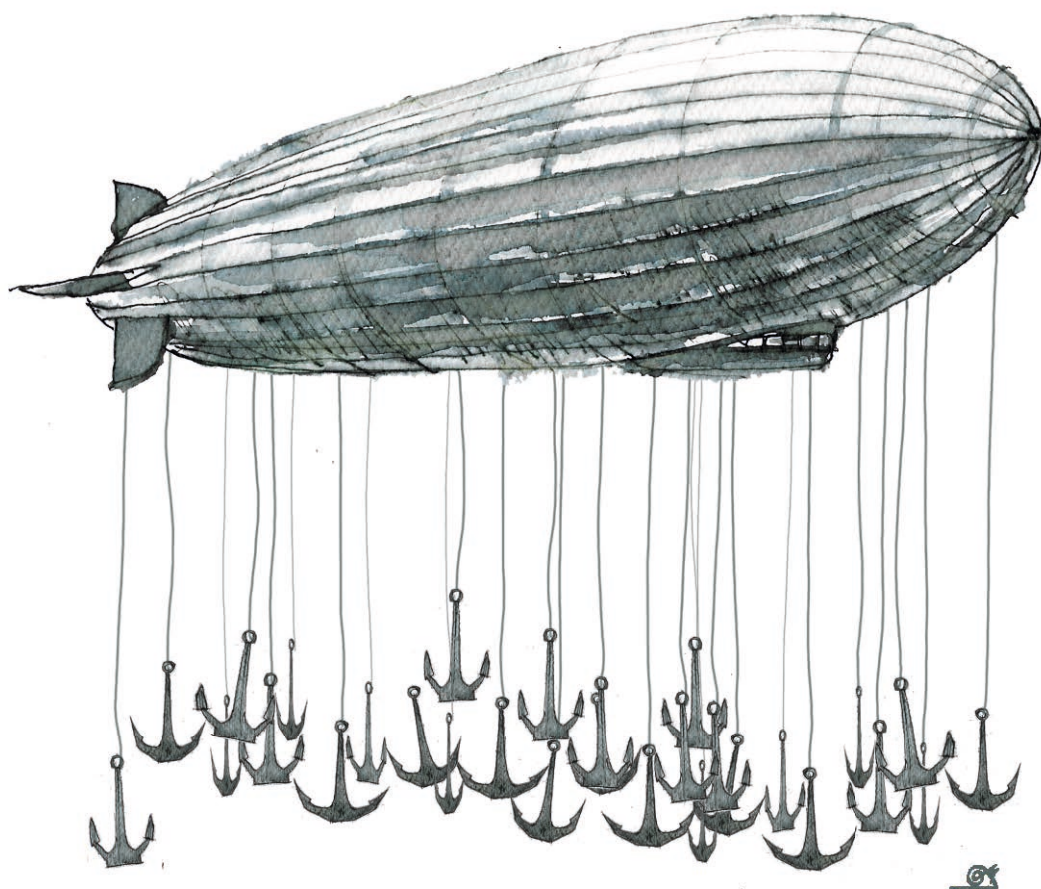
(n. 1988, Ljubljana) este poet și doctor în fizică. A publicat două volume de poezie, al treilea fiind în pregătire la editura LUD Literatura. În prezent lucrează ca asistent universitar la Facultatea de Electrotehnică din Ljubljana și ca cercetător în cadrul Laboratorului de biofizică al aceleiași facultăți. De asemenea, este gazda podcast-ului Versopolis. Poemele traduse au fost selectate din volumul *Nočne živali* (*Animale nocturne*), publicat de editura LUD Literatura în 2016.

Declarație

Invidiez oamenii care trec beți pe lângă fereastra mea
la ore târzii din noapte.
Apoi îmi amintesc că scot ineptii pe gură.
Invidiez oamenii cărora le place să-și etaleze cunoștințele.
Apoi îmi amintesc că astfel distrag atenția de la propria persoană.
Invidiez oamenii care pleacă în lungi călătorii.
Apoi îmi amintesc că-i vor aștepta începuturile.
Invidiez oamenii care dansează zi de zi.
Apoi îmi amintesc că-i cel mai ușor să fii trist
sub luminile multicolore.
Invidiez oamenii cu prieteni mulți.
Apoi îmi amintesc că rămân cu greutate singuri.

Invidiez oamenii cu relații amoroase perfecte.
Apoi îmi amintesc că probabil își ascund bine adevărul.
Invidiez oamenii cu imobile și bani.
Apoi îmi amintesc că trebuie să cheltuie bănetul ăsta
pe călătorii, dans și beții.
Invidiez oamenii care scriu poezie bună.
Apoi îmi amintesc că nimeni n-o citește.
Invidiez sportivii cu rezultate notabile.
Apoi îmi amintesc că nu-mi place sportul.
Invidiez hipioții fiindcă-s zâmbăreți și fumează iarbă.
Apoi îmi amintesc c-am fost prea serios pentru ei.
Invidiez serioșii care-s mereu cu gândul la propriul viitor.
Apoi îmi amintesc c-am fost prea sălbatic pentru ei.
Invidiez oamenii care fac față cu succes anxietății.
Apoi îmi amintesc că asta probabil n-a fost anxietate.
Invidiez veverița care sare de pe un copac pe altul.
Apoi îmi amintesc că-n orice clipă o poate înhăța corbul.
Invidiez corbul fiindcă poate să zboare oriunde vrea.
Apoi îmi amintesc că probabil pentru el asta nu înseamnă nimic.
Invidiez copiii, deoarece n-au griji.
Apoi îmi amintesc c-am fost și eu copil cândva.
Invidiez camionagiii, evreii, catolicii, narcomanii.
Invidiez bacalaureații, muzicienii, actorii, marinarii,
schiorii, soldații, directorii de grădini zoologice,
invidiez hangiii, academicienii, echipajele submarinelor,
săpătorii de șanțuri, piloții, scriitorii, invidiez antreprenorii
independenți, liber-profesioniștii din cultură, părinții, partizanii,
boschetarii, brutarii, birocrații, salvamarii,
pădurarii, vilegiaturiștii,
invidiez oamenii de știință,
invidiez nevăzuții,
invidiez fericiții.

De când mă știu mi-am dorit să fiu altcineva.
Ceea ce faci e mai puțin important decât ceea ce nu faci.
Nerostitul vorbește mai tare decât rostitul.
Asta trebuie să porți mereu cu tine. Aș putea umple un zepelin mai mic
cu zilele ce au trecut neobservate.
Din el îți voi face cu mâna încă multă vreme după ce adormi.

Scrisoare

Peste doar câteva săptămâni vei conduce pe autostrăzi late, mărginite de iarbă uscată. Toate acele construcții joase și cupole ale centrelor comerciale. Pe trotuare niciun chiștoc, nicio fisură. Ți-î închipui? Pun pariu că-ți va lipsi mâncarea de aici, cică nici măcar cartoful nu-i același. Te-ai nimerit într-una din acele mari povești în care poți s-o iei de la zero. De parcă n-ai face asta deja de-o viață întreagă. Mereu ai fost un maestru al evitării, despre asta ai putea să scrii o carte.

Probabil vei cutreiera poligoane de tragere și căuta obsedați cu care vei vorbi ore-n șir despre puști din al Doilea Război Mondial. Îmi place să te închipui așa. Voi păstra posterele din *National Geographic* pe pereții camerei noastre, îmi vor aminti de serile când te întorceai din oraș după două beri și lecturai despre războiul din Coreea. Păzește-te de nebunii din poligoane, sunt de obicei republicani. Condu încet. Lasă bacșișuri. Fă ce

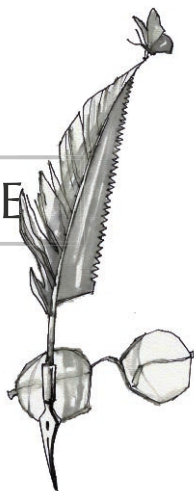
trebuie să faci. Iar dacă noaptea vei urla vreodată-n întuneric,
scrie-mi, te rog, și spune-mi cum diferă de cel pe care-l părăsești.

Pană de idei

„Mi-e teamă să încep!”, i-am spus prietenului. „Începuturile-s cele mai grele”.
„Când totul din viața ta se petrece pe șase kilometri pătrați,
nu poți să ai așteptări mari”, mi-a răspuns.
Cu asta-n gând am pornit-o la drum,
la sute de kilometri de la apus spre răsărit.
Campam pe pajiști umede, diminețile mă îmbuibam cu palincă de nuci
și cu vin, serile jucam biliard și fumam ca un șarpe,
mă întâlneam cu fete, fermecam cu chitara, cântatul, întreținutul focului,
gătitul, înotatul, aruncarea frisbee-ului. Dormeam prin tufărișuri,
conduceam cu geamurile murdare pe drumuri prăfuite către soare,
așa c-aproape ajunsesem să mă cred Bob Dylan sau Jack Kerouac,
ascultam muzica despre care se spunea că mă va inspira,
după trei săptămâni m-am întors cu pantofii rupți, cu nisip pe ceafă
și-n păr, purtând o cămașă murdară, fără nici un ban,
m-am așezat și-am încercat să compun ceva – orice –,
am început ceva ce-ar fi putut deveni un poem sau o povestire,
cugetând îndelung asupra încheierii, mi-am dat seama cu mâhnire
că veci nu voi ajunge scriitor, iar într-un final m-am băgat în pat.

Milionarii americani

O persoană adultă are nevoie-n fiecare zi
de aproximativ 2.500 de calorii,
însă unii oameni pot trăi
doar din povești
de succes.

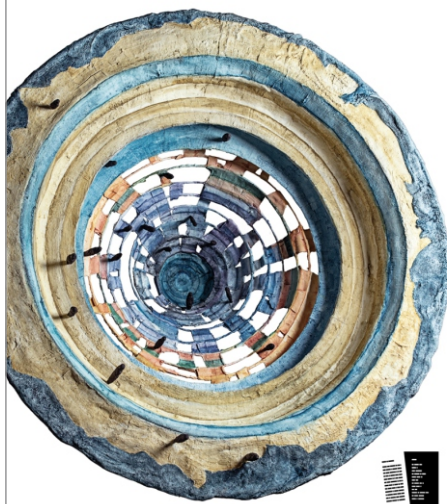
***Apophrades* și metafizica doliului**

Cel mai recent volum de poezie al lui Radu Vancu, *Kaddish* (Casa de Editură Max Blecher, 2023), cuprinde nu atât o serie de texte ce au un același punct de pornire pe care cu ușurință l-am putea caracteriza ca impresionant, cât o poveste în sine, contrapunctată printr-o serie de inserții cvasi-teoretice. Povestea, înrudită la nivel ideatic cu romanul omonim al lui Leon Wieseltier, îl urmărește pe Rádnóti Miklos, executat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, împreună „cu carnetul/ în care și-a notat ultimele poeme găsit în buzunar după ce/ a fost deshumat din groapa comună în care-l aruncaseră/ naștiții” și pe soția sa, Fanni Gyarmati, „eroina”, așa cum o numește autorul, acestui manifest despre suferință, durere și, deopotrivă, frumusețe uluitoare.

Miza cea mai importantă a unui volum care, în mod paradoxal, completează și se desprinde în egală măsură de problematica pierderii, a căderii în uitare, ulterior a salvării de la uitare, cu care Vancu lucrează și în alte volume este, așadar, confesiunea. Nevoia de a spune, fără a cerceta calea prin care să spui. Nevoia de a scoate la suprafață ceea ce este îngropat demult. Coborârea în infern laolaltă cu ceilalți, deci vârful unei rețele a suferinței: „S-a scris dar s-a și murit A fost sânge dar a fost/ și sânge Și lumina ca o coajă peste toate”.

Autorul deconstruiește neobosit mitologia care însoțește (inevitabil)

Radu Vancu
Kaddish

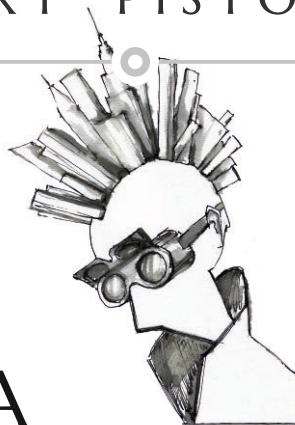

acest tip de expunere poetică printr-o succesiune de ipostaze, gândite într-o subtilă antinomie: cele apropiate/ îndepărtate de obiectul poetic, tragismul absolut/ comicul unei anumite situații, întunericul casant/ lumina stridentă, suferința/ frumusețea care o precedă.

Evenimentele care îl au pe Rádnóti Miklos în centrul lor au dublă acțiune în raza receptării. Pe de o parte, echilibrează dimensiunea istorică, o extrag din calitatea sa de episod legendar și îndepărtat, o transformă în ceva mai mult decât o probabilitate: „Rádnóti notase în poemele lui marșul forțat al deținuților/ execuțiile de pe acel drum dinspre minele de cupru/ din orașul sârb Bor înspre Ungaria (inclusiv execuția/ prietenului lui, violonistul Lorsi Miklós, împușcat în/ ceafă; «așa te vor omorî și pe tine peste câteva zile», notase/ într-un vers di ultima zi a lui 1944; exact/ așa a fost – l-au împușcat și pe el în ceafă peste câteva zile)”. Pe de altă parte, aceste evenimente pe care Vancu le relatează se folosesc și de o dimensiune a umanului, construind intervenții biografice credibile, emoționante, desprinse dintr-o normalitate aproape dureroasă care s-a oprit brusc, fără vreo șansă de continuitate sau măcar de supraviețuire: „Cum făceai Flammkuchen & te supărai pe cuptorul care/ mereu îi ardea partea de jos Deși iubeai chestiile crocante/ Cum îmi turnai mereu mai mult din ibricul de cafea/ Deși iubeai cafeaua Cum alegeai mereu pentru mine porția/ mai mare din *crème brûlée* Deși iubeai și asta”. Autorul nu-și propune să dezarmeze, nici măcar să sensibilizeze cititorul forțându-l să asimileze tragedia ca pe un dat. Mai degrabă îl face părtaș, spectator de încredere la acest periplu prin tot felul de imagini care se derulează fără să lase timp de reacție. Ce reacție mai potrivită decât lipsa ei întru totul.

Poeziile care problematizează cvasi-teoretic pe marginea unor chestiuni precum sensul literaturii (*before & after life*, memoria, dragostea, frumusețea – ca principiu al esteticii sau ca estetică de sine stătătoare – sunt continuări ideatice ale celorlalte texte. Ce face, de fapt, literatura pentru un om sfârșit? Ce face literatura într-o memorie mâncată de vie? Ce face literatura în lipsa memoriei? Dar în lipsa frumuseții? Toate vocile sunt tragice, dar se folosesc de tonalități diferite. Se solidarizează. *Kaddish*-ul devine ba metabolizarea unei tradiții istorice, ba pretextul uneia intelectuale care se detabuizează pe sine, ambele mânite de aceleași intenții. Dincolo de piruetele biografice în jurul unor Eliot, Francis Bacon și alora, micile inserții demonstrative au rolul de a susține arhitectura întregii cărți, nu numai printr-o tehnică a contrapunctului, ci și prin completarea mizei acesteia.

Acest al nouălea volum de poezie al lui Radu Vancu se sincronizează cu o mare parte din cărțile anterioare, mai ales prin autenticitatea trăirilor pe care le redă. Fuziunile tematice și ideatice pe care le propune sunt în deplin echilibru, făcând din *Kaddish* nu numai un volum despre experiența morții, ci unul despre sensul dispariției ca frumusețe tragică. Pentru că frumusețea nu își atinge menirea cu adevărat decât sub imperiul emoției sfârșitului.

Silviu GONGONEA

Când mă întorc acasă

Ne-am mutat și cerul are altă culoare
ne-am găsit o casă un loc ne-am regăsit
finețurile gesturilor domestice
șlefuite în ani
Fetița noastră a crescut și ochii ei
au rămas albaștri
Poți iubi poți dărui fără să ceri nimic înapoi
poți trăi fericit
O coțofană dojenește câinele de sus de pe gard
în soarele oblic
ochii lui i se par strălucitori
lătratul lui se aude în tot cartierul de case
Noaptea e întuneric beznă la noi
când mă întorc acasă
aprind lanterna telefonului.

Nimic la superlativ

m-a impresionat acel pitic simpatic
în frac și pălărie de clovn
îmi tot revine în minte
orășelul meu de pe malul oltului
care nu avea nici vedere
nici terasă ca să simți suflarea umedă
a apelor curgătoare

doar un pod răpciugos ce lega două lumi
 plin de porumbei cum vezi în toate orașele
 el fără piațetă fără terase spre apă
 unde să îți bei gândurile
 doar o cămașă albă precum porumbeii
 murdară la manșete.

Îmi plac tot mai mult bătrânii cum cântă

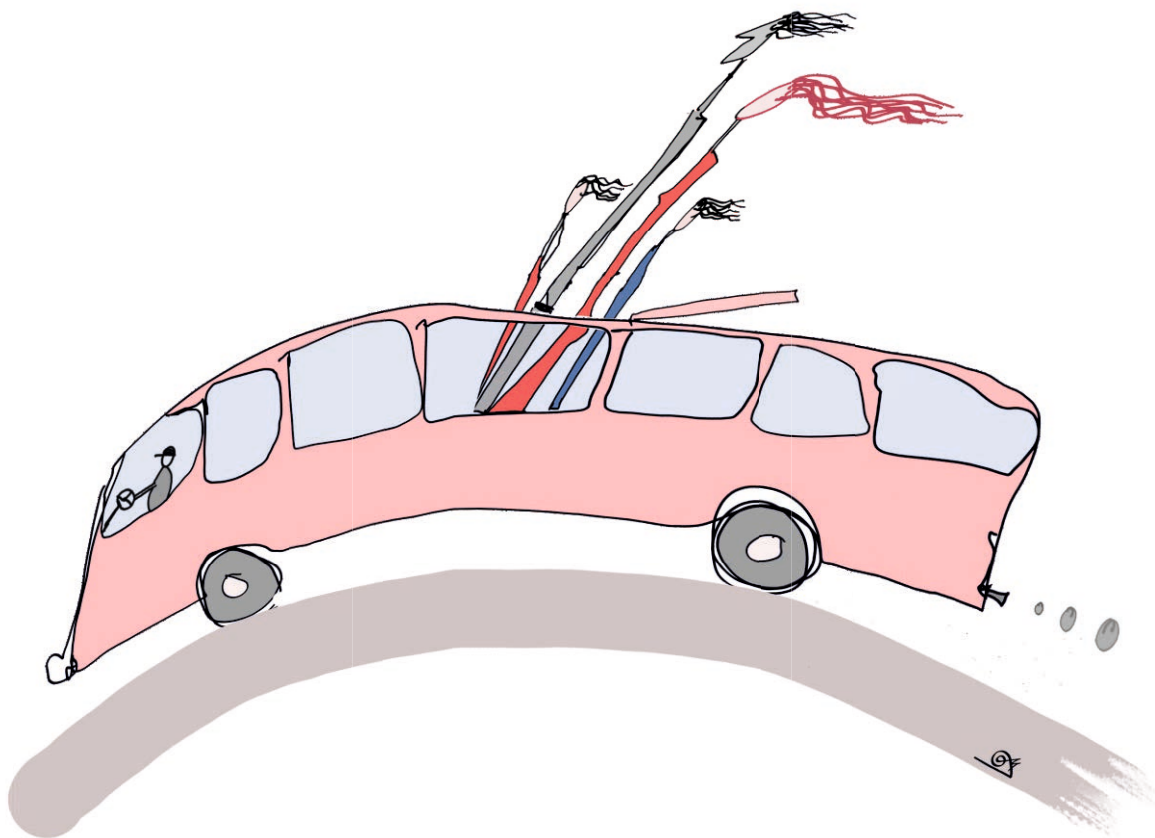
nu descriu dar în fine
 trăgănat și răgușit
 păstrăm ceva din asperități
 prin vecini se construiește
 se fumează se bea
 bere ieftină se râde
 de anomaliiile vremii
 sfârșit de zi de lucru în fine
 uneori mă plimb cu cecilia
 pe lângă locul părăsit
 un gard de cărămidă roasă
 înclinat
 virtuțile morții
 transplant de brazde cu iarbă
 bolește fir cu fir
 precum rulmenții ce trosnesc.

terminal

am în minte imaginea jgheaburilor obosite
 înfundate cu frunze rătăcite
 țin apa în verdeața fină
 precum zilele căldute de toamnă
 acolo o bucată de cer s-a paradiț
 îi poți simți duhoarea
 iar eu am tot mai mult impresia
 că mă târăsc pe acoperișuri șubrede
 construite de nepricepuți
 ascult statistici aberante

O familie de lungani

numai piele și os
niște prăjini care treceau de plafonul autobuzului
puteam să jur că din casetofonul
de la piciorul șoferului
se auzeau acorduri cu joe hill
Prin încălțăminte de pânză
tălpoaiele împingeau
se lipeau soldățește
Atinse de negreala tutunului
nefiresc de lungi
translucide
falangele cautau prin buzunare
un cântec silențios
sau ceva asemănător
Un popor de slăbănogi
până unde se întinde privirea
în aerul rarefiat.

În aceeași cameră de trei pe patru

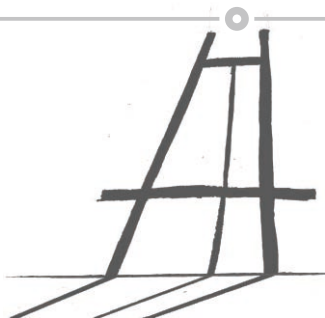
luciul șters topit în vitrinele prăfuite cu
 figurine comune
 aerul filtrat succesiv prin plămânii obosiți
 animalul greoi
 venit aici să își tragă sufletul
 am văzut atâtea porțelanuri ciobite
 atâtea zeități izgonite din scobitura rece
 vaporul care duce oamenii pe râu
 scenele de vânatoare regală
 mi-e atât de scârbă și nu pot

Nimic la superlativ

ea cu anne carson & cu
 mesajele ei feministe pe care
 nu le pricep & nu știu
 ce caută în intimitatea noastră
 eu cu gellu naum & voronca & ceilalți & întâmplările lor
 incredibile ce m-au făcut martor
 la atâtea
 încă de la început se petrecuseră
 abia târziu am înțeles
 tihna noastră mică & strălucitoare
 în ponositul târg de provincie
 piațeta văzută printr-un inel de logodnă
 fetița cu bucle apoi inelul
 de aur prin care am privit
 frumusețea spontană

Nimic la superlativ

Noi chiar așa am trăit

de Anca Coller

Despre puterea lui Dragoș

***Dragoș-Radu Dumitrescu** a studiat biologia, fiind un fotograf de vocație, format la Școala de Fotopoetică a lui Francisc Mraz Ferko. Moartea lui în vara lui 2023, la numai 38 de ani, a fost un șoc pentru toți cei care îl cunoșteau și îi admirau arta. Expoziția „Dobrogea lui Dragoș”, găzduită de Muzeul Storck într-un fost atelier de sculptură din str. Vasile Alecsandri, nr. 16, București, și curatoriată de Alexandra Mihailciuc, a fost vernisată la sfârșitul lunii octombrie, având finisajul pe 7 decembrie, ocazie cu care Institutul Blecher s-a alăturat Comunității Fotopoetica și celor care i-au fost aproape, în viață și în artă, lui Dragoș Dumitrescu: s-a citit poezie în conturul și lumina fotografiilor sale dobrogene, ce amintesc uneori de Mexicul obsedant al lui Juan Rulfo. (Claudiu Komartin)*

Dragoș a fost bun cu această lume, avea o candoare în redarea ei, chiar și atunci când o epura până la sublimare, când desființa dur mediocritatea, când destabiliza confortul celorlalți. Ne-a arătat cum intenția lui era una superioară de la care el nu a făcut rabat.

Dragoș e calul alb, calul alb care aleargă când se destramă lumea, e câinele cu umbra de cal, e câmpul de ciulini în lumina difuză.

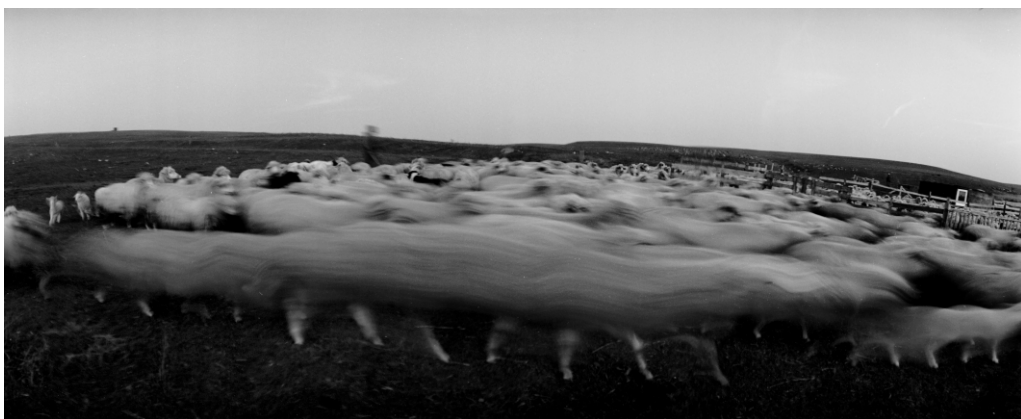
Dragoș a curbat orizontul ca o colină. Dragoș a pus rama portretului tău lângă, să te prindă frumos, să nu te taie acum. A pus paharul de apă exact unde ai nevoie. Te-a făcut veșnic și te-a privit cu iubire și înțelegere, căci stai aici unde orizontalele sunt fluide. Ți-a dat povara. Ți-a înclinat panta. Ți-a tăiat cerul. Ți-a cutremurat lumea. Te-a pus în lumina dură să faci etern același gest.

Încremeneai. Încremenea. Orizontala magnetică. Aici a călcat un uriaș. Cupola lumii e ca o fustă rotundă. Sprijinul lumii se înclină.

O temă a orizontalei.

Primim spațiu narativ. Liniile de fugă nu merg către profunzime, merg paralel cu lumea. Nu ne afundăm, contemplăm. E o perspectivă Albertiană dezvoltată pe orizontală care întinde timpul și contorsionează lumea. Deja orice personaj care stă, așteaptă.

Lumea în facere. Pământul se afundă în bolgii stranii unde se ascund nonșalant copii. Copiii sunt născuți acum din pământ. Caii năluci. Turma curge. Doar omul singur și izolat se pune cu mărirea lumii. Copil fiind, ai puterea dinaintea timpului de

a schimba totul într-un joc. Joc responsabil. Copii serioși. Copii de lumină. Copii de întuneric. Fetițele au trăit nouă vieți de femei.

Arca lui Noe a naufragiat. Animalele merg stinghere prin colțuri de lume.

Timpul se fluidizează cu o relativitate de câteva sute de ani. Drumurile se desenează sub picioarele celui care trece, pentru a-i arăta frumos calea. Umbrele desprinse de purtători își schimbă chipul și umblă desfigurate prin lume.

Nimic nu e cotidian. Nicio sentință nu e definitivă.

Omul e singur. Fereastra e singură. Ușa e singură. Picioarele goale stau ca o mângâiere.

Respirăm fotografiile acestea. Dați-ne inimă să le semănăm.

Cine suntem noi să nu ne plecăm capul în fața lumii lor?

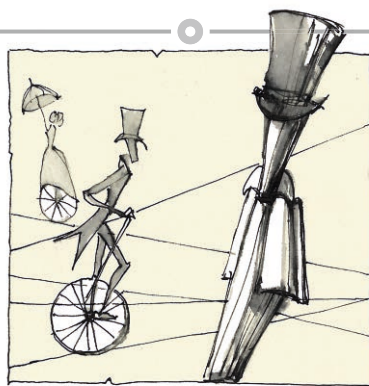

„Dobrogea, în cuprinderea ei, cu dealurile erodate și teșite, cu văile vechilor râuri și fluvii, cu albia și fundul vechilor mări ascunde un primordial de nerostit. Se revarsă peste oameni și animale, îi poartă, îi izolează, îi ascunde. Piatra și pământul capătă materialitate transformatoare, se rostogolesc, se încălesc, se alină reciproc. Cât cuprinde zarea, aceasta este cuprinsă și de viu. Viul soarbe din viață și totul se resoarbe în pământ. Viul se prinde de om și de animal, și de plantă, și de piatră. Soarbe din ei. Ca și apa în vuietul și beția ei, viul îneacă toate crevasele și cotloanele, toate umbrele și adâncimile, toată iarba și înălțimea, se aruncă lacom asupra tuturor și le închide liniștit în el. Calmul viului curge de mii de ani și va curge mii de ani după.” **(Dragoș-Radu Dumitrescu)**

ARTISTOCRAT

Maria ORBAN

Tot timpul ești la un pas să fii bine

1.

Încă e frig în mașină, dar asta nu o deranjează, ba chiar se simte mai vie, cu toate simțurile ascuțite. Se întinde să dea drumul la muzică. Vocea tânguitoare a femeii o ia prin surprindere. Nu înțelege mai nimic, e un cuvânt care se tot repetă. *Chuva.*

– Ce înseamnă?

– *Chuva?* Ploaie. Parcă.

– Ai făcut un playlist special pentru călătoria asta?

Bărbatul dă din cap că da și zâmbeste.

– Te deranjează?

– Nu, doar mă miră efortul.

Își mută privirea pe geam, zărește casele mici de pe partea dreaptă a drumului, un câmp alb-gri, alte case, șiruri de plop, mesteceni. Un tir trece pe lângă ei în viteză.

– Ce cauți, boule, la ora asta pe șosea? îl aude întrebând furios.

– Poate se grăbește să ajungă și el acasă de Crăciun...

Bărbatul râde și o mângâie ușor pe cap.

Întotdeauna i-au plăcut gesturile astea blânde, venite de niciunde, când ar fi zis că e nervos și o să facă o criză, uite că nu, parcă vrea să o protejeze. O singură dată l-a văzut izbucnind, se certa cu soră-sa, la telefon, era ceva legat de moștenire. Vocea lui, atât de sigură și egală, se subțiasse și părea plângăcioasă. *De ce pula mea nu spuneți adevărul, mă?* a insistat atunci de vreo 3 ori și ei i-a fost teamă, dar pe urmă, nu știe cum, lucrurile s-au calmat și el a revenit la tonul cunoscut.

– N-am mai fost la Oradea de vreo 4 ani, o să ne întâlnim și cu George, de care ți-am mai povestit eu, ăla care crește albine și...

Da, știe de George. Știe și de soția lui, Alina, și de fosta și mereu actuala iubită din facultate, Mirela. Chiar își dorește să-l vadă. Cum arată oare un bărbat care de 10 ani e mereu împărțit între două femei pe care pretinde că le iubește? Cum o fi să iubești doi oameni în același timp, se întreabă, iar mâna ei atinge mâna lui dreaptă, pe volan, apoi se retrage rapid, de parcă s-ar teme.

– Am luat cameră fix în centrul vechi, la Atrium. O să-ți placă!

Orice e mai bine decât să fie singură acasă de sărbători. Și zâmbetul lui fericit, și muzica, și imaginile care se succedă rapid, o fabrică, un mall, câteva firme mai mici, o bucură și pe ea. O să fie bine, mâine o s-o revadă pe Maia, va fi bine!

2.

– Aveți lista cu ce trebuie să cumpărați de Rev? Eu n-am apucat să iau nimic deocamdată. N-am avut timp, nici Alina nu s-a simțit OK, a făcut niște analize, acum să..

După 5 ore de mers încontinuu, nu are chef să converseze cu nimeni, e semiîntunerit în bar și vocea bărbatului e din ce în ce mai slabă, acoperită de muzică și de zgomote. George o studiază din când în când, curios. Deci ăsta e marele cuceritor, deși nu pare, un tip banal, liniștit, ar fi zis ea, e clar că nu se mai pricepe deloc la descifrat fețe.

– Ea nu vine cu noi, merge la Baia Mare, răspunde și Radu, cu întârziere.

E mereu prea atent în jur, îi place să se uite la oameni, mai degrabă îi place să se uite la tot felul de femei, fără vreun interes anume. Îi aude continuarea replicii, dar deja e plictisită și nici nu vrea să știe nimic despre nicio cabană și niciun revelion, oricum nu va fi acolo, cu ei.

Își îndreaptă atenția spre ceilalți, încercând să ignore neliniștea că petrece Crăciunul printre străini. Dar gândul rămâne agățat de ea, și nici nu e așa rău, realizează subit, se duce în mijlocul ringului și începe să danseze. Numai atenția lui Radu o interesează, așa că se mișcă provocator și-i face semn să vină lângă ea. *It's a pity, it's a pityyyyyy*, oare chiar e păcat că se întâmplă asta, e un semn? Nu vrea să se mai gândească la nimic. Trăiește clipa, i se spune mereu, nu mai analiza, și exact asta face, dansează și e liberă, și singură. Câteva clipe mai târziu, brațele lui Radu se strâng în jurul ei, se lipește de corpul lui, ridică ochii, menține privirea intensă, apoi îl sărută și toate gândurile ei amuțesc.

3.

– Eu nu ți-am luat nimic, chiar îmi pare...

– Nici nu trebuia. Dar ai tot zis că-ți plac fotografiile mele și m-am gândit să-ți las

câteva.

– Somonul dumneavoastră, poftă bună!

Chelnerul se retrage încet, iar liniștea e întreruptă doar de zgomotele furculițelor în farfurie. Îl umărește cu atenție cum analizează, aude un ușor plescăit și simte cum i se strânge stomacul.

– Îmi vine să te iau la bătaie, jur, îi spune în timp ce se uită la ea încă zâmbind.

Trage aer în piept și împinge farfuria deoparte.

– Ratezi destul de mult la compoziție, deși subiectele nu sunt neapărat rele. Mâna e nașpa tăiată. Ori o lași toată, ori o tai mai de sus. Ca să faci fotografie de stradă, trebuie să fie ceva inedit. Și să fie o poveste. Sunt prea cumiți fazele astea!

Se ridică și se așază lângă el. Tresare de fiecare dată când îi respinge fotografiile, asta nu, asta nu, e din nou fetița din prima bancă, speriată de vocea învățătoarei.

– Pe-asta de ce ai pozat-o?

– Mi-a plăcut că era lumina aia caldă, spune cu un glas mai puternic decât s-ar fi așteptat.

– Recadrează! Deschide tare diafragma și du-te mai aproape! Uite, și asta... e atât de nimic că ... evită tâmpeniile astea cu bătrâni și copii!

Are dreptate. Întotdeauna i-a fost teamă să se apropie. Odată, o femeie i-a și zis când a trecut pe lângă ea, *te rog să ștergi imediat pozele* și ea a și apăsător pe buton, deși nu femeia o interesase, ci un cuplu, aflat undeva mai la stânga. Erau doi adolescenți, cu spatele, felul în care el o ținea strâns, pe după umeri, poziția ei, micșorată, lipită lângă silueta lui masivă...

– De zoom n-ai aflat până acum? Sau de un mic tele de 70?

A ridicat puțin vocea și cei de la masa alăturată cască ochii la ei, vedeți-vă de treabă, le-ar spune, dar nu o face, se uită fix la Radu. E ceva în felul în care bea din paharul cu vin și își trece limba peste buzele umede, în felul în care îi atinge nasul, în joacă și îi zâmbește atunci când se uită la ea și spune:

– Tot timpul ești la un pas să fii bine, dar îți scapă ceva.

Pe urmă, cu un soi de afecțiune:

– Conduci tu, te rog?

Ninge de câteva ore și drumul e tot mai dificil. Mai sunt doar câteva ore până la Maia, se gândește, Radu moțâie și ar putea fi o imagine frumoasă asta, dar nu. Vântul spulberă fulgii de o parte și de cealaltă a șoselei. Erau povești pe care i le spuneau ai ei despre iernile de demult și tunelurile pe care le făceau cu lopeți ca să ajungă la școală, despre bătăile cu bulgări. E o fotografie pe care a văzut-o undeva, nici nu mai știe unde, cu o cabină telefonică, pe un câmp acoperit cu zăpadă, o femeie și un bărbat se sărută înăutru, iar afară totul e înghețat.

– Pizda mă-tii! Înjură Radu, trezit brusc de claxonul unui camion.

Tu când ți-ai dat seama că vrei să ne despărțim? l-ar întreba, dar a ațipit din nou și, oricum, ce rost are, mai e puțin și fiecare pleacă de capul lui. Vorba vine, ea nu va

pleca nicăieri, va rămâne la Maia o vreme, el se va duce spre Cluj.

O porcărie, ești sigură că asta vrei, să pleci de Crăciun cu un tip care ți-a zis clar că îți dă papucii? a întrebat-o atunci prietena ei și a râs, sigur, e cel mai bun mod de a-ți lua la revedere, frumos, civilizat, oricum n-a fost decât o aventură, e finalul perfect!, a mai adăugat încet, doar pentru ea.

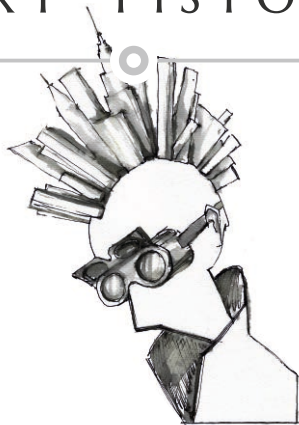
Nu e ușor, își spune acum, Radu s-a trezit și pare concentrat, serios, ar fi putut să-l iubească pe omul ăsta, dacă i-ar fi permis, ar fi stat lângă el, dar cât poți să te apropii când nu ești lăsat?

– Oprești la benzinărie, te rog?, nu mai am țigări. Tu vrei ceva?

Dă din cap că nu, nu vrea nimic, se uită direct în față și albul strălucitor se umple uneori cu mici puncte negre, mișcătoare. Se freacă la ochi și îl privește pe Radu din nou. Câteva minute mai târziu, când bărbatul iese din mașină, ideea îi vine brusc. Învârte cheia în contact, apasă pedala de accelerație la maximum și drumul se întinde drept în fața ei.

TEXT PISTOLS

Mihaela Munteanu

E o noapte friguroasă și doar sânii mei sunt calzi
Îmi dau jos sutienul ca pe o a doua piele după ce
o mână străină face contururi pe fruntea mea
Acum visez

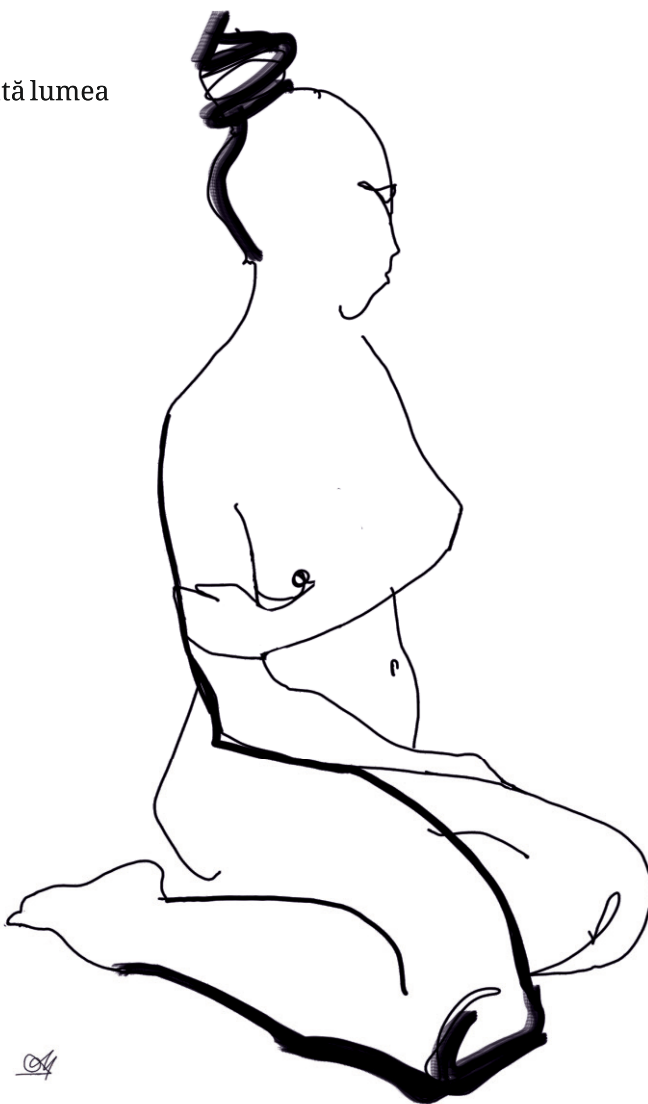
la un sat de la munte unde câinii aleargă liberi
Acum îmi spune
umbrele de pe jaluzele sunt un film
Acum se apropie de fața mea dar nu fac nimic
Calculez traiectoria serii
Duce înapoi acasă într-un pat rece
Am cerut o inimă frântă doar puțin
Am primit o inimă frântă în multe locuri

Încep să scriu cu ceva în minte
Continui singură eu nu mai am nevoie
de roți ajutătoare
Totuși unele seri sunt grele
Aș vrea pe ceva ca o sobă pe care să-mi pun tălpile
Aș vrea pe ceva ca un bol cu apă caldă în care să-mi spăl mâinile
Aș vrea pe ceva ca o plantă cățărătoare care să crească în jurul meu
pe care înveți s-o îngrijești
greșind

Stau lângă oameni mari care se iubesc e ceva
ce nu am mai trăit până acum am stat doar
lângă oameni mari despre care am sperat că pleacă
Mă fac să mă gândesc
la Cineva care ar lua în mâini lumina
care ar citi cu voce tare
care ar mânca dragoste pe pâine
fără să i se facă rău

Noptile au devenit mai calde și sunt toată caldă
Privesc pielea ca pe ceva detașabil
Întotdeauna am visat că nu sunt eu
Întotdeauna am fost eu
Cea mai mică inimă frântă
Cel mai mic organism rănit

Sunt la un sms distanță de toată lumea

Un site care arată adâncimile oceanului îmi spune
The deep sea can be a lonely place
dar
Even in those extreme conditions life finds a way to survive

asta sunt eu în cutia mea mică
care ar putea fi sub apă dar nu e
asta sunt eu sub pătura mea groasă
asta sunt eu simțind că niciodată
nu sunt destul
Dacă te uiți la mine îndeajuns poți să vezi singurătatea
Sunt transparentă până la a-ți fi teamă
de atingeri
Mă gândesc la peștii prin care se vede tot
Mă gândesc la animalele cu pielea subțire
care stau liniștite sub pământul umed
departe de privirea tuturor
Dacă aș putea alege aș prefera
să nu te uiți la mine
să nu mă asculți
Eu să
nu fiu aici
iar eu nu mă aflu
în nicio condiție extremă
E simplu – mă trezesc în fiecare dimineață doar cu
întrebările zilei de ieri
cu
aceași oameni care nu țin la mine
dar care au pus mâna
doar din curiozitate
Până unde se poate
întinde transparența
Membrana asta cu multe vinișoare
microdrumuri bătătorite de câteva ace
La scara asta toți putem fi
mai mari decât noi înșine

Asta sunt eu în cutia mea mică –
cum simt că nu o să fiu niciodată mare
toate procesele corpului în derulare
și pământul poate fi un loc
la fel de singuratic

Even in those extreme conditions life finds a way to survive

Poate cer salvare și cineva o să mi-o dea

O să mi-o trimită prin poștă
o să mi-o dea acasă la pachet
mototolită strivită dar poate cu drag
Nu o să mi-o arunce pur și simplu

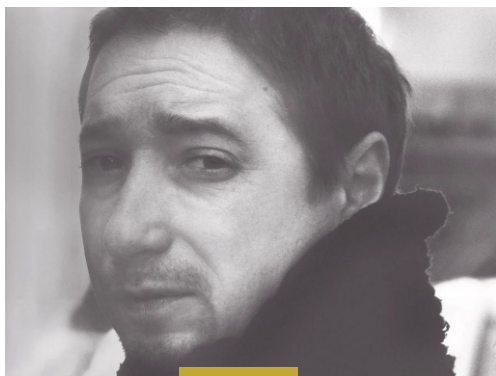
Poate știu de ce-am nevoie
Poate am căutat și găsit
Cotloanele vieții sunt înguste întunecate dar reușești
să vezi ceva dacă te obișnuiești cu întunericul

Scriu poezii despre toți care au avut
o tentativă să se salveze pe ei
prin mine
Sunt sinceră pentru că nu știu să mint
Ei poate nu sunt și trebuie să aflu eu

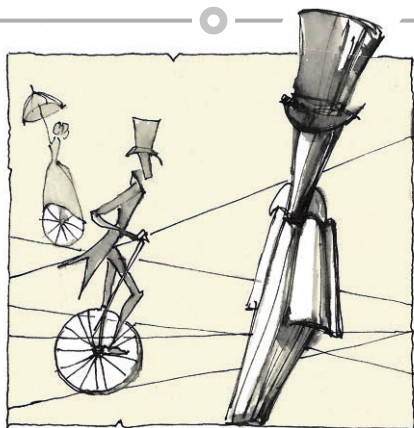
Există un peisaj psihologic pentru serile astea
cineva care mă ține de mână
pentru că așa vrea
iar pentru mine e prima dată când dorm
pe lumină

Poate cer eu salvare
poate n-o să mă salvez
nici eu

Miki VIERU

mai patinează pe inima mea

împrăştie cu-o frână bruscă
pe mantinela ovală albă
cu roşu de zăpadă oxigenată
nea.

mai patinează o tură pe inima mea
vino la mine-mi spuneai. mai aproape
gândurile făcute elice rotorul blocat
mai patinează pe roşia ovală de nea

mă simt ca un poet mort la 50

undeva în mijlocul podişului transilvan
pasc capre
la x km de cluj, y km de reghin z kilometri de sghişoara
unde băusem beri cu mircione şi bulă, cezărică şi fişul
moţoc şi papaşa
undeva pasc capre
oare ce mai faci şi cum mai eşti, cum mai este inima ta
tupilată după inimi şi iradiind bucurie după bucurie?

uite, scrie și tu ceva la dorul ăsta ieftin exprimat din
patru în patru luni sau cum spunea Vasea odinioară:
ce noapte ieftină, un cer întreg la jumătate de lună

te iubesc mi-ai spus tu sau îmi (place să-mi) imaginez
alegeri mi-ai spune tu și eu aș înghiți în sec cum
aș simți vreun regret după cei vii ieșiri în decor
din décor zic să plusez cu strângerea caldă de inimă

acum că-i fac
mă simt poet mort la 50
mă simt baba novac
merge pe-a doua sută și repetă asta
refren mai cu uimire, mai cu mândrie
populară, țărănească
alzheimerire

inima ta cum mai e?
Inima mea e mereu cu tine, mi-ai spune tu, mna, firavă,
dar zburdalnică, nu numai curioasă, ci de-a dreptul curajoasă,
bătrâne
mă știi destul
e acolo

nu începe dialoguri în care n-ai curiozități, mademoiselle miki,
mi-ai spune tu de-aș da-o în poem de-o bardă, de-o carafă
dar stai, că nu am terminat poemul curiozității,
tu știi că sunt o fată delicată cultiv și sugerez doar vagueria,
las loc interlocutorului oricând să se spună epistolar poetic

de-o sfătoșenie aici la mine om încăpea stofe de cer,
la o pălincă să ne simțim ca niște cowboy retrași la pensie
din texas în silvania! din alabama în ardeal
cowboy care au dat whiskey-ul
pe o răchie! și tu mi-ai zice că aduci un condiment din
indii surprinde-mă, aș exclama în tonuri limpezi cum tu știi
minunat
dar tu mi-ai spune ba tu ești minunată
te pup pe inimă aș mai scăpa o doară
acum cu limba

strâng brațe de galaxie pe după umerii tăi

ninși, Cristina

pe după zâmbetul care mă biruie când ochii-mi
ajung să te vadă cât nu mai știu dacă aer este ce
respir

iubirea mea dintr-o linie temporală divergentă
stau și mă gândesc cum să îți spun cele o mie
de lucruri care trebuie spuse, deși nu e necesar
având în vedere futilitatea acțiunii în sine
o necesitate întrezărindu-se, cu toate acestea
printre liniile de forță și de bază ale inimii de
pământ
pe care o posedăm încununată cu cea de lumină
necreată cum împinge suflul cu un șuierat
și îl inspiră deschizându-ne larg gurile umflându-ne
plămânii ca pe niște pânze de corabie a cărei proră
izbește cu sânii spintecând valuri de mări reci
iar ochii înfiți în luminile nordului așa verde crud
cum ar putea defini primăvara, așa roz pur
ca un drum strâns ghem la capătul căruia în mijloc
s-ar găsi o chilie de sânge zvâcnind

mă gândesc cum să îți spun cele o mie de
lucruri care nu ne-ar folosi la nimic, dragostea
mea

galben mereu galben târziu cum ai trece strada

copacul de oriunde te-aș privi
katsura răsuțește toamna pe
lumini așa de stranii cum sunt oamenii din sate
o femeie feerie delicată șchioapătă
ca richard al treilea și tocmai asta
e faza lumina e albă și e numai prânzul
dmineața agățată în cârligele de rufe ale Țiganilor
ele se întind ei beau beri nesfârșit
toată după amiază este aguridă în gura

bateriilor pentru panourile solare
și apusul explodează auriu strălucitor și chihlimbar
pe gorganuri și pajiști rumenite octombrește
sub toate acestea numai o umbră care permite ochilor
să mai și vadă împrejururile

coboram

îngeri în viteză stelele grămadă omăt troiene
în colți de eter tare

tramvaiele vor ieși din ceață
la colț cu Republicii
ca dintr-un animal rănit

și bucuria ne va sfâșia inimile

în fața foii albe e o liniște

de crapă
pietrele se adună sub râu o
grămadă
râul respiră a piatră
e-o liniște de crapă.

grămadă de pietre se-adună
pe lună
muchiile lor rotunjesc din ton
să spună
o glumă
tăioasă
maliții mâncate
la masă

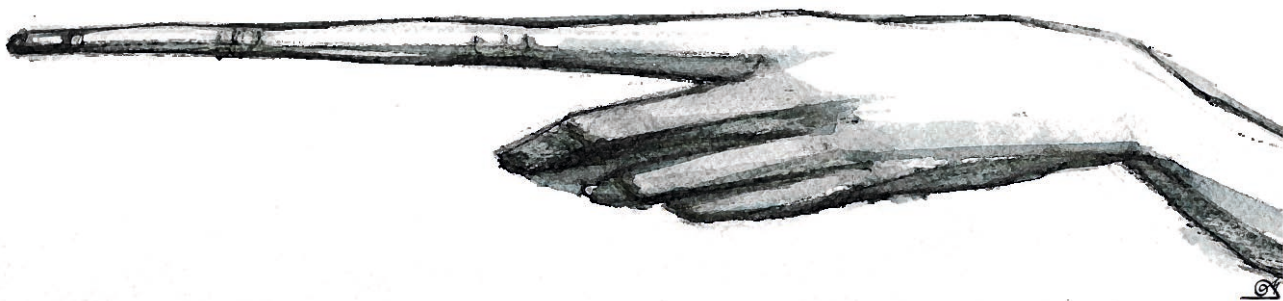
Cum nimeni nu

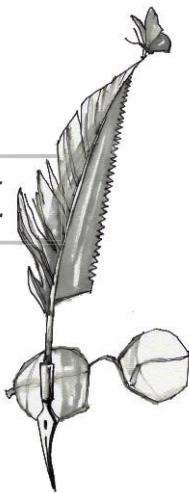
ne-a mai arătat calea strâmtă
am rămas să ne iubim. Am respirat

cum nimeni nu ne-a mai arătat cu degetul lungit
de așteptare
ne-am rămas de pe-o fugă pe alta

cum nimeni ne-am iubit până cât la nivel
subatomic
pielea ne devenise membrană și ceruri gri
sub soarele lui Ra

cum nimeni nu ne-a mai înserat pe calea cea strâmtă
ne-am dus pe drumuri necunoscute. Am respirat

Existența ca o cascadă

„Probabil că umanitatea nu-și pune cu adevărat probleme decât atunci când când le poate rezolva.”

Cunoscut publicului obișnuit cu reflectarea asupra rolurilor comunicării interpersonale și de gen, precum și a studiului structuralismului francez (și nu numai), filozoful și eseistul Aurel Codoban ne propune să ne aplecăm atenția asupra *sentimentului straniu al vieții*, într-un volum de eseuri publicat în 2023, la editura Școala Ardeleană, în colecția Cărți-eveniment. Ceea ce ne este așezat sub privire (exterioară și interioară) nu reprezintă unele dintre cele mai ușoare activități intelectuale, le-am putea numi chiar meditații ruminative, iar asta pentru că, așa cum îi șade bine unui filozof, la finalul cărții mai degrabă rămânem cu întrebări și mai puțin cu răspunsuri. Întrebarea, dubitația, dar dacă/atunci, interogația și reflectarea sunt axele principale ale volumului, cu care se plimbă indiferent de miza capitolelor. De fapt, greutatea vine din faptul că nu ne este tocmai la îndemână să ne așezăm cu lupa pentru a ne investiga existența și rolul ei sau rolurile, dacă acestea sunt o multitudine, așa cum par(e) să fie, fiindcă-n fond, vieții în sine îi este inutil demersul, ea se va derula după aceleași reguli și ciclicități observate de-a lungul istoriei umane. Și totuși, straniețatea vine din faptul că avem această posibilitate pe care conștiința noastră o descompune în (in)certitudini ale gândirii și ale înțelegerii, posibilități care îi sunt destinate doar omului. Ceea ce ne propune autorul spre reflecție de-a lungul volumului sunt două instanțe. Prima este aceea că „viața, așa cum o cunoaștem noi, ar exista, din întreg Universul, numai aici, pe pământ”, instanță care se va constitui într-o singularitate, asemeni nașterii Universului, iar a doua – că „înțelegerea aparține exclusiv vieții”. A doua instanță este întoarsă pe toate fațetele în raport cu fenomenul Inteligenței Artificiale, rolul Divinității în această ecuație fiind considerat „o opțiune mai puțin fericită.” Ceea ce mi-a părut esențial este distincția *cunoaștere versus înțelegere*,

unde cea din urmă aparține exclusiv vieții și omului. În sensul acesteia voi cita unul dintre cele mai importante gânduri pe care le regăsim în volum: „Inteligența Artificială – și Dumnezeu – ne pot cunoaște mai bine decât ne cunoaștem noi înșine, dar, cu toate acestea, nu ne pot înțelege.” Pentru a pricepe sentimentul tragic al vieții și a ceea ce înseamnă el colectiv și individual, respectiv ceea ce a însemnat pentru marile minți ale umanității, autorul ne poartă printr-un periplu literar scurt, dar cuprinzător (Camus), filozofic (Kierkegaard, D.D. Roșca etc.), investigativ religios (Eliade). Nimic nou sub soare, omul își caută sensul, iar în funcție de perioada în care viețuiește este sau nu legat printr-un cordon magic de cosmos, acceptând teza că există o evoluție a gândirii, atât în sens cantitativ, cât și în cel calitativ (de discutat altă dată). Cordonul magic înseamnă metafora sufletului, respectiv supraviețuirea dincolo de moarte, viața având un sens mai presus decât ceea ce este aparent și muritor, respectiv, viața fiind absurdă în esența ei, căci rațional vorbind, nu știm sau e puțin probabil să existe și un altfel de viață (vezi prima instanță) în exteriorul acesteia pe care o cunoaștem. Cum bine conchide autorul, „descoperi pe cale intelectuală că nu poți fi sigur de nimic”. De fapt și de drept „absența Divinității” revoltă.

Ca urmare a acestui fapt, adică a evoluției gândirii, sacrul este scos în afara istoriei, acolo unde, în zilele noastre, domină eu-ul atotputernic. Cu alte cuvinte, odată ieșit dintre prisme sensului înalt al vieții, adică a sacralității, istoria se va confunda cu individul și cu natura. Războaiele, indiferent de ce natură, de facto sau comunicaționale, se vor referi de-acum la individ, în numele lui se vor purta și în numele lui se va fi luat orice decizie (vezi perioada pandemiei), viața omului este sacrul de azi. „Sacru cade în istorie”, nu se mai înalță deasupra ei. Însă, omul rămâne să se întrebe: ce este, totuși viața? Mișcându-ne de-a lungul și de-a latul cărții, vom înțelege că, de fapt, depinde cine răspunde la întrebare și de pe ce poziții, pentru că „diversitatea ei formidabilă sfidează o definiție ușoară.” O putem considera, pentru unii reducător, o îmbinare stricto sensu biologică, „șurubărie”, este și ceea ce e palpabil, adică cognoscibil din interiorul speciei, sau o putem considera un proces, de natură fizică, de natură chimică etc. Dar „care este nivelul de la care începe viața”, de fapt?

În cele din urmă, filozoful conchide: „proprietate esențială a ființelor care evoluează de la naștere până la moarte, viața umană devine existența pe care o duce cineva, modul în care trăiește cineva. Astfel, viața omului devine metonimia a tot ceea ce poate însemna viață”. Dar cu aceste reflecții în minte, ne vom întoarce la prima instanță, aceea care postulează că viața există doar pe Pământ. Și dacă ar exista în afara sistemului solar, distanțele sunt incomensurabile, adică posibilitatea de a afla ne depășește. Și nu numai distanțele, ci și capacitățile tehnologice. Autorul nu specifică suficient de apăsător în ce măsură viața și existența altor tipuri de viață (sau doar așa cum o cunoaștem noi) este înțeleasă numai în preajma galaxiei noastre, căci în mod cert, incomensurabilitatea se extinde la

infini sau la nedefinit, dacă avem în minte ieșirea din Calea Lactee, ceea ce ne poziționează în sfera imposibilității cunoașterii a priori. În fine, ceea ce ne propune autorul este să ne gândim la o *întrebare lebedă neagră*: dar dacă viața este doar aici? Ar schimba acest lucru perspectiva pe care o avem asupra vieții însăși, asupra vieții noastre, a fiecăruia dintre noi? Reprezintă și viața o *singularitate*? Periplul astrofizic din interiorul cărții, cu semnificațiile filozofice, vi-l voi lăsa spre lectură, însă voi aminti, doar ca exercițiu mental, misterul singularității vieții, pe care autorul îl definește ca „univers alternativ”, „o poziție sau o configurație a unui mecanism sau a unei mașini în care comportamentul ulterior nu poate fi prezis.”

Un alt capitol al cărții la care doresc neapărat să fac referire este felul în care comunicarea schimbă gândirea. Astăzi suntem sclavii noilor medii de comunicare, care prin aflulul de informație, mai reductivă sau mai complexă e secundar, ne inundă mințile, astfel încât nu mai avem acces la nicio „curte a miracolelor”, nu mai avem spațiu să zăbovim asupra întrebărilor relevante, cu semnificații adânci, cum este, spre exemplu, propusa singularitate a vieții și nici asupra descoperirilor uluitoare cărora le suntem contemporani. Practic, ne furăm

singuri căciula mirării neavând la îndemână o „ecologie a comunicării”. Suntem pasagerii unui tren de mare viteză căruia nu-i mai vedem alcătuirea și poziția noastră în el și nici nu mai constituie vreun pericol faptul că nu mai știm ce, cât, cum și dacă putem ști. Fie ne întrebăm prea mult, fie zăbovim prea puțin asupra a ceea ce poate constitui un sens profund și practic al mirării, de unde și distanța, uneori prea mare, dintre întrebări și eventuale răspunsuri.

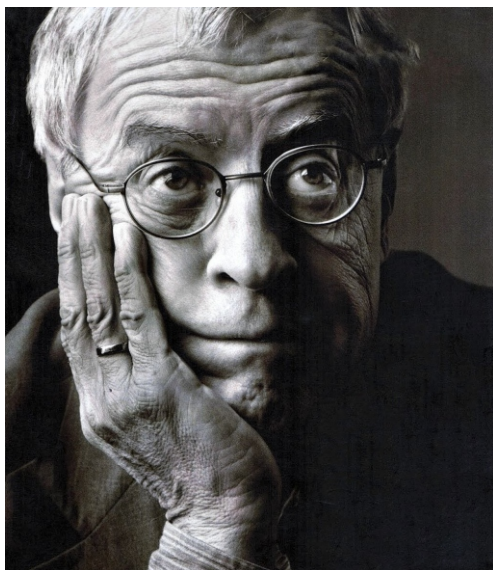
Revenind la prima instanță, fiindcă până în acest punct viața „nu avem cu ce să o comparăm decât cu ea însăși”, autorul ne propune, ca-ntr-un bun roman SF, să ne gândim la Inteligența Artificială ca la o formă străină „alien”, pe care o vom întâlni. Sau cum ar spune unii alții, cu care ne vom confrunta în mod direct și cert. Inteligența Artificială este definită, grosso modo, ca fiind „capacitatea unei mașini electronice de a simula mintea umană – capacitatea de a învăța din exemple și experiență, de a recunoaște obiecte, de a înțelege limbajul și a răspunde la întrebări, de a rezolva probleme și de a lua decizii”. Din punctul meu de vedere, capitolul care tratează această temă reprezintă punctul culminant al cărții. După extinse explicații și referiri științifice, spre exemplu, distincția dintre *machine learning* și *deep learning*, foarte bine documentate toate, voi aminti ideea centrală a autorului care este, de fapt, o interogație mirată despre faptul că „Inteligența Artificială eșuează în recunoașterea imaginilor”, mai precis, eșuează în identificarea unei „imagini oferite din diferite perspective asupra aceluiași obiect atunci când se mișcă în jurul lui.”

IA poate „recunoaște identitatea obiectului, identifică imaginea, cu toate diferențele oferite de diferite perspective”, dar ceea ce NU poate face e să recunoască obiectul dacă „primește imagini diferite și discontinui, din punct de vedere spațial și temporal”. Simplist spus, recunoaște/învăță imaginile, dar nu le înțelege ca o minte umană. Ipoteza autorului este că acest fenomen se-ntâmplă pentru că „nu poate recunoaște viața din ele, din spatele lor”. Este un subiect care, așa cum de altfel specifică și autorul, merită și trebuie aprofundat. Nu este singurul capitol cel puțin interesant al volumului, dar cred că este cel mai intens de lecturat, ba mai mult, trimite cititorul la o bibliografie semnificativă. Nu răspunde în mod necesar întrebării despre ce este viața, dar ne ajută să formulăm întrebări relevante cu privire la viitor și la existența noastră, la semnificația existenței umane. Acest volum „nu își propune să stabilească sensul vieții, ci se mulțumește să capteze un posibil sentiment actual al ei”, cum altfel decât straniu?!

Traducere de
Paul Burcia

ATELIER de TRADUCERE

Charles Simic

Charles Simic (1938–2023) a fost un poet, traducător, editor și eseist american de origine sârbă. Născut la Belgrad, a emigrat cu familia în 1953 în Statele Unite ale Americii, unde a publicat peste 30 de volume de poezie, printre care *The World Doesn't End* (1990, Premiul Pulitzer), *Hotel Insomnia* (1992), *Walking the Black Cat* (1996), *Night Picnic: Poems* (2001), *Selected Poems 1963-2003* (2004) și *My Noiseless Entourage* (2005). A fost cel de-al 15-lea poet laureat al Bibliotecii Congresului SUA

*

Eram atât de săraci încât stăteam de momeală în capcana de șoareci. Complet singur în beci, îi puteam auzi cum se plimbau deasupra, se foiau și se întorceau în paturile lor. „Astea sunt zile întunecate și rele”, mi-a zis șoarecele în timp ce îmi ronțăia urechea. Anii au trecut. Mama mea purta un guler din blană de pisică pe care îl mângâia până când scânteile sale luminau beciul.

*

El îl strigă pe un câine Rimbaud și pe celălalt Holderlin. Ambii sunt niște javre. „Viața necercetată nu merită trăită” e zicala lui preferată. Soția lui seamănă cu *Libertatea* seminudă a lui Delacroix. Ea poartă cizme de cowboy, culege ciuperci cu aspect bizar din pădure. Diseară vor aprinde lumânări înalte și vor bea vin. Mai târziu, vor deschide ușa ca să intre câinii și să mănânce resturile de sub masă. „Entrez, mes enfants!” va urla el în noapte, făcând o plecăciune adâncă.

*

Un poem despre statul pe un acoperiș din New York într-o seară răcoroasă de toamnă, bei vin roșu, înconjurat de clădiri înalte, copiii mici aleargă periculos de aproape de margine, fata frumoasă de care toți sunt îndrăgostiți stă de una singură. Va muri tânără, dar încă nu știm asta. Are o gaură în dresul negru, se vede degetul mare, unghie vopsită roșu... Și zgârie-norii... în lumina intermitentă... ca noi Caldeenii, pitonise, Casandre... din cauza numeroaselor ferestre oarbe.

*

Dragă Friedrich, lumea încă e falsă, crudă și frumoasă...

Mai devreme, pe înserat, l-am văzut pe chinezul de la spălătorie, care știe să citească și să scrie în limba noastră, cum întorcea paginile unei cărți uitată de un client grăbit. M-am bucurat. Am sperat că e o carte cu vise, sau un volum de versuri prostesc de sentimentale, dar nu m-am uitat îndeaproape.

E aproape miezul nopții acum, iar lumina de la el încă e pornită. Fiica îi aduce cina, poartă fuste scurte și umblă cu pași mari. Întârzie, întârzie mult, așa că el s-a oprit din călcat și urmărește strada.

Fără noi doi, ar mai fi doar păianjenii atârându-și pânzele între felinarele și copacii întunecați.

*

Timpul poezilor minori e pe începute. La revedere Whitman, Dickinson, Frost. Bine ai venit tu, a cărui faimă nu va trece dincolo de familia apropiată, și poate unu sau doi prieteni buni adunați după cină la o damigeană de vin roșu, strașnic... în timp ce copiii adorm și se plâng de zgomotul pe care-l faci în timp ce scotocești prin dulapuri după vechile tale poeme, cu teama că poate soția ta le-o fi aruncat la curățenia de primăvara trecută.

Ninge, spune cineva care a tras cu ochiul la întunericul nopții, iar apoi și el se întoarce spre tine când te pregătești să citești, într-o manieră oarecum teatrală și cu fața înroșindu-ți-se, lungul poem de dragoste a cărui ultimă strofă (tu nu știi) lipsește cu desăvârșire.

(După Aleksandar Ristović)

*

Un câine cu suflet, ați înțeles? Voi, maimuțe cu capete de Socrate, copii de altar la preoți falși, profesori pensionați ai maleficului. Îmi închipui orașe ca să mă pierd în ele. Întâlnesc alți câini cu suflet când nu aprind pocnitori în capetele celor care încep să moțăie.

Pocnitori de sânge-și-mațe. În întuneric să vedeți, cur-zgârmăitorilor! În întuneric să vedeți.

*

Îngerul meu păzitor se teme de întuneric. Se preface că nu-i e, mă trimite înainte, îmi spune că vine într-o clipă. Destul de curând, nu mai văd nimic. „Ăsta trebuie să fie cel mai întunecos colț de rai”, îmi șoptește cineva din spate. Se pare că și îngerul ei păzitor lipsește. „Este scandalos”, îi spun. „Jegoșii ăștia mici și fricoși ne-au lăsat pe toți singuri”, șoptește ea. Și desigur, din câte știm, eu aș putea avea o sută de ani deja, iar ea, doar o copilă somnoroasă cu ochelari.

*

Toate astea ne duc Nicăieri – care este un oraș ca oricare altul. Vânzătoarele de Nicăieri se duc acasă la sfârșitul zilei. Trebuie să mă asigur că sunt reale cerșind de la una o monedă. Îmi face pe plac și chiar îmi dă un pupic pe frunte. Sunt gata să-mi arunc cârjele și să merg, dar o alta dă din deget și-mi spune să fiu cuminte.

MELO

**Lili Boulanger
o carieră
foarte promițătoare
întreruptă brusc**

Adrian MIHAI

Puține nume din istoria muzicii pot fi considerate la fel de influente precum au fost cele două surori Nadia și Lili Boulanger în evoluția muzicii clasice de la începutul secolului al XX-lea. Acestea s-au născut într-un mediu care avea o legătură extrem de strânsă cu muzica. Tatăl lor, Ernest Boulanger, a fost compozitor, câștigător al Prix de Rome (un premiu prestigios dedicat tinerilor compozitori pe care l-au câștigat de-a lungul timpului nume precum Berlioz, Gounod, Bizet, Massenet sau Debussy). De asemenea, buncii paterni erau muzicieni. Mai mult decât atât, arondismmentul al nouălea, locul în care au apărut pe lume cele două, era zona cea mai populară în rândul compozitorilor și a muzicienilor. Berlioz, Liszt, Ambroise Thomas, Rossini, Massenet, Offenbach și chiar Verdi au locuit în acea zonă. Ar mai fi de menționat faptul că o serie de prieteni de familie erau compozitori, muzicieni sau profesori la Conservatorul din Paris. Așadar, cele două surori Boulanger au avut un mediu mai mult decât propice pentru a se dezvolta în domeniul muzicii.

Nadia, sora cea mare, este cunoscută în domeniul muzicii clasice drept o dirijoare, compozitoare, dar mai ales una dintre cele mai importante profesoare din veacul anterior. Sub îndrumarea sa au studiat muzicieni precum: Igor Stravinski, Daniel Barenboim, Aaron Copland, Astor Piazzolla, Dinu Lipatti,

Quincy Jones, Vladimir Cozma, Marius Constant. Legătura dintre cele două surori a fost foarte strânsă, drept pentru care Lili o urma pe sora sa la cursurile conservatorului parizian când avea mai puțin de șapte ani. Fiind expusă unei varietăți de stiluri de la o vârstă fragedă, acest lucru a ajutat-o pe mica Lili să-și dezvolte meșteșugul muzical într-un ritm extrem de rapid. Mai târziu sora mai mare a pregătit-o în particular pe Lili. Diagnosticată cu o afecțiune pe care astăzi o cunoaștem sub numele de boala Crohn, Marie-Juliette Olga, pe numele său întreg, se confrunta cu de apatie și slăbiciune fizică foarte frecvent. Totuși, acest lucru nu a împiedicat-o să lase în urma sa un catalog de opusuri de o sonoritate deosebită ce ne aduce aminte de perioada muzicală post-romantică, conținând chiar ecouri puternice de muzică din sfera lui Ravel sau Debussy. Faptul că tatăl lor a obținut prestigiosul premiu al Romei a reprezentat ștachetă pe care cele două tinere muziciene au urmărit permanent să o atingă. Nadia a încercat patru ani la rând iar cel mai bun rezultat a fost locul doi în anul 1908. Lili a reușit să câștige acest premiu din a doua încercare în anul 1913, devenind astfel prima femeie, dar nu singura, care a triumfat în această competiție. Prix de Rome era acordat de Academia Franceză de Arte Frumoase și consta într-o rezidență la Roma. Fiind prima femeie care a triumfat în acest concurs, Lili Boulanger a devenit cunoscută peste noapte și a semnat un contract cu editura Ricordi pentru a-i publica partiturile. Cantata pentru care a fost premiată, *Faust et Hélène* este o lucrare pentru trei soliști și orchestră. Începutul acestei cantate poartă vagi influențe din muzica lui Richard Wagner dar și din cea a lui Claude Debussy. De-a lungul acestei lucrări putem auzi combinații timbrale foarte delicate ce însoțesc vocile soliste, împletiri ce aduc în acompaniament instrumente precum celesta alături de flaut și viori și chiar pasaje unde vocea de tenor a lui Faust cântă în registrul superior vocii feminine. Cantata a avut premiera în luna noiembrie a anului 1913.

În perioada rezidenței de la Roma, la Villa di Medici, cea mai cunoscută lucrare este ciclul de cântece *Clairières dans le soleil*. Lucrarea a fost dedicată profesorului său de compoziție, Gabriel Fauré. Ciclul este alcătuit din treisprezece cântece pentru voce și pian. Compozitoarea se considera ca făcând parte mai degrabă din mișcarea simbolistă, specifică literaturii, decât curentului impresionist din muzică (așa cum nici Debussy nu se considera un impresionist), astfel putem înțelege și alegerea versurilor, poeziile lui Francis Jammes. Izbucnirea Primului Război Mondial a forțat-o să părăsească Roma și să se întoarcă la Paris. În anul următor cele două surori, alături de alți muzicieni trimiteau materiale muzicale colegilor studenți care erau angrenați în conflagrație. Revenită la Roma în anul 1916 cu scopul de a-și continua rezidența, compozitoarea franceză reușește să lucreze sporadic din cauza problemelor de sănătate. Cu o săptămână înainte de a părăsi această lume, la doar douăzeci și patru de ani, Lili Boulanger asistă la premiera ciclului compus la Roma. În doar

zece ani de activitate aceasta a scris peste cincizeci de lucrări într-o varietate fantastică. Cu toate acestea, ea s-a concentrat pe lucrările vocale de tip religios și laic iar aici includem lucrări pentru corale, pentru cor și orchestră, cântece pentru voce și pian, dar și o operă neterminată pe un text de Maurice Maeterlinck. Muzica lui Lili Boulanger este prea puțin cunoscută chiar și publicului ascultător de muzică clasică. Limbajul muzical al acesteia include înălțuri armonice deosebite prin care creatoarea își exprimă atât dorința de a trăi dar și tristețile sau angoasele. Aceste înălțuri merg în tandem cu formule ritmice foarte inspirat alese. De pildă, lucrări precum *D'un matin de printemps*, *Vielle prière bouddhique*, *D'un soir triste*, *Psalm 130*, *Pie Jesu* sunt exemple pentru cele expuse mai devreme.

TEXT PISTOLS

Daria MARUSEAC

sfinte fum de cactus ars

tu vrei să rămânem flămânzi
spune și rămânem
aici
prietenii cu ecoul
deschiși ca o cutie de chibrituri
scăpată printre degete
pe cimentul ud. totul trebuie să fie concret

tăcem și simțim mierea aceea lipicioasă cum curge prin torace
îmbibă fiecare organ se lungește și se rupe acoperă golurile
lăsate de tot ce se mai putea zice
ne stălucesc organele și nu știe nimeni

apa aceea sărată în care nu am vrut să mă bag. era udă
se catără noaptea pe geamul meu. mă privește cum dorm până dimineața
când în loc de alarmă îmi sună apa în cap

sfinte fum de cactus ars

pieptul meu e o cușcă în care trăiesc toți șoarecii salvați din gura pisicii
 de atunci și până acum
 în fiecare loc cald eliberez câte unul. tu trăiești aici în locul meu
 de acum
 în memoria ta îngustă păstrezi bunătatea aceea care ne va salva pe toți
 vom pune câte o mână pe umăr din reflex
 vom fi de două ori buni
 și o dată foarte răi

bucățile supraviețuiesc și singure

îmi fac loc în memoria de scurtă durată
 sunt liberă acum
 să-mi țin călcâiele lipite
 îți vei aminti de mine peste două zile când fiecare lucru
 specific
 pisat de mine pe pielea ta
 va reveni la forma
 inițială
 las răceala mea să iasă
 prin răceala ta. cui pe cui se scoate
 65% e căldură restul e mai mult bine decât rău
 un cub de gheață uitat pe masă. când va dispărea va aduce strălucire
 un sanctuar pentru fragilitate
 norii sunt old news
 acum avem mingi din vată de zahăr
 până în ziua în care va fi prea mult și se vor vărsa peste noi
 ploaie de zahăr
 totul va fi lipicios și dulce
 oamenii se vor linge va fi pace
 plămânii de gigant și inima și capul. îți fac probleme uneori
 sunt bucăți din tine care pot supraviețui și singure

puțin din tine

când să las să moară
 tot ce m-a adus în viață ce e mult și tranzitoriu
 devierile îți fac corpul să pulseze. toate lucrurile fac o poveste bună
 iau ce am nevoie. un corp gol care plutește
 în lipsa de sens și dezlănțuirea în care nu spunem nimic tot ce am crescut și
 lăsăm să moară de dragul frumuseții. ne-a adus aici
 tot ce alegem să doară cu puțin timp înainte și un pic mai mult după
 frumusețea nu rămâne pe noi și între noi dar o tragem în piept cât încă e puțin

caldă
 am știut că avem de trăit și trăim încă puțin
 din mine încă puțin din tine. drumurile lungi să fie și mai lungi
 să mai ascundem să stăm câteva ore în telefon și să nu spunem nimic încă
 suntem
 puțin aici
 puțin amortiți
 cine vorbește primul
 tot ce a trecut nu există tot ce a trecut e deja mângâiat
 și peste inima ta trece o limbă de pisică și zgârie
 se întâmplă deodată și în pieptul meu sub palma mea etern apărătoare
 frumusețe și splendoare a lumii, amintește-ți de noi

singurătatea a fost declarată epidemie în sua

pentru ei mă tem
 străinul de pe canapeaua din sufragerie are nevoie de mine
 șterge praful pe tavan
 te trece strada și te lasă acolo
 ca un leucoplast pe o fractură

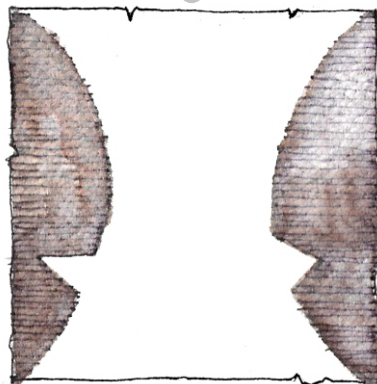
crăpătura de la mijloc se e x t i n d e
 și trece de tine. ai multe de spus
 tot ce credem că va rămâne se ridică
 în două picioare și spune că suntem incompetenți
 luăm o pătură o înfășurăm în jurul nostru
 o încălzim și o dăm mai departe
 au alții mai multă nevoie
 îngheață pe bănci și nu vorbește nimeni despre asta
 și noi ne răcim și nu vorbește nimeni despre asta
 ne pudrăm fețele cât putem de bine și desenăm o linie peste buze
 o tăiem de mai multe ori
 să ținem minte
 ne-am tăia arborele genealogic și i-am da foc

ne scriem numele pe nisip pentru că preferăm lucrurile care nu trec proba
 timpului
 lucrurile care trec prin noi ca apa rece și ne încrețesc pielea de pe spate
 la final aflăm că noi suntem pisica
 și umbra ei ceva cald peste mâinile noastre la care să ne gândim
 vom deveni pe rând un radiator roșu pe care scrijelim fiecare cuvânt
 urât pe care nu l-am putut spune
 ce gesturi simple și câtă energie

Interviu Eva Gareth

după debutul cu Filarmonica George Enescu

de Zoe Caraiani

Pe 7 și 8 decembrie, Orchestra Filarmonicii George Enescu împreună cu Christian Badea a propus un final basmic pentru anul aniversar Rahmaninov: *Concertul Nr. 2, în do minor, pentru pian și orchestră, Op. 18* cu Eva Gareth în rol solistic. Din program a mai făcut parte și *Simfonia de tinerețe nr. 1, în re minor*, scrisă în 1895 de George Enescu, la vârsta de doar 13 ani. Un concert al adolescenței, ținând cont și de faptul că Eva are doar 17 ani.

Concertul nr. 2 are și el o poveste interesantă: este produsul ședințelor de hipnoză dintre Serghei Rahmaninov și Nikolai Dahl. După premiera dezastruoasă a Simfoniei Nr. 1 din 1897, Rahmaninov a trecut printr-o perioadă de blocaj creativ, impas din care se pare că a ieșit doar cu ajutor specializat: a apelat la terapeutul Nikolai Dahl, căruia, în semn de recunoștință, i-a dedicat concertul. Este cea mai faimoasă lucrare a lui și printre cele mai cântate și înregistrate lucrări din repertoriul pianistic.

Starul concertului, Eva Gareth, este o tânără pianistă, elevă la Colegiul Național de Muzică George Enescu și studentă a Academiei Hanns Eisler din Berlin. Prima ei apariție alături de Maestrul Christian Badea a fost în martie, când a interpretat Concertul Nr. 1 de Ceaikovski la Sala Radio. O seară sold-out, la fel ca acum, care a demonstrat că votul de încredere acordat de Christian Badea reprezintă singura garanție de care pare să aibă nevoie publicul.

Secțiunea introductivă a Concertului Nr. 2 este inedită: concertul începe doar cu pianul, într-un pasaj care amintește de clopotele care bat în timpul slujbelor ortodoxe. Rahmaninov a fost crescut de bunica maternă, care trăia după dogmele bisericești. Liturghiile au avut un impact major asupra compozițiilor lui, iar Eva a înțeles perfect caracterul sobru, chiar meditativ al acestui pasaj. Complicitatea dintre ea și Christian Badea, evidentă de-a lungul concertului, a marcat decisiv în final, concluzionând într-un risoluto precis, exact după voia lui Serghei Rahmaninov.

Scena a rămas doar teritoriul Evei, cu două bisuri: *Studiu transcendental nr. 10* de Liszt și *Vocaliza* lui Rahmaninov în aranjamentul lui Zoltán Kocsis. Foarte inspirată încheierea tot în notă rahmaninoviană, mai ales în seara cu prima ninsoare abundentă din București.

Eva trebuie aplaudată și pentru curajul cu care alege concertele, ambele (Ceaikovski 1 și Rah 2) fiind partituri canonice în literatura pianistică, cu foarte multe interpretări de referință în memoria publicului meloman, dar care vorbesc deopotrivă și publicului nespecialist. În fața acestor blockbustere, pericolul de a livra doar o reproducere sterilă a unei piese deja arhicunoscute este unul foarte mare. În asta a stat triumful Evei: și-a însușit partitura într-o manieră proprie, matură, care nu ne-a dat voie să o comparăm cu alte interpretări.

După concert, am stat de vorbă la un ceai, unde am avut bucuria să o cunosc mai bine. După ce treci de candoarea și efervescența specifice vârstei, întrezărești un artist sensibil, matur, responsabil și coerent. Mă bucur că am descoperit-o la început și sunt curioasă cum va arăta următoarea noastră discuție, poate peste câțiva ani. O felicit pentru debutul de excepție și îi urez succes în aventura pianistică!

Eva Garet are ceva de spus și ar fi bine să stăm cu ochii (și cu urechile ciulite) pe ea!

Povestește-mi despre începuturile tale muzicale. Provii dintr-o familie de muzicieni? Cum ai ajuns să cânti?

Nu provin dintr-o familie de muzicieni, mama este arhitect, iar tata este merchandising manager la Orange. Am ajuns să cânt la pian pentru că la grădiniță existau niște cluburi: clubul de șah, clubul de pian, clubul de actorie, de dans... eu voiam să fiu la toate, dar cel mai mult mi-a plăcut cel de pian. De fapt, mi se părea cel mai ușor. Doamna cu care lucram și-a dat seama că am auz absolut și i-a spus mamei că ar trebui să merg la școala de muzică.

Despre ce experiențe muzicale semnificative din copilărie îți amintești?

Mă duceam la Clasic e fantastic. Ascultam și muzică clasică, dar îmi plăceau foarte mult Queen și ABBA. Dacă nu ascultam asta în mașină, plângeam. Eram un copil plângăcios (*râde*). Îmi plăcea foarte mult muzica, cântam și cu vocea când eram mică. Nu foarte bine, dar...

Felicitări pentru brilliantul debut alături de Filarmonica George Enescu. Ai interpretat Concertul nr. 2 de Rahmaninov. Cum ai ales și cum ai descrie această partitură?

Îmi place foarte mult Concertul Nr. 2. Are și o poveste interesantă: Rahmaninov trecea printr-o perioadă foarte, foarte dificilă atunci când l-a compus. Nu mai compusese nimic timp de 3 ani, iar din disperare a apelat la un neurolog specializat în hipnoză, Nikolai Dahl. Terapia l-a ajutat foarte mult în procesul de creație și, de aceea, i-a dedicat concertul lui Dahl. Putem simți toate tulburările, toate sentimentele lui în această muzică, de asta e atât de emoționant să-l asculți.

În martie ai debutat și cu Orchestra Națională Radio, tot alături de Christian Badea, cu Concertul nr. 1 de Ceaikovski. Pe Maestrul Christian Badea îl numești mentorul tău. Cum a început colaborarea voastră?

Dânsul m-a ascultat pe youtube cu o înregistrare de la Concursul Krainev în care cântam Sonata Dante de Liszt. Am câștigat concursul în 2021, când aveam 14 ani. I-a plăcut foarte mult și m-a chemat să ne cunoaștem. De atunci, îmi dă sfaturi, mi-a căutat toți profesorii, practic... mi-a prezentat o listă lungă de profesori și s-a gândit că Eldar Nebolsin din Berlin ar fi cea mai potrivită opțiune pentru mine. M-am dus la el, am avut o lecție cu Ceaikovski 1 și, într-adevăr, a fost alegerea corectă. Nu știu cum a făcut, dar a fost ca o telepatie. Avem un temperament asemănător în muzică.

Ești elevă la Colegiul Național de Muzică George Enescu și, în paralel, studentă a Academiei Hanns Eisler din Berlin. Vorbește-mi despre profesorii tăi. Cu cine studiezi acum?

La Enescu studiez cu Mihaela Zamfirescu, este profesoara mea din clasa întâi, pot să spun că ea m-a format. Fără ea, eu nu aș fi putut ajunge până aici. Mereu a fost foarte deschisă cu mine, a înțeles că sunt diferită și m-a îndrumat, mai ales cu repertoriul. Mereu am avut un repertoriu mai greu decât alți copii de vârsta mea, nu toți profesorii sunt de acord cu asta, alții nu cred că m-ar fi lăsat să abordez un

repertoriu atât de dificil. Dumneaei a avut încredere în mine și a fost foarte curajoasă. La Berlin, studiez de anul acesta cu Eldar Nebolsin, cu care simt că sunt cu adevărat compatibilă.

Ai cântat la bis Studiu Transcendental nr. 10 de Liszt, iar eu te-am ascultat recent în cadrul Concursului Krainev cu altă lucrare de Liszt, *Après une lecture de Dante: Fantasia quasi Sonata*, pe care ai cântat-o și la ultima ediție a Concursului Enescu. Cum îți alegi repertoriul? Simți că ai o afinitate pentru un anumit compozitor?

Simt o afinitate pentru Liszt, mereu am cântat foarte mult Liszt. Îmi place ca repertoriul să fie cât mai divers ca să spun o poveste cât mai diversă, să arăt cât mai multe părți bune din mine, să mă avantajeze. Am început Sonata Dante la 11 ani, am cântat-o la Concursul Ettlingen, unde am luat premiul al cincilea.

Ce ai în lucru acum? Ce îți dorești să cânți?

În iunie o să cânt la Sala Radio Rahmaninov 3. Pregătesc un recital cu Studiile Transcendentale ale lui Liszt... în rest, the basics: mult Beethoven, concerte de Beethoven. Preclasic... îmi place foarte mult să cânt și contemporan, și modern.

Cum ar fi?

Cum ar fi Bartók, Liebermann; am cântat o sonată foarte interesantă de Rautavaara, avea și coate, trebuia să pui și coatele pe pian și asta mi-a plăcut (*râde*), Ligetti, aș vrea să cânt cândva toate studiile de Ligetti.

Splendid. Dar Rahmaninov 3 e...

E cel mai greu.

Exact. Există o poveste cu Daniil Trifonov când era la Cleveland și studia cu Sergei Babayan...

Da, Babayan a spus că nu-i dă voie să cânte Rahmaninov 3 la concursuri.

Da, a vrut să-l cânte la Ceaikovski și Babayan i-a zis că dacă nu se răzgândește, se pregătește pe cont propriu pentru competiție. Și el era atunci mai mare decât tine, deci sunt curioasă. L-ai început?

Nu încă (*râde*). Pe al doilea l-am început în septembrie, dar e mai făcubil.

Ce pianiști te inspiră?

Păi, îmi place foarte mult Daniil Trifonov. Radu Lupu, Dinu Lipatti, clasicii... Martha Argerich, evident, dar îmi plac și cei de generație nouă, cum ar fi Alexandre Kantorow, Mao Fujita, Bruce Liu, Seong-Jin Cho, Yunchan Lim, sunt mare fan! Profesorul meu, Nebolsin... îmi plac mai mulți.

Ce muzică ascultă un tânăr pianist? Cum arată playlist-ul tău?

În general, ascult muzică clasică. Operă, simfonii. Prietenii mei mă mai puneau să ascult muzică folk... totuși, cel mai mult îmi place muzica clasică. Ah, și Queen, și ABBA, pentru că îmi amintesc de copilărie.

Îmi place că vorbești despre copilărie ca și cum ar fi fost acum 20 ani!

Eram mică până la 7 ani!

Ai participat deja la aproximativ 40 de competiții. Ce urmează? Ai în plan pleiada concursurilor internaționale de pian, cum ar fi Rubinstein, Chopin etc?

Deocamdată voi face o pauză de la competiții, vreau să adun repertoriu mult. Probabil în câțiva ani voi merge la un concurs mare, nu sunt sigură care, dar mă gândesc.

Mulți pianiști celebri, printre care și Martha Argerich sau Radu Lupu, au menționat de-a lungul carierei tracul de scenă. Tu cum ești înainte să intri pe scenă? Ai un ritual înainte de concerte?

Nu am un ritual, dar am multe emoții! Foarte mari emoții și sunt o persoană foarte critică. Dar încerc să mă calmez pentru că-mi dau seama că cu cât îmi alimentez emoțiile, cu atât îmi fac mai mult rău și, de fapt, de fiecare dată când am eșuat pe scenă ca să zic așa, a fost din cauza emoțiilor. Unul dintre cazurile bune a fost Concursul de Pian din Ferrol, pe care l-am câștigat, dar cred că așa fi putut să cânt mai bine! E o competiție din patru etape live, din juriu au făcut parte Cyprien Katsaris, Elisabeth Leonskaja, Cristina Ortiz, Lilya Zilberstein... ar fi trebuit și Berezovski, și Kovacevich, dar nu au mai venit. Atunci am fost emoționată cum n-am fost în viața mea! Părinții mei deja se uitau pe atracțiile turistice din oraș, au

crezut că nu voi trece mai departe (*râde*). Am ajuns în finală, unde am cântat Saint-Saëns 2, a fost prima dată când l-am interpretat, îl învățasem cu două săptămâni înainte. Am câștigat premiul al doilea. Philippe Entremont a mai fost! Nu m-am încurcat, dar am cântat un pasaj prea repede. Toți francezii îl cântă așa... Ortiz chiar mi-a spus după concurs că îi pare rău, că am avut cel mai bun Andante Spianato pe care l-a auzit.

Spuși că îți place să crezi că ai trecut de faza copilăriei. Cum se împacă impulsurile adolescenței cu rigoarea activității pianistice? Cum ajungi la un echilibru?

Fără nervi (*râde*). Te pui la pian, aștepti să treacă nervii și... depinde de zi. Am zile în care simt că dacă studiez, îmi fac mai mult rău. Sunt zile în care studiez și șase ore, cam așa e maximul, mai mult de șase ore nu prea pot. Până la urmă, contează cum studiezi, nu cât studiezi, deci...

Și care a fost cea mai mare pauză de la studiu?

Vara asta am avut o vacanță, în sfârșit, după câțiva ani de studiu neîntrerupt. Am stat zece zile fără să cânt la pian. Nici n-am simțit când au trecut!

Ce alte forme de artă te inspiră? Ce îți place să faci în timpul liber?

Care timp liber?!

Ăla puțin care e...

Mai citesc, îmi place să mă uit la filme cu prietenii... acum citesc Scrisorile lui Mozart.

Doar ce le-am terminat și eu.

Foarte interesant. Am început și Jurnalul lui Salvador Dali. Era nebun omul (*râde*).

Ce e pentru tine muzica?

Este modul meu de viață. Fără muzică, mă simt incompletă.

Credit foto: Darius Geambazu

**Hai
să o facem
de oaie!**

ICRE NEGRE

Cosmin DRAGOMIR

Alogenii limitează pe nedrept mâncarea dobrogeană la pește și derivate, indiferent că vorbim de cei de apă dulce sau cei din Marea Neagră. De la depărtare, ținutul pare populat cu pescari care de vreun secol încoace au învățat să profite și de peisaje și de apetența pentru scăldat a celorlalți.

Turistul care caută și mâncare locală și nu doar pelicani și șezlonguri, chestionează ospătarii despre captura zilei și-l împerechează cu vin alb din excelentele podgorii din zonă. În Deltă icrele, storceagul și saramura, la Vama Veche hamsiile, rapanele sau calcanul sunt hituri gastronomice sezon de sezon. Ele încă țin piept puzderiei de caracatițe și dorade din alte mări și țări. Personal, tot nu pot pricepe de ce să cer creveți și ton la Eforie când și acasă (fie că e Iași sau Cluj) ingredientele sunt la fel de proaspete ca la Constanța, ba chiar aș avea parte de experiența unui bucătar nesezonier care poate chiar își dă interesul să mă facă să mă reîntorc.

Acestei obișnuințe i se adaugă și pofta care nu se domolește doar cu macrou congelat și crap de acvacultură.

Însă Dobrogea este o zonă prielnică creșterii animalelor, în special ovine, dar oaia nu își găsește locul prin meniurile locantelor. E adevărat, e o carne care nu face casă bună cu canicula, dar nici munții de ciolane afumate cu fasole nu fac. Un mușchiuleț sau un rasol ar putea, însă, constitui o cină perfectă și în portul turistic. Carnea animalelor crescute aici diferă din cauza ierburilor cu salinitate ridicată consumate. Are un gust aparte, ba chiar plusvaloare. Pot pricepe și faptul că la noi consumul de ovine și caprine e de nișă și antreprenorii HoReCa nu vor să dea faliment doar din mândrie locală. Dar unde e telemeaua de Dobrogea? De când cu exodul păstorilor din mărginimea Sibiului prin mai toate piețele și hypermarketurile din țară, celelalte brânzeturi au intrat într-un con de umbră care îi văduvește pe producători de dever. Am cunoscut pe cineva care vindea telemea din Dobrogea ca fiind de la sibieni ca să nu rămână cu marfa în galantare. Dacă nu se întâmplă ceva, o să văd și ghiudem vândut ca fiind babic.

Rubrică susținută de
Domeniul Bogdan

Daniela VIZIREANU

Altfel de meditații în imponderabil

Volumul care a încheiat anul 2023 cu mult optimism pentru poezia bucureșteană este semnat de Ligia Keșișian, care publică *Anul tigrului de apă* la Casa de Editură Max Blecher după *Miss Houdini* (2019) și debutul său din 2017, *Mici cutremure*, ambele apărute la editura Charmides.

Într-o fotografie la minut, poezia din această carte se aseamănă cu un act de observare a fluturilor, gata să te intimideze prin jocul unduirilor biografice și tramele sensibilității clamoroase.

Volumul-plachetă este unul al vârstelor care se intersectează mefistofelic, intră unele cu altele în dialog, se ironizează, se contestă, iar locul lor comun nu poate fi decât acest poetic luminiș citadinizat. Caracterul fragmentar este pus pe seama unui tip de scriitură cu aspect de notație sporadică, enunțiativă. Par a fi poeme alcătuite în răstimpuri, iar unitatea lor e recuperată prin motive-umbrelă: stări de fapt, spații ale copilăriei, natura, orașele. Din când în când existența e scurtcircuitată de detalii factice, pseudo-tangențiale, pe care poeta le prinde de aripi și le așază mazilescian în versuri: „Doi bătrâni se țin de mână pe stradă, nu știu/ dacă din cauză că nu pot merge bine sau/ vederea îi lasă” sau „În locul acesta la prînz o femeie s-a prăbușit/ în spasme cîțiva trecători s-au oprit s-o privească/ iar alții au mers mai departe purtîndu-și puii/ congelați la piept ambulanța a venit după o jumătate/ de oră se adunase lume ca la coridă le/ puteai citi pe chipuri mila dar mai ales respirau/ ușurați că nu erau ei aceia căzuți în mijlocul trotuarului/ într-o după-amiază de august mai ales căutau/ să-i atribuie vreo vină acelei femei”.

E un paradox în poezia Ligiei Keșișian: e profund interiorizată, deși alcătuită întotdeauna referențial. Ipostazele sunt conturate generaliza(n)t, ele sunt uneori *pretext* pentru reverberațiile individuale, demuzeificate *con anima*. A scrie despre identitate înseamnă întotdeauna a vorbi despre alteritate, despre Celălalt proxim sau exotic, erotic sau comunitar. E un jurnal poetic (așa cum remarca Ion Mureșan

pe ultima copertă), unul de criză, deși tihnit asimilat și așezat, cu versuri în parte telegrafice, de agendă, altele prelung meșteșugite. Nomadismul afectiv devine îmblânzit prin rememorarea locurilor îndepărtate, aproape stinghere, deși îndreptățit familiare. Revizitarea trecutului este o experiență-imersiune, sinuoasă, cu puseuri emoțional-hegemonice: „există amintiri care se întorc/ cu gura plină/ de colb și adiere secetoasă/ le scrișnesc între dinți/ închid ochii și sînt din nou acolo/ unde n-am fost niciodată/ fericită dar un pumn de țărână/ în treizeci de ani devine/ o traistă de zarzăre coapte/ uit rescriu reinventez/ memoria învăț din nou/ un alfabet al fructelor/ zemoase rămîne fitilul/ care nu mai luminează/ dar păstrează căldura”.

Dincolo de biografismele vitriolante și „excesele de inimă” continuate din *Miss Houdini*, există o dimensiune socio-politică în această carte, hașurată cu o ironie delicată, aproape imponderabilă, în imagini *terre à terre*: fie că e vorba despre claustrările pandemice și raționalizările impuse, când pâinea devine „singura certitudine”, fie despre America care-și așteaptă lazării, despre versatilul concept de

libertate din Orient și Occident, ori stările de agregare (& agravare) ale vieții: „Și lumea a trecut peste Hiroshima și Pearl Harbor, Genocid,/ Holocaust,/ Disparuții din Argentina, marile Războaie, Copiii răpiți/ din brațele părinților,/ iar atunci când nu trece, se face că nu vede”. Nu lipsesc mici inserții ecopoetice (care nu mai pot fi ignorate în poezia românească de azi devenind la unii poeți *marile inserții* – la Florin Dumitrescu, Mihók Tamás, Bogdan Tiutiu etc.), cum este poemul „Climă și pedeapsă”, compus dintr-un postdialog matern, și nu e singurul.

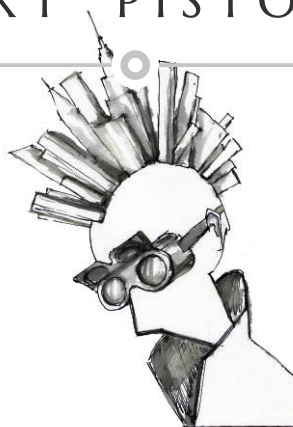
L.K. scrie o poezie empatică, foarte receptivă la stimuli și la alarmele globale – trăirile individuale nu-i sunt autosuficiente, având grijă să integreze în versuri, ici-colo, critici sociale, pulsuni ale știrilor, sintagme din presă. Gary Snyder scria – desigur, într-un gest aproape posttzarian & totalizant, (și) poeme compuse în întregime numai din știri preluate din ziare. Sub markerul acestei *poetry of statement* (fără implicațiile peiorative) sunt scrise multe poeme din *Anul tigrlui de apă*, într-o viziune directă, tranzitivă până la oase, sub carteziianismul receptorului: „Copila care și-a aruncat toate jucăriile de la fereastră/ și singura/ ei păpușă i-a strigat sari celelalte o să te prindă/ vom ajunge într-un loc în care din camera alăturată/ nu se vor mai auzi decât vorbe bune și chemări/ în anul în care s-a născut, 7000 de bosniaci musulmani/ au fost masacrați de sârbi/ femeia care face dragoste în camera cealaltă răcnește/ mai tare decât oamenii devorați de rechini la televizor/ în anul în care s-a născut, avioanele americane/ au bombardat Hanoiul”.

Întreg mediul poetic înglobează, printr-un electrizant șir al lucrurilor, o pruncie a satului îndepărtat cu dărele lui de soare, ținut pe umeri de bunica și bunicul. Dar mai ales, un trecut moștenit, cel al fracturilor și al traumelor – al masacrelor și al genocidelor, al limbii și al provizoratului minoritar, al balcanismului cu bune și rele: „Dacă n-aș vorbi limba mamei mele și a tatălui meu/ cuvintele mele s-ar preface în cenușă./ La ce a folosit străbunii Aghavni să cunoască/ limba genocidului taie sub limba maternă/ limba cu care erau chemate gloatele să admire/ africani ținuți în cuști la grădina zoologică/ Toți aceia au zîmbit de pe margine contemplînd/ dezastrul și atunci ca altădată la fel acum./ Limba tinereții, în care zestrea i-a fost furată/ purtată dintre Dunăre spre Marea Neagră/ o colivie goală în care se adună algele și nisipul./ Limba căsătoriei în care munca i-a fost batjocorită/ Și casa confiscată/ La ce i-a folosit/ La ce îmi folosesc toate limbile acestea în care trecutul e o plantă agățătoare/ ce sugrumă și viitorul nu mai deosebește oasele/ copiilor de ale ciinilor uitate în stradă/ printre teancuri de ziare sticle cu lapte acrit/ și/ cenușă.” Poemul „Lenuța” reprezintă o intersecție a memoriei familiale – fotografia bunicii alături de sora Lenuța ca două hipioate în hedonismul momentului, dezvăluind și destăinuid, în fine, o lume revolută, împresurată de trecerea inexorabilă a timpului.

Volumul Ligiei Keșișian este un tandru alfabet identitar împotriva opacizării ființei societale, prin clipiri senzitiv-feminine, empatic lovind în rafale.

TEXT PISTOLS

Paul MIHALACHE

Istoria lui FDP

(fragment)

Iulian Ghervas este regizor de film documentar. A cochetat o vreme cu proza scurtă, dar nu a publicat niciodată. Florin mi-a spus că este unul dintre prietenii lui vechi, printre puținii care îl cunosc foarte bine, și că ar trebui neapărat să discut cu el, m-ar ajuta pentru carte. I-am scris pe Facebook și am stabilit să ne vedem miercuri seară, la o cafea, în *Les Bourgeois*, din Centrul Vechi.

– De cât timp vă știți? – îl întreb.

– Nu prea ne știm – râde Iulian. Din '92, de pe vremea liceului. Dar, la modul serios, nu-l cunosc pe Florin Dan Prodan. Am stat de câteva ori împreună la bere, în grupuri destul de mari, în adolescență. Nimic mai mult. Iar în ultimii douăzeci de ani, de când m-am mutat în București, nu ne-am văzut deloc.

FDP îl admiră și vorbește la superlativ despre documentarele și proza lui. Dar nu e prima dată când îmi zice că a avut legături strânse cu persoane care abia dacă își amintesc cine e Florin Prodan. Să fie doar de tendința lui de a hiperboliza? Sau poate că îi idealizează împreună cu anumite perioade din trecut pe acei oameni care l-au cunoscut pe primul FDP, pe FDP-ul *cel adevărat*, care a *cam murit* între timp?

– Era timid, vorbea foarte puțin... Dar uite că e un tip care a reușit să înșele viața. N-a avut niciodată un job și, cu toate astea, continuă să scrie, să călătorească, să

iasă la băut... Deși nu ne-am întâlnit propriu-zis, i-am urmărit postările de pe Facebook și, ocazional, am mai vorbit despre el cu prieteni comuni.

Pe Smârdan trece un grup de colindători cu fluier, tobe și petarde, care ne împiedică să ne mai auzim preț de aproape cinci minute. Sîntem singuri pe terasa acoperită, însă cei de la barurile alăturate le dau bani și aplaudă, bucuroși să-i asculte.

– E dificil – zice Iulian – să scrii un roman despre cineva care este încă în viață. Un roman despre un poet marginal, care singur se trimite, sistematic, la margine.

Îl întreb dacă Florin îi părea de pe atunci, din vremea liceului, pasionat de poezie.

– Da, clar. Era la fel ca Nichita Stănescu. Nichita zicea *Eu scriu cu mine însumi, nu doar cu pixul pe foaie* – nu știu dacă am citat exact. Mă gândesc și la călătoriile lui... Dar avea din liceu un entuziasm cu totul aparte. Ce-i interesant e că, totuși, nu a urmărit niciodată vreun interes personal, nu a încercat deloc să obțină vizibilitate, ba chiar și-a subminat singur șansele de a deveni ceva mai cunoscut. Și eu am făcut la fel în film, pentru că nu suport impostura și nici nu mă pot abține, nu tac. Florin se abține, el nu e o fire polemică, dar preferă să rămână departe de toate mizeriile inerente lumii artistice. Însă, te rog să reții că tot ceea ce îți spun acum deduc doar din ce am aflat indirect despre el. Din păcate, mi-e teamă că nu-mi amintesc nimic concret și nu cred că-ți pot fi de prea mare folos.

– Dimpotrivă – îl asigur. Mă interesează orice opinie și orice impresie despre FDP, oricât de subiectivă ar fi ea. În plus, nu încerc să scriu o monografie. Vreau să aflu, de asemenea, felul în care oamenii percep lumea artistică și bula literară din România. Voi folosi în roman aproape tot ce-mi vei spune, chiar și ideile cu care s-ar putea să nu fiu de acord. Te rog să continui.

– I-am citit două cărți, *On the Road* și *Note informative despre eroi și morminte*. Scrie poezie bună, fără stridențe. Dar cred că nu a făcut nimic să o promoveze.

– L-ai cunoscut cât de cât acum treizeci și unu de ani și l-ai văzut săptămâna trecută, în Beat Bar Umanist. Ți se pare că și-a mai pierdut din entuziasm? Ți-a făcut impresia unui tip care frizează depresia?

– N-am avut când să-mi dau seama, dar e foarte posibil. Nici nu ai cum să scapi de așa ceva. Cineva ca el, căruia îi este greu să se acomodeze și care nu face compromisuri, e mereu în pericol să aibă momentele, poate perioadele lui de descurajare și, de ce nu, chiar de depresie. În plus, prin felul ăsta de-a fi, riști să nu-ți mai poți câștiga pâinea.

Îi spun că vede situația din perspectiva unui regizor. În literatură, chiar dacă obții mai multă vizibilitate, tot nu-ți poți câștiga pâinea. Poate că e mai ușor pentru un scriitor să-și păstreze coloana vertebrală. Mă contrazice:

– Gândește-te la criticii – de obicei aceiași – care sunt trimiși la târguri internaționale. Dacă s-ar apuca să spună în Viena, în Berlin sau în Paris că o carte românească prezentată acolo e proastă, ar mai fi trimiși a doua oară, cu zbor,

cazare și păpică asigurată? E foarte dificil să rămâi vertical odată ce ai intrat în sistem. Vezi cei mai faini scriitori români din ultimii ani: Nimigean, Soviany... Nu-s cu nimic sub poezii și prozatorii din Occident, dar au rămas cvasinecunoscuți, pentru că au preferat să-și păstreze integritatea. Bineînțeles, nu-s ei singurii, numele lor mi-au venit acum în minte. Poate pentru că despre Ovidiu Nimigean am vrut să fac și un documentar, în garsoniera lui din Iași, *Corabia nebunilor*, dar eram în anul doi de facultate, cred că am pierdut toate înregistrările de atunci.

A început să viscolească, însă terasa e încălzită și ferită de vînt. După ce terminăm cafeaua, comandăm bere. Iulian urmează să plece weekendul viitor la Brașov, pentru o proiecție de film, dar în seara asta nu se grăbește. Eu aveam stabilită o întâlnire cu un profesor de franceză, la centrul de meditații, pe Mântuleasa; trimit un mesaj și o contramandez.

– La fel și în film – își continuă ideea, după ce ospătarul ne aduce două Carlsberg și schimbă scrumiera. Nu există voci sonore care să facă ordine. Ultimul cred că a fost Gorzo, dar s-a retras în învățămînt. Iar cei care au rămas, dacă nu scriu recenzii plătite, au criterii de receptare mai degrabă politice decît estetice. Fie din convingere, fie din teama de a nu fi considerați incorecți politic. Iar premiile și selecțiile la festivaluri tot în felul ăsta se fac. Îl înțeleg perfect pe Florin, care preferă anonimatul.

Îi povestesc lui Iulian despre Jamie, fosta iubită a lui FDP, care a fost dată afară dintr-un liceu din America, unde preda literatură, pentru că într-o pauză citea în cancelarie *De veghe în lanul de secară*, a lui Salinger. Cartea e asociată cu mulți criminali în serie, nu doar cu Mark Chapman, ucigașul lui John Lennon, dar în sine nu are nimic care să instige la violență. Cenzura și aplicarea unor criterii de apreciere arbitrare nu sunt cătuși de puțin o invenție românească. E celebru procesul cărții lui Ginsberg, *Howl*, din anii '50. Iar *Lolita* și *Împăratul muștelor* au fost interzise în mai multe țări din lume.

– Jamie n-o să-ți răspundă, îmi spune FDP. N-o mai interesează nici România, nici poezia, vrea doar să instaureze o dictatură de stînga. Ultima oară când i-am scris, m-a întrebat cine sunt și de unde o cunosc. Cred că a luat-o razna complet. Nu mai e cea de acum patru, cinci ani, e complet diferită. Merge cu arma în mână pe străzi, ca să-i împuște pe toți cei care au alte opinii decît ale ei.

Într-un fel, mă bucur că-mi spune asta. Cu siguranță că îl ajută să-și inhibe nostalgiile sau regretul în urma despărțirii. Poate că e chiar un mecanism de autoconservare. Dar cu atît mai mult aș fi curios să vorbesc cu ea. Oricum, îmi închipui că nu-i deloc exclus ca Florin să exagereze. Rebecca Morgan scria poezii bune, picta, lucra la o grădiniță din Copou, și ținea la FDP. Nu cred că s-a adaptat niciodată în Iași, venise din Virginia, Statele Unite. Ar fi fost greu de imaginat că va rămâne definitiv în România. Sper să pot da de ea înainte de a termina romanul.

– Ceea ce-mi spui tu – continuă Iulian – că vrei să scrii o carte-documentar

despre Florin, să știi că presupune timp. Mult timp petrecut împreună cu personajul.

– Nu cred că aş folosi termenul de carte-documentar. Cel mult, un roman-*non-fiction*, dar nici măcar cu sintagma asta nu știu dacă mă împac. Deși încerc să aflu cât mai multe despre el, nu înseamnă că ezit să inventez pasaje întregi.

– Ca să ajungi la om, așa cum e el în realitate și nu în fața camerei de filmat sau a reportofonului, trebuie să stai mult cu el. La asta mă refer. Eu am încercat să fac un documentar despre Blaga și am filmat cu fiica lui, Dorli, vreun an și jumătate; dar, deși ea avea un cult pentru taică-su, în loc să iasă un documentar despre Lucian Blaga, a ieșit unul despre fiică-sa.

Mă întreb dacă vrea să-mi sugereze că și romanul meu, în loc să fie o istorie a lui FDP, se va transforma, de fapt, într-o mărturie despre cei care l-au cunoscut. Însă, cum Florin trăiește și ne știm de ceva vreme, sper să nu ratez complet subiectul cărții. Deși nu pot să neg că am avut și încă am uneori îndoieli în privința asta. Nu mai departe de ieri, FDP m-a întrebat dacă mi-a povestit vreodată despre *primul lui maestru spiritual*, David. Nu, nu-mi vorbise despre el. Mi-a trimis o poză cu un tip înalt, la vreo treizeci și cinci de ani, cu barbă, păr lung pînă la umeri, ochi verzi, aproape strălucitori. Figură specifică de hipiot occidental. Apoi două înregistrări scurte, de calitate foarte proastă, cu câțiva oameni care cântă la chitară pe un trotuar, probabil într-o țară din Asia.

– David făcea parte din ordinul bonetelor galbene, Galugpa. Ne-am întâlnit întâmplător, într-o gară. Călătoriile au adesea altă țință decât îți propui când pleci la drum. S-a apropiat de mine și mi-a zis în engleză să nu-l mai caut pe Brahma, cel cu patru capete, căci destinul meu e să-l găsesc mai întâi pe Shiva.

– Tu vrei să scrii despre un poet în cadrul unui sistem sociopolitic și cultural, pe care să-l descrii neconcesiv, sau despre un aventurier și călătoriile lui?

Întrebarea formulată în felul ăsta mă face să mă simt cumva pus la zid, deși îmi dau seama că nu e cătuși de puțin în intenția lui Iulian. Însă mi-e dificil să-i explic că, de fapt, în literatură lucrurile stau destul de diferit față de film. Nu trebuie să aplic pentru fonduri și să vin cu un proiect pe care, ulterior, să-l urmez *da capo al fine*. Nu știu în ce direcție mă va conduce personajul meu și nici nu încerc neapărat să anticipez prea mult lucrurile. Îi răspund că nu vreau cu tot dinadinsul nici una, nici alta, dar că nu exclud posibilitatea de a îmbina ambele perspective, dacă mi se va părea relevant pentru carte.

– Acum câțiva ani mi s-a propus să fac un documentar despre o echipă de fotbal din liga a cincea, de undeva, din Ardeal. Am filmat pe parcursul unui sezon fotbalistic, care știi că e rupt în două: jumătate în toamnă, jumătate în primăvară-vară. Mergeam cu cameramanii la fiecare meci și filmam pe stadion, plus tot ce ni se mai părea interesant, o oră sau două după. Dar ori de câte ori mă întorceam, aveam senzația că trebuia să o iau de la capăt, ceva se rupea în comunicarea cu ei. Așa că, anul următor, am închiriat pentru șase luni un apartament în Gherla, la

câțiva kilometri distanță, și stăteam cu jucătorii prin sat de dimineață până seara. A ieșit mult mai bine. De-asta spun, eu aș vedea proiectul tău în două variante. Dar vorbesc din punctul de vedere al unui regizor. Ori m-aș duce să stau cu Florin câteva luni și să-l filmez zi de zi, ori l-aș folosi ca pretext ca să vorbesc despre altceva – despre condiția poetului marginal, să zicem.

– Am de gând să merg cu Florin în America de Sud, în primăvară, vreo două săptămâni. Cu siguranță că nu vreau să-l folosesc doar ca pretext.

– M-a dus la templul lui Padmasambhava, din Rewalsar. Padmasambhava, sau Guru Ripnoche, cum îi spun europenii, este cel care a adus budismul tantric, Vajrayana, în Tibet, în secolul al optulea sau al nouălea. Tot el este și autorul *Cărții tibetane a morților*. David mi-a zis că se uita la mine și vedea o casă strivită sub propriul acoperiș. Chiar așa a zis. Că am adunat prea mult și am uitat să mai și arunc. Pe pereții templului, în interior, erau pictați zii tărâmului întunecat. Te cam cutremurau văzându-i. Dar mi-a explicat că rolul lor e de a le aminti oamenilor că viața este trecătoare și că nu trebuie să se lege prea mult de nimic din ea. Noaptea următoare am rămas cu el și m-a inițiat în doctrinele Samudaya și Dukkha, tainele suferinței. Apoi dimineața, înainte de răsăritul soarelui, ne-am dus în munți, pe un platou imens, unde se rugau vreo cinci mii de călugări îmbrăcați toți în roșu. Intonau pe o singură voce *samma sambuddhasa*. Ți se făcea părul de găină, măi, omule. Mă simțeam ca în filmul lui Kubrick, *Eyes Wide Shut*, în scenele de final, cu ritualul religios.

– Trebuie să ai întotdeauna un *topic* bun, un subiect care să intrige. De exemplu, occidentalii sunt foarte interesați de perioada comunistă din România. Dacă faci un material despre regimul Ceaușescu, îți asiguri doar prin asta o vizibilitate

destul de mare. Și, mai nou, feminismul, minoritățile de tot felul. Problema de fond e complicată, acum e un fel de *pay-back*; poate că-i și firesc până la un punct, dar implică multe exagerări. Ce ziceam e că pentru un astfel de subiect primești imediat finanțare. După, bineînțeles, depinde de promovare, iar în film ești pe cont propriu. Dacă nu faci tu eforturi în sensul ăsta, rămâi complet anonim. Și am mari dubii că în literatură lucrurile ar putea sta mult mai bine.

Nu, evident că nu stau cu nimic mai bine, ba chiar dimpotrivă. Deși există câțiva oameni care nu și-au pierdut complet entuziasmul și încearcă în continuare să promoveze literatura, mijloacele lor financiare sunt extrem de reduse.

Mai comandăm câte o bere, iar Iulian îmi povestește că a vrut să facă un documentar despre povestea celor șapte pitici născuți în satul Rozavlea, care au ajuns în lagărul din Auschwitz. Șapte frați evrei, din familia Ovitz, cinci fete și doi băieți, nici unul mai înalt de un metru, care au format grupul artistic Liliput. Cântau și făceau mici scenete. Dar în lagărul nazist au rămas în viață nu datorită abilităților artistice, ci pentru că Joseph Mengele, medicul supranumit Îngerul Morții, era fascinat de anomalii.

– E o istorie foarte complicată, în care m-am pierdut cu totul pentru o vreme. Numai că cei câțiva oameni din Rozavlea cu care am stat de vorbă, toți foarte bătrâni, erau copii în vremea războiului. Și nici nu s-a păstrat vreo înregistrare cu trupa lor de atunci. N-aveam pe ce să construiesc. Apar trimiteri la cei șapte pitici în mai multe cărți ale unor specialiști în genetică, dar nu poți să faci documentare pentru un film exclusiv în biblioteci. Adică poți, dar spectatorul va simți asta, se va vedea o anumită distanță. Așa că am renunțat.

– Nu puteai să mergi mai mult spre ficțiune decât spre documentar și să reconstruiești pe baza informațiilor din cărți?

– N-am găsit nici măcar subiectul vreunei scenete de-a lor, n-aveam de ce să mă agăț... Vreun punct de plecare de la care să zicem că așa fi inventat eu.

– Apoi câțiva dintre ei, cu costume multicolore și măști mari de vreun metru, cu chip de idoli sau animale, au intrat în mijlocul cercului și au început să danseze ca să alunge spiritele rele ale munților și ale vântului. Unde cădea umbra lor, pământul era purificat. Și chiar își schimba culoarea, măi, omule, pe cuvânt. Pentru că nu călugării erau cei care dansau. Își pierdeau identitatea laică și zeii dansau prin ei. La urmă, unul dintre călugări a scos de sub mantie o statuie cu un falus erect, care simboliza egoul, și l-a aruncat pe pământ. S-au repezit toți la el și l-au tăiat cu săbiile în zeci de bucăți, apoi i-au dat foc. Dar e complicat și cu spiritele astea așa-zis rele. Nici David nu mi-a spus tot ce știa, nici eu nu pot să-ți spun chiar tot ce-mi amintesc. Numai un înțiat e în măsură să vorbească, pentru că el vede prin tine și îți dă exact ce ai tu nevoie să afli. În filosofia Samsara, cum să-ți zic eu, răul nu-i în afara noastră, ci numai și numai în noi. Ia naștere din cauza atașamentului prea mare al oamenilor față de lucrurile lumești, care nu-s decât iluzie, ca viața însăși. (...)

Traducere de
Andrei Anastasescu

ATELIER de TRADUCERE

Mara Daria COJOCARU

s-a născut în 1980, la Hamburg. Este scriitoare și profesoară de filozofie în Anglia. În afară cărților ei de versuri, *Näherungsweise* (Aproximativ, 2008), *Anstelle einer Unterwerfung* (În locul unei supuneri, 2016), *Alle Register* (Toate registrele, 2020) și *Buch der Bestimmungen* (Cartea clasificărilor, 2021), a scris despre imaginea corectă a ceea ce se numește un „oraș ideal“ (2012) și a mai publicat o „pledoarie pentru o etică pasională“, intitulată *Menschen und andere Tiere* (Oameni și alte animale, 2021).

Reguli de comportament în caz de urgență: contactul cu o vacă dificilă

Păstrați-vă calmul. Vaca este obișnuită cu oamenii
Dacă vaca a fugit de undeva, arătați-i drumul
Dacă vaca e beată, cântați-i până adoarme
(Sugestie: vacilor le place Leonard Cohen)

Anunțați problema. Nu vedeți nicio problemă
Unde s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat?
Dacă nu vi se răspunde, înapoi la punctul de plecare
Așteptați întrebările! Deci asta-i problema

Căutați refugiu. Cântăriți problema și
Plătiți taxa de bagaj suplimentar. Luați cu dumneavoastră
Vițe în pericol. Utilizați căile de evacuare semnalizate

(Formați YVONNE/986663). Sunteți în drum
Spre locul de muncă, dar angajatorul acceptă
Numai câini? Învățați vaca să răspundă la comanda „șezi“. O să
Vedeți. Nu folosiți ascensorul

Hominid: fața B 5

Afară zăpadă. Înăuntru
Un tricopter lunecă spre centrul
Camerei copiilor, unde stau iar întinsă după aproape
patruzeci de ani. Încă stau întinsă? Da, tricopterul
nu s-a oprit din căutat. Compasiunea mi se pare
Un scâncet. Dar ce rost are zăpada

Mă holbez la koala din cameră
Se holbează și ea la mine: *Who are you? What have you become*
Întrebarea îngheață o problemă

Fiecare gând o jumulește mai departe: ce-i complicat
 La capacitățile noastre
 E faptul că ne prefacem prea mult și ne închipuim
 Prea puțin

Mă simt
 Răstălmăcită de algoritmul meu

Mama consideră o minune
 Chestia asta cu tricopterul
 Chestie care, ca toate minunile, o să se clarifice de la sine

Eu nu mai cred în minuni
 Doar în greutatea tricopterului din poem

Între timp, gândul luase foc complet, și de fapt n-a mai rămas decât izolarea lui.

Eutanasie

Te întreb cât e ceasul
 Zici 12:43
 Moartea e programată la ora unu

De-acum înainte s-ar putea număra suflările
 Încerc să mă număr și eu printre ele
 Să preiau ritmul, melodia
 Din sufletul ei care ne-a dat așa de mult
 Vreau să fiu infinită cu ea
 Și nimeni să nu sufere-atât după mine

Între toate zilele și suflările numărate
 Încap tot atâtea și încă o dată
 Pe-atâtea și încă o dată
 Sunt ca iubirea noastră: nelimitate

Împărțim amintirea primei priviri
 La ultima și ies
 Mii, milioane, un bilion, nu, un
 Noniliard, untrigintilion, nu
 Un ducentiliard, ah

Pur și simplu o puzderie de imagini, urmare
 A-ncâlcărilor noastre

Tu la picioarele noastre
Noi la ale tale, mult mai mici decât înainte
Și roz
Glasul tău, surprinzător de răgușit
Și sforăitul tău
Când începi să auzi
Pântecul tău, moale ca un cuib de pasăre
Cântatul tău, la început de tot
Felul tău de-a te arunca pe burtă
Și de-a acoperi
Ce poate fi acoperit
Cu micul tău corp. Acum ți-l acoperim noi
Lipsa ta de-nțelegere pentru seriozitate și reguli
Așteptările tale clare de la viață
Pe care ți le-ndeplinim. Toate tresăririle
Ființei tale dăruite ce ne-mplinește pe noi
Așa trebuie să trăiești
Așa o gură trebuie să ai
Așa un nas

Cum stai la soare și ești soarele nostru
Cum ți se face dor de noi
După doar trei minute. Cum ni se face

Capul tău, acest mugur adorabil
Labele tale neobosite
Hărțile comorilor din blana ta
Expresia ta când chițăie jucăria
Cum numai jocul tău o face să chițăie
Înghiți fără să mesteci
Sari fără să șovăi
Înoți, înoți
Înoți, geamandura roz, labele-nsângerate

Când ai învățat comportamentul social, să te joci
Cu alt câine (doar cu unul)
Epuizarea de care te-ai scuturat
Când n-ai mai fost singur

Nimeni nu mai plânge singur de azi înainte
E o regulă
Nu se poate nu există
A fost a ta

Cum ne-ai învățat să fim atenți
La felul cum vorbesc corpurile, cum crește iarba
Cum se rup bețele
Unde se ascund veverițele
Că se poate înota iarna
Și că valurile pot fi nu doar călărite, ci și
Gonite. Gândurile mele
Ce să zic

Toate astea ar putea să continue la nesfârșit
Lângă orice suflare numărată
Încap atâtea și-atâtea imagini, ceea ce e numai rațional
Dar zilele date ție de la natură sunt numărate acum
Să mai respirăm o dată. Am fost, suntem și vom fi
Una și respirăm

A trecut o oră
Moartea a venit cu mare-ntârziere, stă cu noi
În cameră și scotocește prin geantă
Noi respirăm
Ca-n basm o dată, de două ori
Și înc-o dată
Acum doctorița are dificultăți
În a stabili
Foarte precis, între toate zvâcnirile mușchilor tăi
Momentul morții

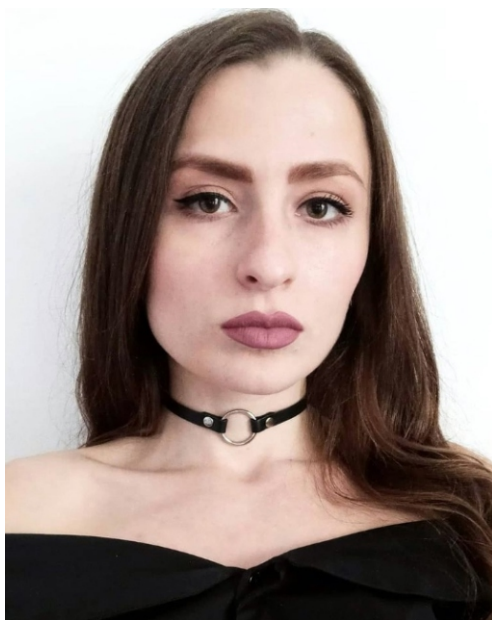
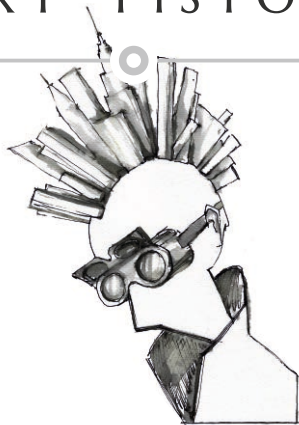
Mi-amintesc teoria
Despre infinit și continuum

Faptul că moartea continuă la infinit
Și că totuși nimic nu contează

E ceva ce n-am înțeles niciodată

TEXT PISTOLS

Anca-Ioana CÂDĂ

schimburi (in)echitabile

soiuri de alabastru în cute carnale
siluetă-statuiе printre exponatele palide ale fondului plastic
în apartamente de împrumut
tot ce-am făcut a fost să bâjbâi
cu mișcări bruște și plăgi înjunghiat-înțepate

în apartamente de împrumut oameni erudiți
se angajează în schimburi rudimentare
versuri de Ginsberg pe sex

nu vreau să citesc
mai tânăr mai iute mai capricios
ridurile mele în femeile mai în vârstă
care te-au interogată pe șест cu întrebări de oracol insipid
în apartamente de împrumut
refuzul în care în ultimul timp doar au zbierat sau
au zgâriat unii sau alții

vreau mâțe care schelălăie în ritual de împerechere
 vreau să cioplesc bebeluși imaginari, marmorați
 vreau să-i hrănesc la sân
 micii mei săni de la care au băut lapte îndoit cu apă
 exemplare de romulus și remus
 mica mea inimă pseudoburgheză
 mica noastră iubire cu vedere la blocul florentin de pe vraca

și-apoi sunt liniștile – orașul mă cuprinde-n
 triumghiul său de piele umedă
 în liniștile de amiază cu miros de soare și detergent
 în liniștile de seară la care am râvnit
 și care acum
 mă doboară

balada frumoasei muribunde, prozac chic

categoric, se poate trăi și în interiorul burții

mă apropii de 30. hăul care se cascadează violent înaintea mea
 nu e vorba de riduri - fiecare zi aduce un nou beteșug
 pe care nu pot să pun mâna în oglindă
nu boli, domnișoară, ci mici beteșuguri ale vârstei,
o sarcină v-ar rezolva toate problemele,
 cum să-l dau în morții mă-sii pe acest dumnezeu jovial
 astfel încât să nu mă audă. halatul alb care-i acoperă falusul săltăreț

unele încep să trăiască cu adevărat la 40,
 se aude din interiorul cel mai adânc al burții

iubitul îmi mângâie coastele mijite sub zăpezi de piele
 devitaminizată, devitalizată, decalcifiată,
 nedeflorată, perfectă pielea aceasta, în care să dea ca într-un clopot spart
 coastele ascuțite ca ale unui cadavru împuțit din savană
 palidă, lipotimică, încă puțin bolnavă,
 suficient cât să mai alunece 5 kile de pe coapse
 la vârsta mea de-acum mama și-a pus pe foc
 rochia de mireasă, 5 kg de tulle și furie
 în care mă îmbrăcam pe furiș,
 deși fusesem avertizată să nu o fac
 înainte de vreme

nu știu prea bine ce fac, dar trebuie notat totul

am făcut din betesugurile mele cuvânt,
 iar din cuvânt când meseria, când distracția mea
 între datorie și obrăznicie, subzistență și artă
 sănătate și boală, îndrăgosteală și saturație
 maternitate și pribegie, mamă și tată
 baroc și kitsch
 un sân plin de emfază și lapte, curgând pe o bluză curată și
 un altul lăsat, sterp ca o lămâie stoarsă
 între post negru 3 luni și sex de 3 ori pe zi
 între femeia spirituală care aprinde lemnul de palo santo
 între două sau trei lovituri de gong și
 femeia care flecărește și cicălește
 femeia la vârsta a doua care mă îndeamnă *să debutez înainte de 30,*
cât încă sunt frumoasă. după n-o să mă mai bage nimeni în seamă
 și bărbatul care *îmi arată el, îmi explică el*
 bărbatul care mă imobilizează și
 bărbatul care, după ce mi-a ridicat-o la fileu,
 mă asigură că mingea e în terenul meu

rugăciunea din interiorul burții
 m-am săturat să fiu puternică în interiorul burții
 furia
 furia
 furia! din interiorul burții

divorț

prêt à porter și old spice
 abdomene și picioare zvelte, până să apară
 pirostriile și verighetetele, certurile și falimentul
 l-a întrebat fără jenă *mă iei de nevastă ori ba?*
 pe atunci nu aveai voie să te dai orbește,
 ea o făcuse și avea nevoie de garanții
 înainte să se întoarcă la ai ei
 au urmat încercările de coabitare schimonosită
 expectativa unor momente deficitare de erotism în care
 coordonarea trupurilor, sporadică, a dat naștere la
 două fiice

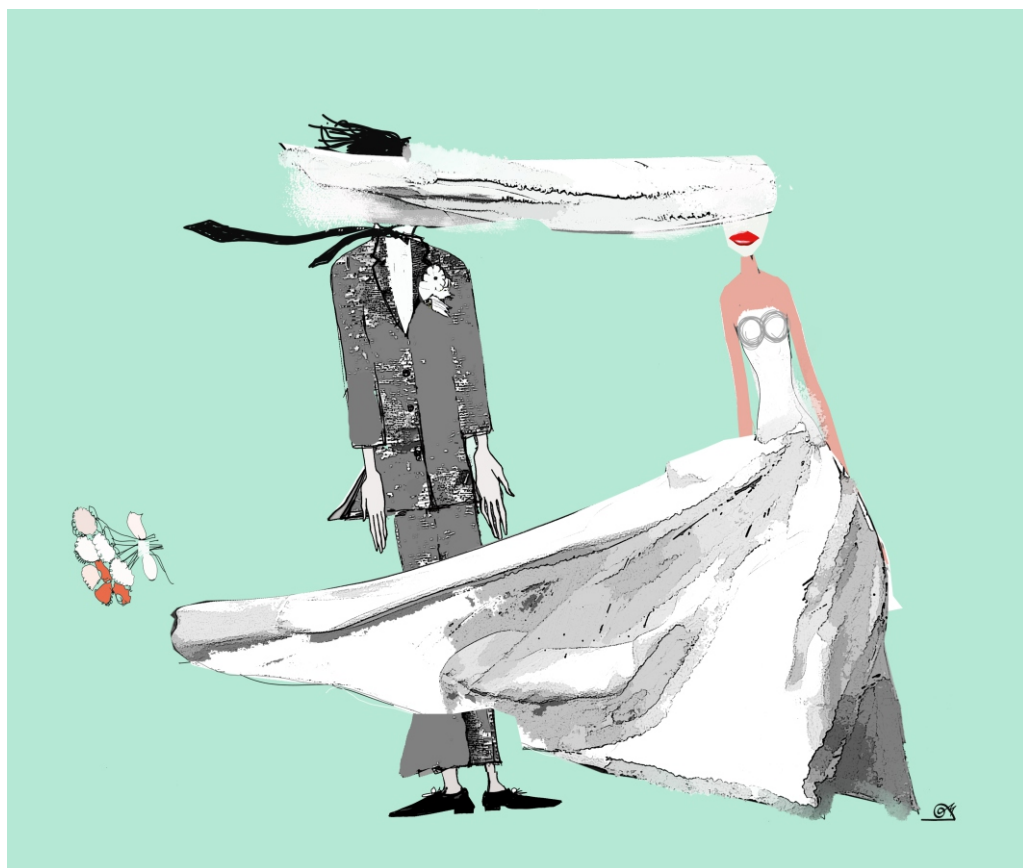
fiicele lor au băut din fiole inscripționate cu cranii și oase încrucișate
 au reușit să le salveze de fiecare dată
 mai târziu, când sângele, sânii și fundul bombat
 li s-au întâmplat chiar și lor,

le-a întrebat, pudică din fire, dacă se descurcă,
au dat din cap că *da* și n-au mai vorbit niciodată despre asta

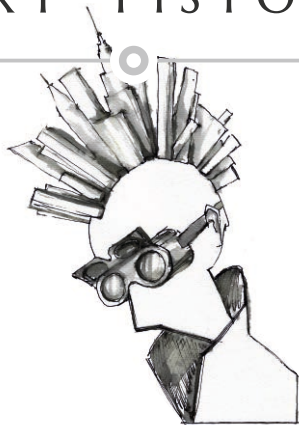
anii au trecut
te juri? mă jur
tu te juri? mă jur și eu,
s-au jurat pe rând, doi fățarnici, cu mâinile grămadă pe
icoana de sticlă, după care
și-au spart icoana de cap și au aruncat verighetele

anii au trecut
ea a fost smintită, el a fost brutal
prêt à porter și old spice
bărbatul bun la toate, dar nu și la iubit
mama primordială – mamă și cam atât

în gura fiicelor se zbate
limba de foc a tuturor lucrurilor bune dintre ei, ucise
rând
pe
rând
anii au trecut, n-au mai vorbit niciodată despre asta și
nimeni nu le mai poate da toată această risipă înapoi

TEXT PISTOLS

Lucian MERIȘCA

Să schimbi într-o zi un coșmar gri pe un vis cenușiu

Avea o figură de câine bun, dar nu era suficient.

– Mai pune-ți, mai pune-ți!

– Da, dar...

– Ciocu' mic! Știi tu de ce!... Ciocu' mic și pasu' mare! Mai pune-ți!

Bietul om mai încerca să stea demn în mica lui baltă, în timp ce-și căra în cap cenușă cu o lingură mare, dintr-un ceaun.

– Nu așa, cu mâna! Trebuie să te învâț eu... îl mustră el ca pe un școlar nesânguincios.

Samsarul, îmbrăcat nemțește precum un mort, luă mâna lui, ca să nu și-o murdărească pe a sa, și-i arătă cum să-și toarne cât mai multă cenușă în cap, acoperind și locurile incipiente în care inteligența începuse să se transforme în chelie.

– Pune peste tot – și aici – și aici – mai cu nădejde... îl încuraja el de la distanță, ca să nu se murdărească. Parcă era un șaman în hainele de mers la ședința de colhoz, atent la fiecare mișcare a mankurtului novice pe care îl școlea, cu atâta greutate.

– E bine? întrebă acesta cu nesiguranță, scoțându-și cu două degete din gură o bucată carbonizată de carte, pe care se mai putea distinge doar o parte din titlu, gen „Congresul al...”

– N-o mai fă pe victima și comportă-te demn! Nu ți-am cerut să mănânci rahat, ți-am cerut numai să-ți pui cenușă în cap!

– Da, dar câtă? Mai trebuie? Cât să-mi mai pun?...

– Cât trebuie... Știi tu singur cât meriți... Ce, tu nu asculți BBC-ul? Nu te uiți la filme românești?

Cetățeanul era îngropat acum aproape în întregime în cenușă – i se mai vedea doar o parte din gulerul alb, mai mult scrumat decât scrobite, și o ureche, de care fusese pe vremuri, pesemne, mai fudul.

– Gata, mi-e de-ajuns... molfăi el, scuipând de astă dată o bucată de mătură arsă.

– Poate, *ție* ți-e de-ajuns... La noi nu te gândești?...

– Ba da, ba da... dar nu mă pot mișca de aici.

– Stai că-ți mai pun eu puțin – se oferă, generos, samsarul, suflecându-și o mâneacă și mai punându-i puțină cenușă în cap, în locurile în care considera că nu e suficient acoperit: în ochi și în vârful capului. Uite-așa, puțin... Și acum, cântă.

...

– *Pe-un picior de plaai / pe-o gură de raai...*

Pastel

... Câinele scormonește prin pomii de Crăciun aruncați dincolo de grilajul de sârmă. Plutește un miros dulceag, de gunoaie proaspete. Din ceruri, se cerne mătreața mărunță a norului. (Pulberea tristeții aruncată pe acoperișul casei). Pe geam, mari flori de alcool, iar dedesupt mere zbârcite și palide, ca săni de bătrână. În camere, carnoase cimpoaie galbene și fluieră prăfuite. Nasuri poroase ca niște coji de portocală privesc neliniștite din balcoane. În fundul grădinii, pene indigo cad pe zăpadă.

Scena

Când dădu mâna cu el, simți cum palma i se pulverizează lin în zeci de mii de particule luminoase, care pluteau în spațiul ocupat de fostul său corp, ca un pumn de confetti din staniol aruncat într-un acvariu. Un pește prins deodată în gură steluța argintie și prin cap îi trecu o mulțime de lucruri, în timp

ce tovarășii săi pești își continuau valsul lor lent, monoton și limitat, în cadrul pe care bunul Dumnezeu li-l promisese ca destin. Bunul Dumnezeu mesteca o gumă cu marijuana deși știa că nu-i face bine, tușea și cobora încet în subsol, pânzele de păianjen se aprindeau feeric deasupra sa, noi îl priveam cu ochi rotunzi din colțurile în care stăteam agățați cu capul în jos. Colțurile erau când concave, când convexe, în funcție de dispoziția pe care o aveam, fie a noastră, fie de sus. Sus de tot, peștii Domnului străbăteau, fără dificultăți, colțurile și se uitau la noi jos, ce facem cu banii noștri, în gură.

Am dat mai încet radioul și m-am dus la ușa de mucava, să văd cine Mă caută. Era un prieten, ultimul ce îmi mai rămăsese, care îmi întinse mâna.

Un domn plin de bun simț

Magazinele non-stop sunt noile noastre sanctuare. Cumpăram cu gândul concentrat la cumpărături (pentru că m-am săturat să mă gândesc aiurea), eram la Cassă, când am auzit o bufnitură grea în geam și l-am văzut pe un nene jovial făcându-ne la toți cu mâna. Ceva totuși părea în neregulă la el... – am întrebat-o pe casieră dacă îl cunoaște. Casiera, care văzuse multe la viața ei, începu să se sperie. „Nu!” îmi zise ea. Dar omul și zâmbetul lui straniu, cald, galben, se apropiaseră deja, întrând în același timp repede și cu dificultate, în magazinul în care eram cu toții. Era îmbrăcat într-un palton negru, elegant, costum nou, cămașă, cravată neagră, ușor grăsuliu, la vreo cincizeci și cinci de ani – și din tâmpla cu care se izbise în vitrina magazinului îi curgea un firisor de sânge. „Făceți-vă că nu-l observați” am șoptit eu, profesional. Domnul luă forțat mâna casieritei și i-o pupă. „Sărut mâna, doamnă!” Apoi, cu greu, răsturnând câteva pachete de margarină, ajunse și în spatele tejghelei cu salamuri, pentru a săruta mâna celeilalte vânzătoare. „Ce se întâmplă?” – nu se putu aceasta abține să nu întrebe, așa, în general, deși se simțea evident flatată.

„O să mă vedeți la Actualități!”, strigă domnul, entuziasmat că, în sfârșit, cineva se întreabă, întreabă ceva în privința lui. „O să aflați de la Actualități de mine!”, mai spuse el, împleticindu-se și șiroind senin de sânge. O mamă tânără își chemă lângă ea copiii. În trecere, domnul cel politicos mai sărută o dată mâinile doamnelor, destul de puține la ora aceea, îmi trase puternic și vru să sărute și mâna mea, dar eu i-am spus doar un distant „sănătate”, sugestionându-l să iasă afară cât mai repede. Căzu între ușile batante, zâmbi, își ceru scuze, își aranjă paltonul, iar de afară ne mai făcu un semn, izbindu-se din plin cu capul de geamul magazinului. „Lăsați-l în pace, le-am spus eu vânzătoarelor, făcând totodată un discret gest metafizic de calmare generală. Făceți-vă că nu-l băgați

în seamă.”

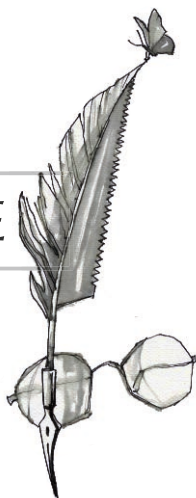
Omul, vecinul nostru de cartier, probabil, a dispărut în noapte așa cum a apărut, din anonimatul profund, și dacă aş fi pornit în goană după el, aş fi aflat desigur de ce urma să-l văd la Actualități. Și aş fi aflat asta înaintea lor, înaintea tuturor. Să știu ce a făcut, ce va face, de ce și în ultimă instanță cine e. Sau cine a fost. Acest om. Dar nu m-am dus după el, deloc; îmi era prea greață de mine.

Punct ochit punct lovit

Scuipă înspre soare și muri.

Fusesse un om interesant în felul lui.

Qui sera, Sara

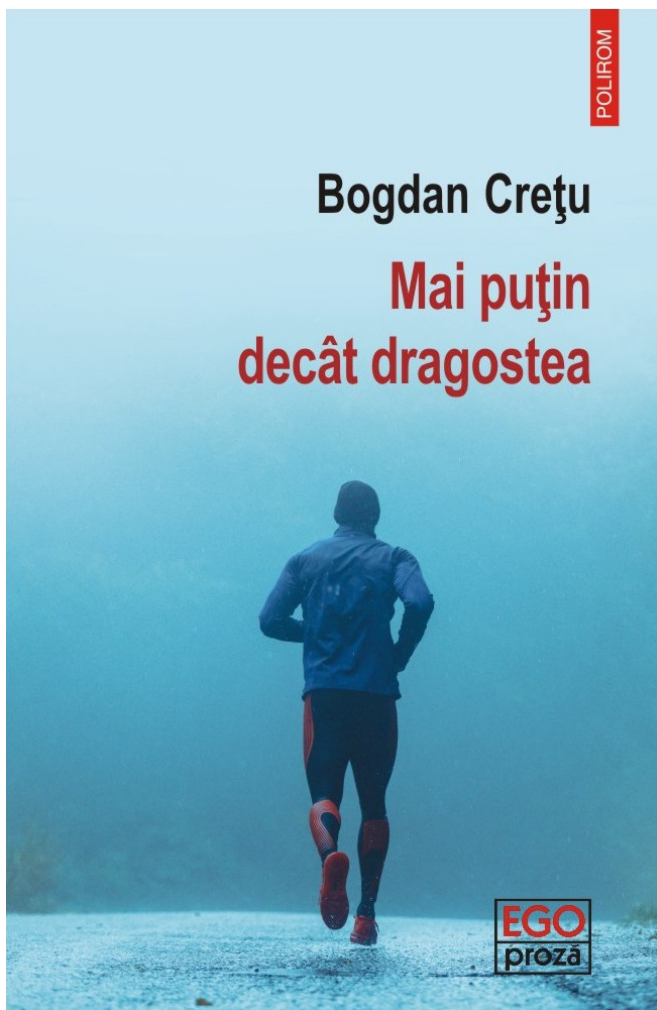
Vlad și Sara. Robert și Maria. Iancu și Magda. Ștefan și Rada. Acestea sunt cuplurile cu care se joacă Bogdan Crețu în al treilea roman al său, *Mai puțin decât dragostea* (Polirom, 2023) și despre această joacă am câteva lucruri de zis. Unele chiar de bine (foarte puține; nu e pedagogic să lauzi autorul, că-l strici!).

Ștefan a fost deținut politic în vremea lui Dej. La fel ca majoritatea deținuților politici de atunci, nu făcuse niciun fel de politică, ceea ce pentru tortionarii din universul concentraționar românesc n-avea importanță; l-au trecut prin iad. Ștefan a ieșit viu, a fost reabilitat după venirea lui Ceaușescu la putere, s-a căsătorit cu Rada și a devenit tată. A sperat ani de zile că nu murise acolo în pușcărie. După ce și-a dat seama că, de fapt, murise, s-a retras la țară și și-a lăsat baltă fiul, pe Vlad (și pe Rada, dar ea oricum se măritase cu Ștefan din milă, așa că Rada contează mai puțin). M-am tot întrebat dacă Ștefan este personajul principal al cărții și răspunsul meu (care poate fi greșit) sună așa: nu, nu este.

Magda îl iubește pe Ștefan și se mărită cu Iancu (viața!). De dragul Magdei, Iancu nu-l omoară pe Ștefan în bătaie, acolo la Gherla, deși tare are poftă s-o facă, dar se abține: puterea lui este mai mare dacă îi cruță viața rivalului, decât dacă i-o ia. Așa că Iancu îl lasă să trăiască, doar știe perfect că cine a trecut prin Gherla nu va mai fi om vreodată, ci doar o fantomă, un ar-fi-putut fi, un ratat. Da, Iancu e deștept, îl iubesc și sunt mândru de el: Iancu ia tot potul. Pe tot! Abia la final m-am prins.

Maria îl iubește pe Robert, iar Robert o violează pe Maria, ceea ce autorul nu poate să explice, pentru că nu știe. Aici cădem peste una dintre cele mai interesante probleme din literatură: autonomia personajelor. Când citești o carte ai parte fie de plăcere (lectura te-a prins), fie de plictiseală, fie de amuzament (când nerodul de autor – de obicei, tinerii au boala asta – se apucă să facă ideologie în cartea lui, în loc să-și vadă de literatură. Rezultatul e penibil, dar există și o parte

bună: genul ăsta de literatură, adică cea sufocată de ideologie, nu se vinde. Pe o piață liberă, vreau să spun. Mă mai întreabă lumea de ce literatura română scrisă între 1948 și 1958 este invariabil proastă spre foarte proastă! Păi, de-aia). Dar în toate trei situațiile (plăcere, plictiseală, amuzament), eu ca cititor am cumva convingerea că autorul este tăticul personajelor, că el este maestrul păpușar, că în mâna lui se află pâinea și cuțitul. Fals! Când am devenit și eu autor mi-am dat seama că trăisem, ca cititor, în plină minciună: personajele uneori ascultă, alteori nu. De multe ori fac, pur și simplu, ce vor ele; autorul nu poate decât să le urmeze în acțiune, ca un câine credincios, care n-are nimic de spus, niciun cuvânt, lipsit de orice strop de putere de decizie. Cumva, personajul „știe” ce trebuie să facă și exact aia face, fără să-i pese că autorului s-ar putea să nu-i convină. Spre exemplu, Robert: ce treabă are s-o violeze pe Maria? Că doar Maria voia să facă dragoste cu el, îl așteptase, îl iubea, îl dorea! În schimb, cu ce se alege? Cu... asta. Dar de ce? Bogdan Crețu nu ne spune, pentru că, repet, habar n-are. Dar eu știu.

Robert s-a dus voluntar în Afganistan. Violul se petrece când vine în permisie. Iată motivul: în mediile unisexuale (detenție, vas maritim, armată, război) există un fel de tradiție în a denigra partenerile rămase „în civilie”. De obicei, cei mai răi și mai vicleni dintre camarazi încep încă din prima zi un fel de atac psihologic asupra celor care au lăsat acasă o iubită sau o soție: „Păi știi tu, pufare, ce face ea acum? Păi femeia, bibane, femeia... ea n-are hodină, mă! O mănâncă, o mănâncă! Câți trec prin ea până te întorci tu, vai de capul tău de gușter...”. Nu toți cei aflați într-o astfel de societate cazonă cedează, nu; unii se întorc acasă neinfecțați de virusul geloziei. Dar și mai mulți se lasă influențați și, când se întorc, în permisiile sau definitiv, se apucă să-și „toace” partenera, pe motiv că „a umblat”. Așa se explică inexplicabilul comportament al lui Robert; iar dacă autorul romanului și-ar fi satisfăcut stagiul militar, ar fi știut de ce face Robert ceea ce face. Dar n-a știut.

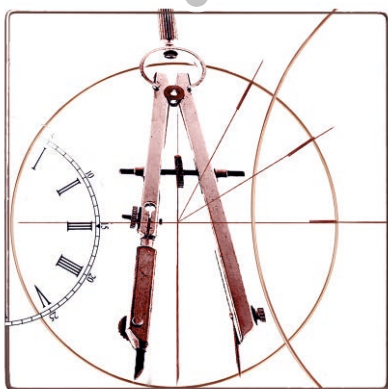
Nici Maria și nici Robert nu sunt personajele principale în *Mai puțin decât dragostea*, și nici chiar Vlad. Paranteză: apropo de Vlad, presupun că Bogdan Crețu a avut nevoie de o voce narativă cât mai ștearsă, cât mai bleagă, dar în același timp cât mai credibilă, și atunci s-a ales pe sine. N-aș zice că e-o alegere tocmai lipsită de curaj! Vlad, personajul, este un fel de pekinez fericit să-și care singur lesa-n bot, să nu latre decât la comanda stăpânei și, de fapt, să nu latre deloc. M-am întrebat de ce. Ei bine, iată: pentru că autorul avea nevoie de Sara.

Ca personaj strict literar, Sara nu e cine știe ce: felul ei prețios de a vorbi, puterea pe care o exercită asupra tuturor oamenilor, curajul fizic ieșit din comun, frumusețea ei de statuie greacă – toate astea se potrivesc prea puțin cu adolescența născută în 1968. Să copilărești în România lui Nea Nicu, chiar și într-o familie favorizată ca a Sarei, nu te face să devii astfel; nu mi-o pot închipui, de exemplu, pe Sara mergând la un cinematograful sordid, ca să se pupe c-un băiat la *Liceenii*! Nu, nu. Sara nu e din filmul ăsta. Dar, atunci... din ce film este Sara?

Mie mi se pare că ăsta e marele pariu al lui Bogdan Crețu. N-a construit-o pe Sara ca să fie naturală, ci ca să aducă în dezbatere o problemă rămasă nerezolvată. Problema responsabilității. Pe scurt: cine răspunde? Comunismul a făcut cam o jumătate de milion de victime în România. Acești oameni au fost omorâți de alți oameni, nu de Dumnezeu, nu de ciumă! Ei bine, din nou: unde sunt cei care ar fi trebuit să răspundă? Unde erau când ar fi trebuit să răspundă? Unde eram noi când ar fi trebuit să le punem întrebările necesare? Chiar nu răspunde nimeni?

Dar Crețu nu se oprește aici. Romanul e mai grav decât pare. Conține o întrebare mult mai neagră: răspund copiii pentru crimele părinților? Dacă da, cum? Și când?

STEM

Scurte

considerații

despre timp (XII)

Wladimir-Georges BOSKOFF

Explicațiile din episodul trecut legate de realitatea cuantică m-au pus în fața unor e-mailuri cu întrebări. De ce totuși nu putem măsura cu aceeași precizie poziția și viteza unei particule cuantice? De ce există particule corelate cuantic?

Am să spun cu subiect și predicat: la aceste întrebări nu există un răspuns științific. Așa se comportă Natura. Ea, Natura are legile ei. Legile Naturii sunt ca niște axiome care, spre norocul nostru, admit descriere matematică. Modelul matematic creat ne permite să facem predicții pe care fizicienii experimentalisti le verifică prin experimente. Dacă predicțiile sunt confirmate de experimente, modelul nostru este funcțional. Dacă nu, trebuie schimbat modelul matematic. Și acest lucru s-a întâmplat de foarte multe ori în istoria științei.

Pentru a exemplifica ceea ce am spus, încep de la evoluția înțelegerii noastre în problematica structurii atomului până când ajungem să înțelegem cum apare matematica principiului de incertitudine. Care matematică, ca un magician iscusit, va ajunge să creeze materie și să facă să dispară materie, permițându-ne să înțelegem la alt nivel teoria cuantică.

Modelul atomului în care particule cu sarcini electrice pozitive pluteau într-o mare de sarcini electrice negative a fost creat de Thomson prin observații asupra existenței acestui tip de particule în atomii de hidrogen.

A fost infirmat de Rutherford datorită înțelegerii corecte a unui experiment făcut de Geiger și Marsden, experiment care implica o foiță de aur, un flux de particule alfa și celebrul contor Geiger care detectează particulele radioactive. Rutherford a dedus că atomul are un nucleu încărcat cu particule pozitive electrice și electroni încărcăți negativ care „gravitau” în jurul nucleului precum planetele în jurul Soarelui. Evident acum, acest model era greșit. Un astfel de atom ar avea

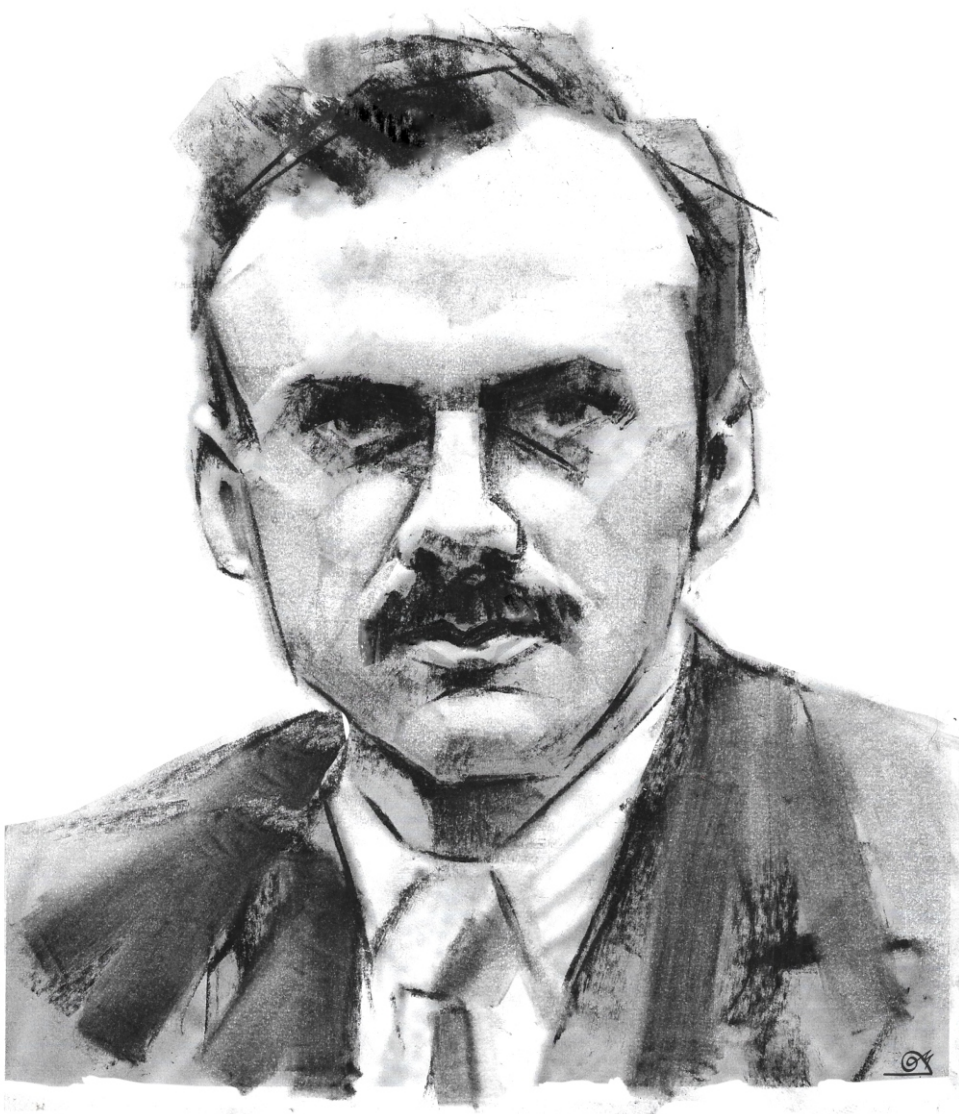
un timp de viață extrem de mic. Electronii s-ar prăbuși peste nucleu pentru că sarcinile electrice de semne contrare se atrag. Mai mult, nucleul nu ar trebui să existe, pentru că este format din sarcini electrice pozitive care ar trebui să se respingă.

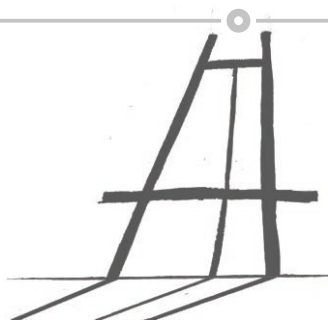
Niels Bohr a propus un model de atom în care electronii se puteau mișca numai pe orbite care corespundeau unor anumite nivele de energie. Electronii putea să sară de pe un nivel pe altul doar dacă erau loviți de fotoni (priviți ca pachete de energie) care aveau exact energia necesară să se treacă de la nivelul energetic unu la nivelul energetic doi, să zicem. Dar și acest model în care coexistau aspecte cuantice cu aspecte clasice a fost înlocuit. În fapt, tot ceea ce putem spune despre atom este în context probabilistic. Putem să spunem unde, pe acele orbite, cu probabilitate dată, s-ar putea găsi electronul. Și nu trebuie să credeți că asta înseamnă puțin. Vorbim despre ceva extrem de mic. Dacă creștem dimensiunea unui atom de hidrogen până la dimensiunea unui teren de fotbal, nucleul este de dimensiunea unui bob de orez în mijlocul unui spațiu gol. Electronul, de dimensiune mai mică decât firul de nisip, se află undeva la marginea terenului. Pașii pentru înțelegerea lucrurilor de mai sus au fost făcuți începând cu Schrödinger care a privit electronul ca funcție de undă care verifica celebra ecuație pe care chiar el a creat-o. Au continuat cu Max Born care a explicat că electronul nu trebuie înțeles numai ca undă, ci și ca particulă. Pentru că exact ca și fotonul, electronul apare fie ca undă, fie ca particulă în funcție de experimentul în care este studiat. Să-l privești numai în descrierea lui ondulatorie conform ecuației lui Schrödinger înseamnă să-i neglijezi aspectele lui dintr-o descriere corpusculară. Or, tocmai descrierea corpusculară este cea implicată în relația de incertitudine poziție-viteză care poate fi descrisă matematic. Subliniez, poate fi descrisă matematic dar nu putem să spunem de ce Natura funcționează așa. Una dintre cele trei posibile descrieri matematice ale incertitudinii poziție-viteză contribuie la înțelegerea nivelurilor energetice ale unei particule care oscilează liber. Poziția și viteza particulei definesc doi operatori, unul care creează materie și altul care anihilează materia. A fost una din acele zile faste ale vieții mele când am înțeles cum funcționează acești doi operatori ai lui Dirac. Mi se părea fantastic să văd matematica în stare să distrugă și să creeze materie. Iar materia în sine era energia care ne muta de la un nivel energetic la altul. Nu în mod continuu, ci prin salt cuantic. Era exact ca în cazul orbitelor posibile ale electronului în atom. Paul Dirac a înlocuit soluția complicată a oscilatorului armonic cuantic cu acești operatori care ne calculează simplu și direct valorile nivelurilor de energie admisibile. Modelul matematic creat astfel poate conduce la predicții verificabile experimental.

Rezultatele lui Paul Dirac în mecanica cuantică i-au adus premiul Nobel. Ecuația lui Dirac conduce la predicția existenței antimateriei, deci lui i se datorează faptul că au fost creați în laborator atomi de antihidrogen și antiheliu.

Este cel care a pus bazele teoriei cuantice a câmpurilor și a introdus în cosmologie ipoteza scalelor de dimensiune, una dintre cele mai profunde observații care leagă Universul mare, cel al teoriei relativității, de universul mecanicii cuantice despre care am discutat în ultimile episoade. Dirac a calculat că raportul dintre raza Universului observabil și cea a electronului este de ordinul lui 3×10 la puterea 40 și raportul dintre vârsta Universului și timpul necesar luminii pentru a trece printr-un electron este de ordinul lui 6×10 la puterea 40. Acest lucru nu poate fi întâmplător a conchuzionat Dirac, este ceva legat de însăși cheia existenței Universului. Iar această discuție extrem de interesantă o vom continua în episodul următor când vom vorbi despre principiul antropic.

Să spunem în încheiere și că există o povestioară apocrifă care circulă în mediul academic despre faptul că Paul Dirac vorbea extrem de puțin. Colegii săi ar fi inventat o unitate de măsură, „diracul”, care măsoară numărul de cuvinte folosite pe zi de Paul Dirac. Niciodată, afirmă povestioara, nu ar fi existat vreun coleg care să măsoare 10 „diraci”.

de Ioana Iana Șerban

This thing of darkness I acknowledge mine

Expoziția Dan Popescu

George Anghelescu, Vioara Bara, Cătălin Bădărău, Ana Bănică, Ion Bârlădeanu, Marius Bercea, Matei Branea, Florin Ciulache, Codruța Cernea, Tudor Codre, Aurel Cogea, Nicolae Comănescu, Radu Comșa, Suzana Dan, Ovidiu Feneș, Dumitru Gorzo, Lucian Hrisav, Mircea Ionescu, Ioana Joa, Bernard Joisten, Robert Köteles, Bianca Mann, Ioana Marșic, Gili Mocanu, Anca Mureșan, Vlad Nancă, Giuliano Nardin, Tara von Neudorf, Tets Ohnari, Alexandru Paul, Adrian Preda, Ramon Sadic, Donald Simionoiu, Mircea Suci, Roman Tolici, Virginia Toma, Ștefan Triffa, Ștefan Ungureanu, Ioana Ursa, Ecaterina Vrana, Marian Zidaru, Victoria Zidaru

Palatul Lahovary, București

E un sentiment de stranie nostalgie să vezi fotografiile ale expozițiilor realizate de Galeria H'art (așa cum apăreau documentate pe vechiul site) începând cu 2002 – spun stranie nostalgie căci, pentru generația mai tânără, acele fotografii nu constituie amintirea unei experiențe, ci un soi de legendă urbană despre ceea ce (credem că) au reprezentat anii 2000, prelungirea tranziției și anevoioasa ei depășire, și douămiismul artistic. 2002-2003 au marcat pe scena artistică românească începutul galeriilor private – octombrie 2002, Galeria H'art, martie 2003, Galeria Posibilă (care are poetic încrustat istoricul expozițional pe unul dintre pereți, în dreptul fostelor găuri de cuie aflându-se scris titlul expoziției, artistul expus și anul). Apoi, istoria s-a scris cum o știm până azi.

După 20 de ani de activitate, expoziția de acum din Palatul Lahovary ar avea toate premisele unei retrospective H'art: de la prezența artiștilor pregnanți lansați și susținuți de galerie până la mizarea pe o panotare neortodoxă-incisivă, augmentată de această dată în încăperile, anexele, firidele și aproape orice loc liber al clădirii. Dar, în locul unei atmosfere teoretice, aseptică și distanțate obiectiv, cadrul se declină

într-o reuniune de familie în care Dan Popescu (galeristul) elimină paravanul confortabil al instituției (galeria) și își asumă prin chiar propriul nume „acțiunea” expozițională. Evident, pentru un *afficionado* al poeziei cum e Dan Popescu, titlul nu este întâmplător, fiind clară referința la cel mai celebru Popescu din lirica contemporană românească: Cristian Popescu, și la volumele sale *Familia Popescu* și *Arta Popescu*. Așa cum Cristian Popescu a configurat un jurnal și canal de emisie personal pentru spațiutimpul familiei sale, Dan Popescu alocă credit suprem subiectivității proprii, memoriei care-l leagă de întâlnirile cu Dumitru Gorzo și Gili Mocanu (reperele sale artistice în toți acești ani) și de lucrul cu fiecare dintre artiști, și exhibării idiosincraziilor într-o manieră pantagruelică.

Memoria în fond este idiosincronică, își creează și prelucrează propriile imagini și supape, deține o genă care o face să se reconstruiască permanent. În acest sens, Dan Popescu nici nu are nevoie de o reconstituire conformă a ceea ce a fost – deși fantoma expozițiilor trecute în mod cert se insinuează și aici – ci, în expoziția de acum, el pare că a vrut să readucă la viață suflul anilor 2000. Condițiile de atunci. Precaritatea mijloacelor. Opoziția și criticile întâlnite, naivitățile și inocențele societății de după tranziție ca parte dintr-un vocabular uitat. Lipsa unui orizont care să certifice sau să normeze ceea ce întreprinde – dar, poate tocmai de aceea, voluptatea de a testa orice, oricum. Desigur, această readucere la viață a anilor 2000+ în incubatorul expozițional prezintă și riscul opacizării mesajelor, poantelor, problemelor specifice din acel moment. Sunt imagini și situații în unele dintre lucrări pe care acum fie le luăm de-a gata – spunând un „Ei, și?” care e moartea oricărei revoluții – fie tindem să le catalogăm printr-o grilă actuală peiorativă care nu mai lasă niciun loc de scăpare circumstanței din trecut. Pe astfel de imagini, Dan Popescu nu le contextualizează prin vreun *disclaimer*, ci lasă acumularea expozițională să le creeze un context de la sine: un context în care cel mai adesea se suprapun sexualitatea (Gorzo, Ion Bârlădeanu, Suzana Dan) cu spiritualitatea (Marian Zidaru, Victoria Zidaru) cu impulsul politic de orice parte a baricadei (Nicolae Comănescu, Tara von Neudorf, Adrian Preda) cu maxima interiorizare apolitică (Anca Mureșan, Ecaterina Vrana, Giuliano Nardin, Gili).

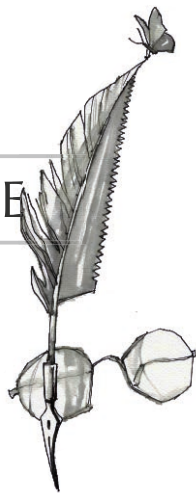
Apatic la estetica *white cube*-ului și a panotării aerisite care oferă un halo fiecărei lucrări, Dan Popescu poziționează lucrările în mod visceral, găsind aproape rime între lucrări pe care cu greu le-ai fi văzut alăturate, în niciun caz lipite una de cealaltă. Nu este scontat un factor surpriză în acest tip de panotare ci un ritm, între zone abundente și zone de umor sec, plus spațiile dedicate instalațiilor: pădurea lui Gorzo din firida de la intrare, anexele populate de Victoria Zidaru și Anca Mureșan. În ultimii ani, în România, o altă astfel de expoziție realizată prin acumulări viscerele a fost în 2017 *Omul negru*, de la

Galeria Nicodim. Însă, acolo, lucrările erau folosite într-un *staging* curatorial, ca marcaje într-un traseu ritualistic. În cazul lui Dan Popescu, lucrările – chiar dacă uneori poziționate ascuns în spațiu – sunt văzute în demnitatea fiecărui moment pe care l-ai putea auzi evocat într-o povestire a curatorului. (Oricum, Dan Popescu nu caută să se încadreze în vreun gen expozițional.) În acest sens, nici procesul în sine al panotării nu a fost unul care să urmeze o rețetă, din moment ce panotarea s-a desfășurat pe două luni – ceea ce demonstrează exact ce spuneam legat de revenirea asupra trecutului prin dinamitarea filtrelor care protejează acel trecut pentru ca din nou să-l refacă. Cu mai multă precizie, cu toate răspunsurile potrivite care au venit în timp, alături de noi lucrări și de noi artiști.

Subiectivitatea și memoria angrenate la acest nivel vin la pachet desigur cu *parti-pris*-uri – le guști sau nu, ești de acord cu ele sau nu, însă nu e loc de sugestii de „cum ar fi putut fi altfel”. Căci, altfel, da, dacă ar fi respectat grila unei retrospective, atunci probabil prezența generației Ștefan Ungureanu - George Anghelescu - Codruța Cernea s-ar fi cerut mai pregnantă, la fel și prezența Anei Bănică sau a lui Ovidiu Feneș. Probabil (re)descoperiri inedite în expoziție au fost lucrările de Suzana Dan selectate, cele de Matei Branea și video-urile lui Alexandru Paul, care au compensat anumite disproporții intenționate.

Depart de a fi un punct terminus, această expoziție va aduce pentru Galeria H'art o limpezire a traseului viitor. Văzând expoziția – și sub ghidajul autorului ei –, stai să te întrebi dacă nu cumva Dan Popescu a vrut să verifice în ce fel rezistă premisele și convingerile de acum 20 ani într-o scenă artistică mult schimbată, în care cadrul și resursele pentru galerii, expoziții, artiști este deja setat, doar să participe la el. Probabil, lucrurile pe care le atacă sau răstălmăcește (politic, curatorial, personal, artistic) în expoziție sunt mai multe pretexte, dincolo de care interesul este să dezvăluie dificultățile începuturilor – nu ale începuturilor galeriei lui sau ale artiștilor cu care a lucrat, ci ale fenomenului artistic în genere în România, începuturi neguroase și contrariante, cum ne apar azi.

Alina Ioana VASILIU

Cuibul din inima Jelei

Deschid cu teamă cărțile semnate Doina Jela, pregătindu-mă mai mult de suferință decât de emoția estetică obișnuită. Miza literaturii Jelei Doina¹ este, pentru mine, aprioric, una înaltă. M-am obișnuit să gândesc că lectura cărților ei este aproape o datorie, iar intrarea în acest univers este, pe lângă privilegiu, și asumarea unei responsabilități și a unei dureri. Pentru că este universul unei scriitoare care știe aproape totul despre mediul concentraționar românesc din comunism, a petrecut mii de ore în arhive și alături de supraviețuitori, de victime și de călăi, iar durerea i s-a transmis ca o boală contagioasă cronică.

După multele volume rezultate din documentarea îndelungată și amănunțită pe această temă, una dintre substanțele rezultate în urma arderii în procesul creației este vina. Vina ce răzbate din toate cărțile ei, vina de a nu fi suferit îndeajuns, vina de a nu fi protestat, vina de a se fi complăcut, ca aproape toată România, în acceptarea a ceea ce era de neacceptat, mai ales în acceptarea suferințelor atroce ale unor oameni. Ceea ce nu pare să fi interiorizat Jela este că ea, cel puțin ea, și-a răscumpărat din plin această vină, prin toate eforturile pe care le-a făcut pentru ca suferințele martirilor pușcăriilor comuniste să fie cunoscute.

*Cuibul din inima ei*² este al treilea roman dintr-o trilogie intitulată „a memoriei”, primele două romane fiind *Villa Margareta* și *Efectul fluturului*.

1 Paranteză superfluă (nu cred că ei îi pasă) și hipercorectă, pentru a explica, totuși, folosirea numelui scriitoarei: contrar aparențelor, Jela este prenumele, unul bulgăresc, iar Doina – numele. Așa cum reiese și din romanul la care mă refer: „*cine n-are nume neobișnuit aici, unde este cel mai deosebit loc din lume, că e la marginea oricărui pământ locuit? Zebure, Cader, Ivanca, Jela, Grutcă, Patentașu, Aram, Agop, Ghețu, Rebegeală, Zarcu, Ciopa.*” (p.30)

2 Editura Corint, colecția Corint Fiction, octombrie 2023

Oricât de puternică este condiționarea mea de filolog de a considera ficțiune romanul, în general, nu pot face asta aproape deloc în privința romanelor semnate Doina Jela. Și tot ce citesc analizez prin prisma opoziției ficțiune – nonficțiune, simțindu-mă în același timp vinovată, și pentru că acesta nu este un criteriu legitim și profesionist, și pentru că autoarea a clarificat demult, într-un interviu acordat lui Cristian Pătrășconiu, dihotomia respectivă: *„pentru mine, nu ficțiunea și nonficțiunea sunt termenii aflați în opoziție. Opoziția este între povestea mea și povestea altuia... Cu a mea fac ce vreau. Sau, în funcție de „abordare”, o inventez ca să o pot exprima mai bine sau o relatez în datele ei „exacte”, cu același scop. Există, știi, o „imunitate ficțională”, măștile sub care te poți ascunde. Te poți ascunde până nici tu nu te mai găsești și atunci te descoperi uimit. În nonficțiune n-ai imunitate.”* (Revista 22, aug. 2021)

Lectura cărților așa-zise de ficțiune ale Jelei – de fapt de *„memorie împărtășită, memorie vindecătoare”* (p. 315) – nu este la fel de dureroasă ca a volumelor ei documentare, dar nici vreo lectură plăcută, ușoară, floare la ureche. Nu este iadul, dar cu siguranță poate fi purgatoriul.

Vina, autoflagelarea sunt constante, dublate fiind de intransigența, duritatea frustă pe care autoarea le arată față de ceilalți, față de lume – cunoscuți, personaje ale dosarelor fostei Securități, dar și prieteni, rude, oamenii pe care îi iubește cel mai mult, mama. Dragostea ei se face simțită mai întâi prin critică sau chiar brutalitate neașteptată. Pare că dragostea Jelei nu cunoaște iertarea, dar iată că ea vine mai târziu, pe cale literară. Literatura devine, cum este și firesc, proces de vindecare.

Cuibul din inima ei este o călătorie inițiatică în istoria propriei familii, ca o incursiune dantescă într-un purgatoriu în care lâncezesc toate păcatele, ca niște boli grele ce au lăsat urme în ADN-ul urmașilor în viață. O încercare disperată și reușită de a da înțeles, viață și culoare unor fotografii de epocă. Ca să illustreze corect romanul, fotografia de pe copertă, cu bunicii autoarei, ar fi putut să fie tipărită nu în sepia, ci la fel de colorată și vie cum reiese din scriitura Jelei.

Pentru aceia dintre noi care cunosc o parte din istoria familiilor din care provin și au avut vreodată dorința de a ști mai mult, de a afla în amănunt viețile celor din sângele cărora au apărut și care trăiau înainte ca ei să se nască, demersul documentar al scriitoarei arată că trecutul familial este cu adevărat o sursă de autocunoaștere și o modalitate de a da sau de a înțelege noi sensuri ale vieților noastre. În plus, acest act cvasidemiurgic, această înviere a morților dă sens, imagine, actualitate și, până la urmă, nemurire unor destine uitate și unor locuri puțin cunoscute. *„Un fel de confirmare, evanescentă ca o urmă pe nisip, a unui spațiu, mitic fără vreo justificare, decât aceea că există în memoria câtorva ființe, încă în viață, printre care noi”* (p. 318).

Oricine va citi această carte va avea revelația faptului că străbunii sau bunicii nu sunt doar niște umbre plate rămase în memorie printr-o imagine fotografică

estompată sau prin câteva cuvinte, pe care nici nu le mai auzim rostite de vocile lor, ci persistă doar în ecoul relatărilor noastre despre acele amintiri. Că ei, cei datorită cărora am apărut pe lume, sunt oameni care au trăit la fel de intens ca noi, au avut povești de dragoste sau de trădare ce merită povestite și că poate chiar ne privesc de undeva de sus, de după nori, ni se adresează și se bucură atunci când îi „auzim” și îi pomenim, ca în ultimul capitol al cărții Jelei Doina: „*ce-ar zice LRC dacă i-aș spune că nu doar ea, ci ei toți stau cu capetele ițite de după scamele de nori albi, puri, pe fondul unui albastru intens, cum numai acolo putea fi cerul?*” (p. 498) „*Tanti Marioara. Ea, Mama, numai nu se apleacă peste marginea norului, ca pe balustrada unui balcon, la Operă, ca să-mi atragă atenția; o știi, nu?*” (p. 502).

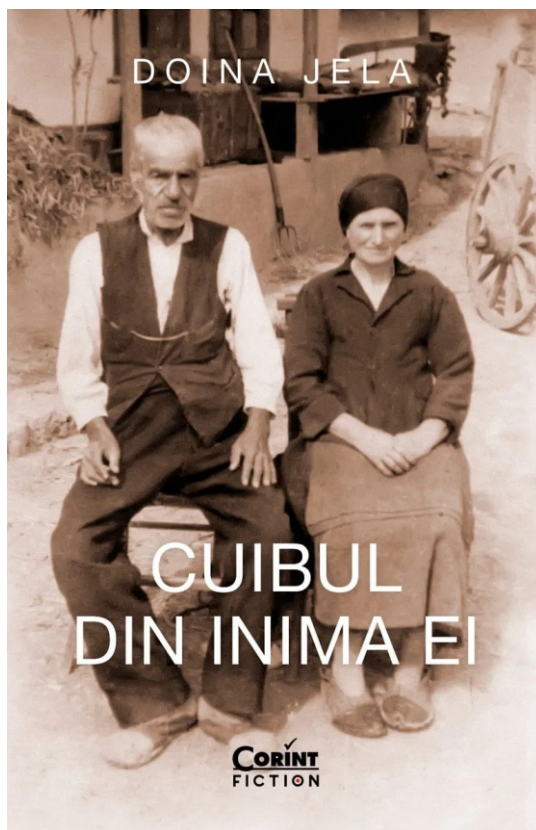
În *Cuibul din inima ei*, scriitoarea adoptă ba masca naratorului martor și personaj, ba pe aceea a naratorului omniscient al întâmplărilor petrecute înainte de nașterea ei, coborând, ca Dante însoțit de Virgiliu – care aici este unchiul Nicolciu, prin caietul lui cu amintiri – în *illo tempore*, în timpul mitic al ținutului de la marginea pământului – Caraharman sau Carahorman, etimologic pământul negru, numele vechi al localității Vadu: „*Există mai liniștit refugiu decât lumea de dinaintea nașterii tale (...)?*” (p. 10) Iar „*autoarea acestui reportaj plin de goluri și incertitudini*” (p. 192) face din refugiul ei în trecutul familial ce știe mai bine, relatând fapte și legende din mai multe „*unghiuri de vedere*”, ceea ce le dă atât coerență, cât și ambiguitate și suspans.

Romanul este de o complexitate pe care această cronică nu poate aspira să o redea, înglobând mai multe istorii: istoria din caietul unchiului Nicolciu – ghidul Jelei prin istoria familiei lor –, „*istorii conversaționale*” cu mama, cu sora, cu unchiul, cu tatăl, supranumit ironic Divinitatea, și cu prietenul *raisonneur*, desemnat cu inițialele LRC, amintiri concurente ale mamei și celor două fiice, fragmente de istorie paralelă a locului mitic și oamenilor săi, desprinse dintr-un roman al unui consătean, intitulat *Oameni de la Armanul Negru*, tăieturi din ziare păstrate de fratele Dănuț.

O parte delicată, frumoasă și dureroasă a romanului este episodul despărțirii de mamă, perioada în care fiica decide să își asume total prezența și grija mamei bolnave, în ultima etapă a vieții, prilej de lămurire a unei relații complicate, de clarificare a amintirilor concurente, de exorcizare a vinilor, de a-și descoperi, regăsi și reamenaja cuibul din inima ei.

Ea, Mama, este personajul cheie al romanului, o istorie vie și perpetuă a unui șir de mame și fiice, cu inimile la vedere pentru a evidenția cuiburile, spațiile securizate pe care copiii lor, fiicele lor pot conta și în care se pot întoarce la nevoie.

Cu referire la acest episod, aș mai spune că volumul Jelei este și un manifest, implicit, nu explicit, împotriva unei societăți (românești) în care gerontofobia sau *age-ismul* este o realitate, oamenii bătrâni fiind marginalizați, izolați, condamnați la o viață inactivă și fără prieteni. Dar este evident și reversul monedei, păstrarea, prin forța împrejurărilor, a unor legături familiale puternice, perpetuarea memoriei responsabile și limitarea distanței față de cuib.

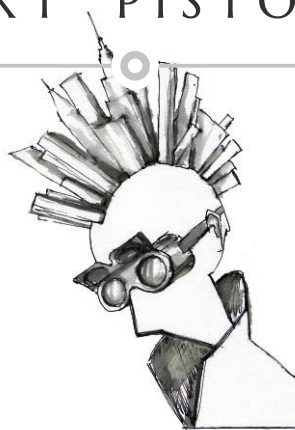
Doina Jela s-a născut la Vadu, comuna Corbu, din Constanța, este prozatoare, eseistă, jurnalistă și traducătoare. Are paisprezece cărți de autor publicate, dar a și îngrijit, coordonat sau prefațat mai multe volume importante, majoritatea despre sau în legătură cu universul concentraționar din România. A publicat sute de articole, numeroase texte în volume colective și multe traduceri în și din franceză. A coordonat colecțiile *Procesul comunismului* de la Editura Humanitas și *Actual* de la Curtea Veche Publishing.

Este autoarea cărții *Drumul Damascului*, ecranizată în anul 2001 de regizorul Lucian Pintilie în filmul *După-amiaza unui torționar* – film nominalizat la *Leul de Aur* pentru cel mai bun regizor și la Premiul *Marcello Mastroianni*. Aceași carte a fost adaptată pentru scenă și montată în anul 2022, de regizorul Mihai Măniuțiu, la Teatrul Dramaturgilor Români din București.

Între 1990 și 1995 Doina Jela a fost redactor la revista „Tomis”, în care a publicat recenzii și proze scurte.

Este membră de onoare a Asociației Foștilor Deținuți Politici, filiala Constanța. Cărțile ei, bazate pe mărturii și cercetări de arhivă, sunt citate în numeroase lucrări de referință.

A fondat, împreună cu Mihai Creangă, Teodora Stanciu și alții, Asociația Ziariștilor Independenți din România, filiala românească a Asociației Jurnaliștilor Europeni cu sediul la Bruxelles (AEJ).

Andrei MĂJERI

Individual compus

(fragmente)

(Calmați-vă!) ești singur pe tot etajul și nimeni absolut nimeni nu mai este în clădire
 te uiți la ceas
 e 7. 30 dimineața
 privești toate ceasurile smart de pe pereți asigurându-te că peste tot în lume se lucrează
 într-un fel sau altul patima asta e globală.
 azi viața ta s-a născut prematur
 și nici nu ți-ai dat seama
 dar nici vecinii tăi nu și-au dat seama
 de parcă v-ar fi sunat ceasul, ceasul biologic, greșit tuturor
 exact în același timp.

*

*zeii le vorbesc oamenilor în vise.
 dar asta a fost o noapte fără visare
 dai vina pe cartier pe bloc pe prostia comună
 și-ți trece instant
 n-ai avea de ce să-ți verifici programul
 bei cafeluța și-ți mai faci una/ strong
 te plimbi haotic printre birourile colegilor tăi*

le observi pozele de familie
 post-it-urile perfect organizate
 ordinea de pe birou lăsată cu o seară înainte
 ba chiar le miroși birourile parfumate
 te afunzi în scaunele lor. ce să mai, te învârti la fiecare câteva secunde
 alergii, alergii, alergii, alergii zi lumină
 și viața se scurge din tine ca-n centrifuga de miere
 cu penele altuia te poți împodobi, dar nu poți zbura.
 you do you! (fă ca tine!)
 te întorci la locul tău vrei să te învârti și-acolo
 dar scaunul tău nu mai poate
 la fel ca tine a renunțat
 miroase a om bătrân.
 n-ai nicio poză de familie pe birou
 așa că le pescuiești pe cele două cu mama și bunica rămase pe fundul genții
 ok. e-ok. te simți ok.
 te mai învârti câteva minute bune în scaunul colegului de lângă
 nici nu realizezi cât de repede trec două ore
 colegul tău ajunge lângă tine
 îți face semn că i te-ai așezat pe scaun
 ba chiar că i l-ai fi furat intenționat
 ba chiar mârâie la tine
 ceva ce nu ți s-a mai întâmplat.
 te ridici politicos și te întorci la scaunul tău bun de nimic
 el își miroase locul. pare nemulțumit
 și când te gândești că și el afișează *a mask of sanity on a daily basis*.

*

telefoanele încep să sune. vocile încep să se încălzească
 ba parcă se aude și-o soprană. sau o fi o mezzo-soprană?
 n-ai avea de unde să știi.
open space-ul devine în același timp sală de concert și arenă de lupte
 printerele încep să scoată foaie după foaie
 iar mintea îți fuge la copacii tăiați inutil în Amazonia
 printezi hârtii goale
 la fel de goale ca tine. nu ca tine!
 nimeni nu te observă.
Hei, tu! Hei, tu! Da, da, tu!
 acest refren se repetă până ajunge o voce comună
 ca într-o polifonie bulgărească perfectă
 întreg etajul te strigă în cor
 mai ceva ca la operă
 mai ceva ca la operetă
Hei, tu, îți iese fum din birou! Ești cretin?

ți se dă un alt birou chiar lângă al șefei
provizoriu. nimic mai mult. nu-ți imagina altceva.

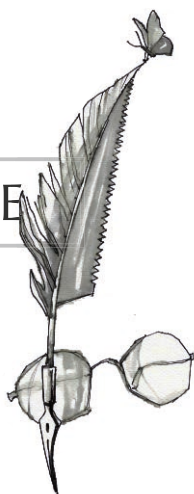
*

soldații din războaie
care se salută militărește înainte de luptă
te simți responsabil pentru ei. mai responsabil ca niciodată
dar tu, da da, tu n-ai avea de unde să știi toate astea pentru că n-ai fost acolo
din lașitate ți-ai ales un job care te ține departe de lumea asta
plină de moarte și onoare.

*

fără bucățica ta lumea ar fi un pic mai în urmă
trăiești ambalat așa cum a vrut mama ta,
care suferă de sindromul wonder woman
așa cum a vrut tatăl tău
care suferă de sindromul generației de sacrificiu
și crezi și simți și cauți cu orice preț să fii genial
numai că geniul nu ne atinge automat
cum și-ar dori părinții tăi
sau cum ai ales tu la tăierea moșului de pe tava cu opțiuni.
simți cum se trag jaluzelele de la geamul din dreapta ta
lumina care îți bate pe birou crește
dar refuzi să privești
refuzi să mai fii luat de prost
mai refuzi un pic și cedezi
pe biroul ei... un buchet de trandafiri albi enorm
o cutie enormă frumos împachetată
iar ea citește din picioare un cartonaș colorat
îl repune într-un buchet de trandafiri enorm
dinții ți se încleștează
penibil. n-ai mai pățit asta din copilărie
de când purtai gutiera aia stupidă noapte de noapte ca să nu-ți muști limba
e comic, e comic, nu? cum ne rămân intacte toate amintirile astea
și revin inoportun în momentele de criză. e comic!
te stăpânești. trebuie! te atingi în buric să știi că mai ești viu.
dar te apucă paranoia, în buric e plin de microbi.

Visează roboții poeți electrici?

Cred că Alessandro Baricco ar putea scrie un roman cu Bogdan-Alexandru Petcu personaj (BAP, mai jos!). Alt personaj este... chiar cartea sa de debut, *transcender* (Charmides, 2022). Și nu numai pentru că, la p. 28, „Cineva în cameră citește *Novecento*,/ iar viața curge lină/ ca întotdeauna./ Și nimic n-are sens pentru nimeni.” Este finalul poemului „Chipsuri coreene dulci-picante”, dintr-o carte reprezentativă pentru satul global în care trăim, oarecum devastat de revoluția digitală (care a și născut fără chinuri Satul), acum tensionat de eternul Război Mondial upgradat cu conflictele din Ucraina și Gaza, expresii ale tectonicii geopolitice.

Probabil una dintre cele mai bune cărți de debut din ultimii ani, multi-dimensională, de o complexitate (deja... post umană, deși... „Nu suntem încă oameni”, după cum se intitulează ultimul text al volumului; și oare cine mai visează la un viitor de... umanitate?) aparte, conexiunile cu Baricco fiind întărite de cea mai nouă carte a italianului, tradusă la noi, *The Game. Jocul civilizației digitale* și de finalul micii prezentări biografice a lui Petcu („După job, joacă League of Legends.”) Un debut, așadar, legendar.

Divagând puțin, dacă încercăm doar să schițăm fenomenologia contemporaneității ludice sau nu, și poate înțelegând mai bine ce este cu specialitatea culinară coreeană mai sus amintită, putem cita de pe Wikipedia: „În 2013, League Of Legends era cel mai popular sport electronic din Coreea de Sud. De pe 11 iulie 2013, Serviciul de Imigrări ale Statelor Unite ale Americii recunoaște jucătorii profesioniști de League of Legends ca sportivi, drept urmare

documentele pentru obținerea vizei au fost simplificate pentru ei. Aceste schimbări le permit jucătorilor profesioniști de League of Legends să locuiască în Statele Unite ale Americii până la 5 ani.”

Cu siguranță, Poezia nu mai este ceva simplu, dar tot de la... suflet pleacă, motto-urile cărții cuprinzând un citat din aristotelicul *Despre suflet*. Pentru BAP, „timpurile istorice” sunt tratate... oriental sau ca la Porțile Orientului ori ca într-un Muzeu: „de la ultima glaciațiune”, trecând prin oase vechi de 12 mii de ani, incursiuni ale hitiților prin Egiptul piramidelor ș.a.m.d.: „Ascult Death in Rome și mă gândesc la Nero”, p, 25; „Inima lui caută lipsa de constanță/ și florile de cireș./ Acolo e iadul. Acolo sunt oamenii./ Acolo e Saigawara,/ cel mai apropiat oraș.//(...) Nu ar fi supraviețuit/ în perioada Edo ca om (...)/ Poate dacă ar fi fost un shogun/ puternici și rău, dar fără ură./ Cu o katana și multă intuiție...”, p. 23-24)

Sau poate ca într-un joc video, online sau nu. Aproape ca într-o lucrare științifică... anti-științifică (sau altfel): „...Viața mea e o referință/ la conceptul de viață.// Am câteva zeci de ani. În capul meu/ nu-s explozii de artificii/ sau inteligență./ Sunt o maimuță bilobită și țin un Alcatel...”

Simplificând, cartea ar fi un joc între Imaginație și Inteligență (totuși!), deși poetul pare să se joace și cu o auto-ironică lipsă de auto-respect sau respect de sine: „Eu sunt cel care poartă limita/ acolo unde îl duce imaginația, iar imaginația mea/ nu duce nicăieri. Nu pot să văd nici măcar fețele/ fanteziilor mele sexuale.// Eu sunt cel care duce limita acolo unde există deja.// Cam atât pot să spun despre mine.” (p. 8)

Liniile de forță energetică ale textului (și de tensiune) sunt date de cel puțin trei fronturi: 1. Umanul raportat la non-uman, inuman, post-uman, anti-uman; 2. individ versus societate (asta se observă probabil cel mai bine în „Toți ceilalți”, p. 37: „Am făcut salată de boeuf ca și cum aș fi scris poezie/ și știu că, în teorie și la nivelul experiențelor,/ acest «ca și cum» cântărește destul.// Am fiert legumele și carnea și/ mi-am rulat o țigară./ Am pus toată carnea mea de porc/ acolo. Toți cartofii. Toată mazărea./ Tot ce rămăsese din salariul meu/ după ce plătisem chiria.// Am tăiat totul mărunț./ Știu că trebuie să se vadă că/ ai muncit mult. Pe text/ sau pe salată.// Am pierdut multe ore din viață și/ am rulat destule țigări./ m făcut totul aproape singur./ Iubita mea a venit să guste/ la final.// Am mai pus sare și am ornat-o./ Măsline, albuș de ou fiert și/ extrem de puțină maioneză.// Două platouri. Unul mai mare – minimalist./ Unul mai mic – având tentă socială./ Aproape un manifest./ Am băut bere și m-am îmbătat/ așteptând prietenii să vină. Să-și dea cu părerea.// Nu sunt fericit./ Totul a fost pentru ceilalți.”

Dincolo de „blasfemia” cu făcutul salatei de boeuf cu carne din fratele-porc al lui Noica, este un quasi-manifest care ar putea rămâne în istorie, (re)deschizând problema fericirii poetului, a sensului existenței sale (la pachet cu scrierile. Și problema cuantică a infernului din ceilalți!

Și 3: Virtual/ Real. Iată cum începe „Realități netede, neporoase” (unde apare alt joc, cu lumea Shinobi, de fapt, un „personaj”, de acolo, Jashin-sama): „Am ajuns duminică, la amaiză. pe tren/ un fost angajat CFR îmi povestește/ de armele futuriste din *Mahabharata* și/ ciocanul lui Thor. Extraterestrii antici,/ neintervençãoiști până acum,/ au trimis mesaje subtile omenirii, dar/ omul din zilele noastre nu vrea,/ nu poa' să-nțeleagă.// prins / cu ochii în ecranul mare și neted, nu mai citește.” (p. 51)

Cum bine zice Radu Andriescu pe coperta 4, volumul lui BAP e ca Mjolnir, ciocanul lui Thor. „Te zăpăcește, dacă te aștepți la vreun anestezic poetic, un text pe care-l știi deja și te liniștește. *transcender* te provoacă...”. Desigur, trebuie să păstrăm proporțiile. Poate cartea este mai degrabă, decât Mjolnir, roboțelul „Opportunity”, care apare în poemul „Asteroidul Dawkins” (de unde intuim că este vorba și despre „frumusețea lumii”, care nici nu va salva, nici nu va salva ceea ce mai este de salvat din oameni, ca să nu mai spunem ceva și despre (frumusețea lui) Dumnezeu, probabil aproape înstrăinat de propria muțenie în fața (re)constatării ororilor omenești!); „Rămân aici.// Marginal.// Într-un apartament cu două pisici

negre/ cărora le citesc tot felul de chestii./ le spun că iubirea dintre doi parameci/ nu ajunge niciodată la sex. Aproape pricep./ Sper că primesc și ele măcar o parte/ din frumusețea lumii.// Sper că cei doi bărbați și cele două femei/ care vor păși pe Marte în 2033/ știu cel puțin un text de Ovidiu./ Să nu se plictisească./ să adreseze salutul întregii omeniri/ deșertului roșu și infinit.// Poate o să-l caute pe Opportunity./ Roboțelul deștept, dar singur, care se lupta/ cu furtunile de nisip de pe Marte.// A călătorit aproape 45 de kilometri prin praf,/ a primit recunoștința oamenilor și/ multă căldură de la Soare./ Nu știu care era visul lui./ Poate voia să vadă asteroidul Dawkins./ În orice caz, Ella plânge./ Și nu o poate minți nimeni./ Nu există reciclare/ umană.// Empatia funcționează și așa.” (p. 72)

Ar mai fi cazul să vorbim despre psihogenealogie (și despre psihogeneza... în robotică), despre tensiunile dintre inteligența (lirică) și imaginație, ca să închidem cercul, dând și platonicele ceea ce (îi) este aristotelic!) – cert este că aproape sigur BAP nu este (chiar) robot (care va să zică, nene Iancule, chiar inteligență artificială!), convingându-ne (aproape) în final că Don Quijote a scris Cervantes, după ce l-a visat copios (cum Socrate pe Platon): „Când vine în patria-mamă,/ face o primă vizită librăriei să verifice/ dacă literatura și-a împlinit cincinalul./ Își spune că doar fenicienii au imaginație/ și trage din votcă/ până ajunge să se simtă complet singur.// Dă sfaturi prin burguri:/ Să vă feriți de veverițele cenușii, de gândacii roșii, de/ mexicanii care v-o dau în goarnă în Times Square.// Plebea e de părere că spurcă tineretul. El știe/ de Socrate, Quijote și de alții care au trăit cu mult/ înaintea lui. (...)” (p. 27)

Alpha... „non-alpha” (așa se numește un text, p. 66), poetul va avea mereu tribul său de oameni singuri, păstorind Singurătatea Zeului: „Frumusețea lumii/ nu ajunge la mine. Se oprește în blana pisicilor și aș putea crede că sunt fericit. dar nu știu suficient despre mine...” (p. 67). Sau: „Îmi dau seama că probabil e ușor să fiu o ființă morală/ dacă sunt jucător, dacă pariez pe momentul,/ pe fenomenul care mă spală pe mâini.// Probabil sunt manipulat de concepte/ (ca Obito care chiar o iubea pe Rin). Ochii mei/ văd mult mai puțin decât ochii altora./ Kakashi-senpai, copy-ninja, un descender,/ un organ mort, un lup non-alpha/ în pădurea norvegiană – asta sunt eu.” (p. 66)

Avem un nou-născut-poezie! Să ne bucurăm, să urlăm la lună! Haita metaforică (se) poate să ia urma Realității! Barbarii pot veni! Altfel spus, Haruki Murakami ar putea avea un prieten cu care să plece în căutarea oii fantastice!

Traducere de
Ioana Ieronim

ATELIER de TRADUCERE

Mosab **Abu** TOHA

(n. 1993) este un poet, prozator și eseist Palestinian din Gaza, autorul volumului *Things You May Find Hidden in My Ear: Poems from Gaza* (*Lucrurile pe care s-ar putea să mi le găsești în ureche: Poeme din Gaza*, 2022). Toha este fondatorul Bibliotecii Edward Said, iar între 2019 și 2020 a fost *visiting poet* și bibliotecar în rezidență la Harvard.

Ce înseamnă acasă?

Ce înseamnă acasă:

Este umbra pomilor în drum spre școală

înainte să ne fie smulși din rădăcini.

E fotografia alb-negru de nuntă a bunicilor

înainte ca zidurile să se fi prăbușit.

E covorul de rugăciune al unchiului, unde zeci de furnici

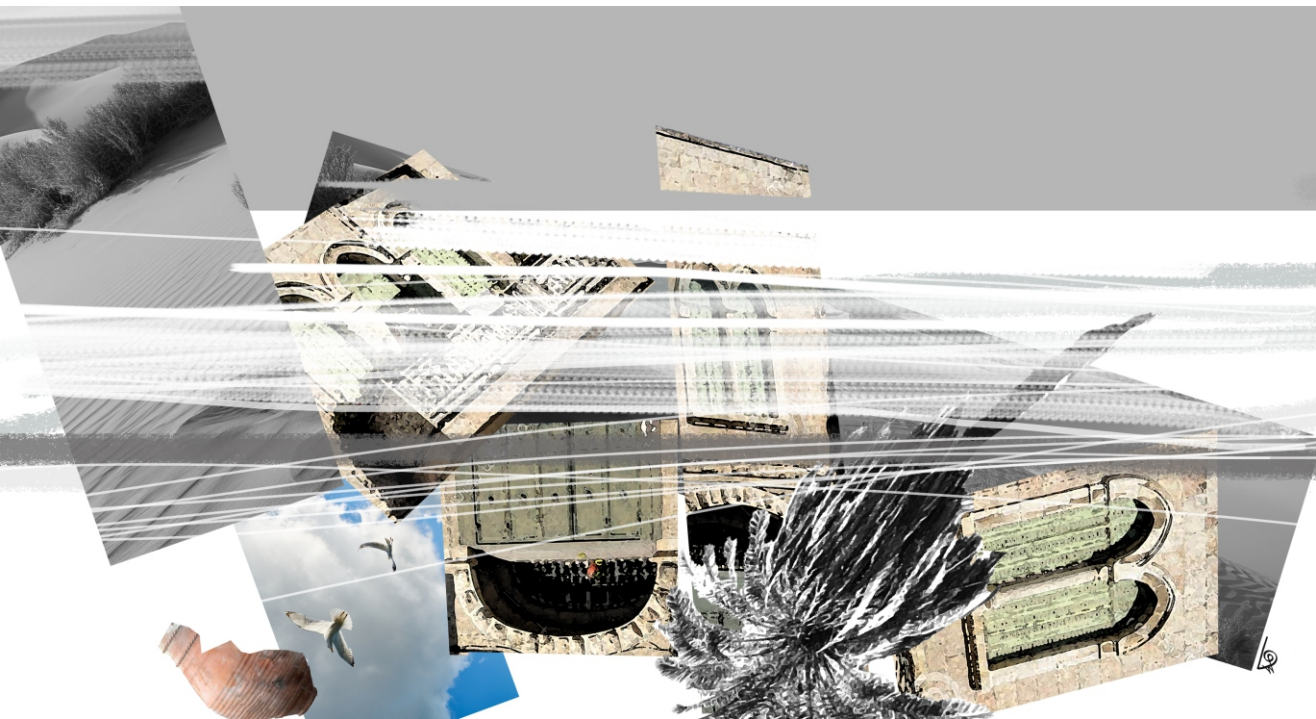
dormeau în nopțile de iarnă, până să-i fie furat și
pus într-un muzeu.

E cuptorul unde cocea mama pâine și pui,

după ce-a căzut bomba, casa-i cenușă.

Este cafeneaua unde-am văzut meciuri de fotbal
unde jucam –

Copilul meu mă oprește: Poate un cuvânt din cinci litere
să cuprindă toate acestea?

bunicul și casa

I

bunicul număra pe degete zilele până la întoarcere
pe urmă a folosit pietre la numărat
n-au fost destule
și-a apelat la nori păsări oameni

absența s-a dovedit prea lungă
treizeci și șase de ani până-a murit
pentru noi acum s-au făcut peste șaptezeci de ani

bunicul și-a pierdut memoria
a uitat numerele oamenii
și-a uitat casa

II

aș dori să fi fost împreună bunicule
aș fi învățat să-ți scriu
poezii volume întregi ți-aș fi pictat casa
ți-aș fi țesut din pământ
haine împodobite cu plantele
și pomii crescuți de tine
ți-aș fi făcut
perfum din portocale
și săpun din lacrimi celeste de bucurie
cum mai pur nu există

III

mă duc la cimitir în fiecare zi
îți caut în zadar mormântul
e sigur că te-au înmormântat
ori te-ai preschimbat în pom
sau ai zburat cu o pasăre spre nicăieri

IV

îți pun fotografia într-o glastră de lut
o ud luna și joia la apus
mi-au spus că tu posteai în zilele acelea
de ramadan pun apă zilnic
treizeci de zile
mai mult sau mai puțin

V

cât vrei să fie casa ta de mare
pot să scriu mai departe poezii până ești mulțumit
dacă vrei adaug o planetă sau două din apropiere

VI

la casa asta n-am să pun hotar
nici semne de punctuație

Lucrurile pe care s-ar putea să mi le găsești în ureche

Aliciei M. Quesnel, doctor

I

Când îmi deschizi urechea, atinge-o
delicat.
Undeva înăuntru zăbovește glasul mamei.
Ecoul vocii ei mă ajută să-mi țin echilibrul
când amețesc de atâta atenție.

Vei găsi poate și incantații arabe,
poeme pe care mi le recit în engleză,
sau un cântec pe care-l îngân păsărilor ciripind în grădină.

Când suturezi tăietura, nu uita să-mi pui toate astea la loc în auz.
Să le așezi în ordine cum se-nșiră cărțile pe raft.

II

Zumzetul dronei,
vuietul de F-16,
urlul bombelor căzând peste case,
peste câmpuri și corpuri,
sunetul razant al rachetelor –
astea toate rade-le din canalul mic al urechii.

Așterne mireasma surâsului tău pe incizie.
Injectează-mi cântare în vene să mă trezesc.
Bate ușor în timpan pentru ca sufletul să-mi danseze cu al tău,
doctore, zi și noapte.

Lăsând copilăria în urmă

Când am plecat, mi-am lăsat copilăria în sertar
și pe masa din bucătărie. Mi-am pus căluțul de jucărie
într-o pungă de plastic.

Am plecat fără să mă uit la ceas.
Am uitat dacă era amiază ori seară.

Calul nostru a rămas noaptea singur
fără apă, fără grăunțe.
O fi crezut că am plecat să pregătim masa
pentru oaspeți întârziați, ori să facem prăjituri
pentru ziua de zece ani a surorii mele.

Mergeam cu sora mea pe drumul nesfârșit.
Cântam urarea de aniversare.
Avioane de război treceau cu ecou pe cer.
Obosiți, părinții veneau în urma noastră,
tata strângea la piept cheile casei și grajdului.

Am sosit la centrul de salvare. La radio
se dădeau la maximum știri cu atacurile aeriene.
Uram moartea, dar uram și viața
cum pășeam spre moartea cu încetinitorul
recitându-ne oda fără sfârșit.

INTERVIU

de Cristina Drăghici

foto: Civitella Ranieri

În dialog cu Nikola Madžirov

Nikola Madžirov (n. 27 mai 1973, Strumica) este poate cel mai cunoscut poet macedonean al ultimului sfert de veac, scrisul său căpătând o largă recunoaștere internațională după cărțile care i-au apărut în traducere în întreaga lume, dar mai ales după apariția antologiei *Remnants of Another Age* (2011) în spațiul anglo-saxon. Poet profund, cosmopolit și interogativ, continuând o tradiție a marilor teme și explorări ce dau un sens superior artei, adesea contradictorii, a cuvântului scris, Madžirov a avut anul trecut o bursă Traduki la București, unde a stat câteva săptămâni în rezidență, iar un grupaj din poezia sa a apărut în numărul 14 / decembrie 2023 al revistei Tomis. Cu extraordinara sa capacitate de a empatiza și cu întinsa cultură pe care o pune la treabă în orice chestiune o abordează, orice dialog cu Nikola Madžirov poate deveni un prilej de reflecție și de celebrare a puterii poeziei, așa cum o dovedește și interviul pe care i l-a luat Cristina Drăghici. (Claudiu Komartin)

Nikola, ești un poet cunoscut pe plan internațional, ai fost tradus în mai mult de treizeci de limbi, participi la cele mai faimoase festivaluri de poezie din lume, călătorești, cunoști mulți oameni noi. Cum îți influențează asta scrisul?

Numele meu de familie înseamnă „migrant”, am descoperit acest lucru după ce am început să călătoresc foarte mult. Să cunosc semnificația acestui nume m-a înspăimântat, așa că sunt atent când numesc lucrurile pe care le văd, le ating, le

redescopăr. Mă întreb întotdeauna dacă străzile pe care locuiesc au nume preluate din cărțile de istorie sau aparțin poveștilor personale ale orașului. În unul din ultimele sale interviuri, Mahmoud Darwish vorbea despre faptul că în Epoca Modernă, toate conflictele lumii au loc din cauza schimbării toponimelor. El se întreba cum simțim mai puternic spațiul, prin limbaj sau prin geografie? Casele mele temporare continuă să existe prin cuvintele pe care nu le înțeleg, prin amintirile la care nu mă voi întoarce niciodată. Fotografiez camerele din care plec, nu monumentele din apropierea hotelului. Fiecare cută a lenjeriei patului din camera sterilă de hotel, fiecare urmă lăsată de piciorul scaunului pe covorul gros – sunt prezența cuiva care s-ar putea întoarce. Structura obiectelor din cameră este torentul sangvin al caselor în care locuiesc și apoi plec. Când merg undeva, pare că mă întorc. De mult timp, am perceput casa ca pe o realitate dinamică, ca și când aș fi un copac care își are rădăcinile în aer. În Paris, casa mea era complexul Les Récollets, cândva o mănăstire transformată mai târziu într-un spital militar – un spațiu care, de-a lungul timpului, a păstrat tensiunea dintre liniștea călugărilor și urletele celor răniți. În seducătorul Berlin am locuit lângă cabinetul Gottfried Benn, unde grilajele metalice de la geamuri făceau porumbeli să zboare la nesfârșit, până uitau ce au lăsat în urmă și unde vor ateriza. Strămoșii mei refugiați păstrau cheia fiecărei case pierdute într-un cabinet medical, un simbol al unei vieți care va continua, ca și când credeau că într-o bună zi se vor reîntoarce la momentul plecării. De obicei, muncitorii sunt cei care trăiesc în gheretele din apropierea clădirilor care vor rămâne acolo pentru totdeauna. Acesta este și felul în care trăiesc eu în preajma lucrurilor despre care scriu, încercând să construiesc o casă din cuvinte și din mișcări. Zagajewski spunea că a scrie poezie este ca mersul cu un balon, te încrezi în vânt mai mult decât în direcție. În acest sens, scrisul este o călătorie prin spații incommensurabile, o re poziționare a umbrelor din interiorul tău, fără să ai o lanternă în mâinile tale. Privesc poemul ca pe un corp care se restructurează după fiecare citire. Deși cuvântul *poem* sună foarte fragil și inocent, poate aduce haos în interiorul societăților controlate. Dictatorii sunt speriați de al doilea sau al treilea sens al cuvintelor pentru că ei construiesc primul sens ca să fie absolut. Responsabilitatea poetului este aceea de a răspunde istoriilor „oficiale”, fie printr-o reevaluare a adevărilor istorice, fie construind o istorie personală, care începe nu în ziua nașterii lui/ei, ci în ziua în care el/ea începe să își amintească. Poetul trebuie să fiu îndeajuns de puternic pentru a putea trasa o linie distinctivă între istorie și amintire; la fel de necesară este și distincția dintre minciună și imaginație sau între global și universal, ținând cont că „global” intră într-o categorie geografică, în timp ce universalitatea este umană, temporală. Când strămoșii mei, refugiați din războaiele balcanice de la începutul secolului trecut au început să sape noul pământ pentru a-și construi noile case, au dat peste săbii antice, din timpul Imperiului Otoman, dar au găsit și viermi pe care bunicul meu îi folosea pentru pescuit – o întâlnire paradoxală între cruzimea istoriei și

prezența supraviețuirii. Am fost născut la întâlnirea dintre luptele istorice care au avut loc în curtea unde locuiesc acum și misterul pământului care acoperă toate obiectele pierdute ce aparțineau oamenilor care obișnuiau să locuiască aici înaintea mea.

Chiar dacă nu poți fi găsit pe nicio platformă social media, poezia ta are un impact puternic asupra tinerilor poeți. Cum percepi felul în care poeții scriu în zilele noastre? Există o anumită particularitate a lor pe care o poți remarca în întâlnirile tale?

În era tehnologică a uitării, „profeție” este un termen redus la „reamintire”. Poetul trebuie să ne reamintească de banalitatea istoriei și să cartografieze lumea interioară înaintea apariției epidemiilor și războaielor. În căutarea unor noi voci de rezistență, îmi place să (re)descopăr scrierile tinerilor poeți. Cuvintele lor sunt ca frunzele care cresc între pietrele ce asfaltau pământul cu mult timp în urmă. Versurile lor mă ajută să înțeleg impulsul de a nu aparține de fiecare dată când o rădăcină începe să crească din fiecare cuvânt pe care îl scriu. Simone Weil spunea: *„a avea rădăcini este, probabil, cea mai importantă și cea mai puțin recunoscută nevoie a sufletului”*. Totuși, noile voci poetice îmi arată fereastra deschisă a realității și a așteptărilor mai puțin anticipabile, mă fac să simt dinamica lumii chiar și atunci când încep să cred în rădăcinile nevăzute ale apartenenței.

În zilele noastre, poetele sunt amintite tot mai des. Te poți gândi la câteva poete care au influențat felul în care scrii?

Am auzit cândva că în fiecare poet există vocea unei poete și în fiecare poetă există vocea altei poete. A fi poet este un lucru mai degrabă organic decât biologic. În timpul copilăriei mele timpurii, obișnuiam să scriu pe pereții camerelor folosind machiajele mamei. Mai târziu, am fost frapat de scrisul ei din caietele de rețete, de multiplele variante ale aceleiași rețete, de parcă ar fi scris un poem și chestiona fiecare cuvânt în parte în loc să verifice cantitatea sau diversitatea ingredientelor. Ea a fost prima scriitoare care mi-a dăruit un stilou și a influențat felul în care scriu fără să îmi dau seama. Așa am descoperit misterul vizual al cuvintelor scrise. În limba macedoneană, același cuvânt care este folosit pentru scrisul de mână este folosit și pentru manuscris, „rakopis”. Chiar și acum, după moartea ei, îi caut scrisul prin cuvintele multor scriitoare pe care le citesc – Alejandra Pizarnik, Ingeborg Bachmann, Wysława Szymborska, Gabriela Mistral, Marina Țvetaeva, Forugh Farrokhzad, Akhmatova, Bishop, Dickinson, Else Lasker-Schüler, Sylvia Plath, Louise Glück, Anne Sexton, Gwendolyn Brooks, Inger Christensen, Denise Levertov, Carolyn Forché, Anne Carson, Rosario Castellanos, Christine Lavant și multe altele. Revin, de asemenea, la vocile extraordinare, la ecurile lui Sontag, Arendt, Simone Weil, Woolf, Yourcenar, Duras, Lispector... În altă ordine de idei, nu am văzut niciodată scrisul bunicii mele. Ea nu a scris nici

măcar un cuvât, vocea ei este puternic păstrată de corpul meu. Obişnuia să toarne câte un pahar de apă în urmă paşilor mei atunci când urma să plec într-o călătorie, astfel încât călătoria mea să curgă la fel de lin ca un râu. Îmi dădea un pahar cu apă şi o lingură de zahăr de fiecare dată când mă trezeam din cauza unui coşmar, să trec cu bine pragul spre o realitate mai blândă. Bunica mea păstra cu grijă toate documentele expirate, ca pe acumulări de identitate. Timp de ani întregi, ea a păstrat hainele în care voia să fie îngropată. Din când în când, deschidea uşa dulapului în prezenţa noastră ca să ni le arate, nu voia să uităm. Ea a fost cea mai expresivă poetă a celor nescrise pe care am cunoscut-o vreodată.

Cât de des eşti întrebat dacă eşti fericit, împlinit? Cum te raportezi la fericire?

Când e numită, fericirea dispare. E ca şi cum ai vrea să prinzi vântul folosind o plasă de fluturi. Kierkegaard spunea că o persoană nefericită trăieşte fie în trecut, fie în viitor. Noi suntem martorii existenţei nefericite a unor lumi cunoscute. În loc să vorbesc despre fericire, aş prefera să vorbesc despre empatia singurătăţii comune, despre bucuria tăcută a trezirii. Poetul nu se teme de sentinţa la singurătate, la fel cum vântul nu se teme să fie aruncat în adâncul oceanului. Am privit mereu liniştea ca pe începutul lumii, nu ca pe sfârşitul ei. Când eram la masă şi cinam, tăceam toţi, ne simţeam inconfortabil, în loc să ne simţim fericiţi. Bunica mea obişnuia să spună că un înger tocmai trecuse deasupra mesei. Cuvintele ei ne adânceau în tăcere atât de mult încât tăcerea devenea mâncarea noastră, o întruchipare a bucuriei originare. În acest sens, bunica privea tăcerea ca fiind nesfârşită, opusul etern al fericirii. Mai târziu, am învăţat versul nepieritor al lui Emily Dickinson: „*Tăcerea e tot ce ne înspăimântă. Există eliberare într-o voce/ Dar liniştea este nesfârşire*”. Cred că micile lucruri au fost create pentru a se comporta precum gardienii ignoraţi ai marilor secrete. Micile ritualuri, micile lucruri pot aduce mai multă bucurie decât toate adevărurile moştenite, absolute. Cred că un poem poate să absoarbă liniştea Universului, la fel cum cred că scoica este păzitoarea sunetului nesfârşirii mării. Când vizitez un muzeu, stau în faţa fosilelor şi încerc să îmi imaginez sunetele lor. Dacă ar exista un muzeu al cuvintelor nespuse, al sunetelor, oare timpul le-ar putea transforma în pietre ca să putem construi o casă din siguranţa şi bucuria care reies din ele?

Cât de important crezi că este să fii cea mai autentică variantă a ta, să îţi laşi cititorii să simtă cât de mult din adevăratul tău sine ai putut întâlni, cât de mult ai putut îndura marginile ascuţite ale celui care eşti cu adevărat?

Uneori, decidem să ne facem un tatuaj ca să acoperim o cicatrice de pe corpul nostru. Poezia nu este o cicatrice. E o rană deschisă. Port cu mine pragurile tuturor caselor în care am locuit, le port ca pe nişte lanţuri puse în jurul copilăriei mele. Când vorbim despre copilărie fără frică şi vinovăţie, suntem gata să mergem

desculți pe culmile ascuțite ale adevăratului nostru sine, ale amintirilor noastre celor mai tăioase.

Când te gândești la călătoria de a deveni adevăratul tău sine, *cel care ești cu adevărat*, când ai spune că a început în cazul tău?

Aș spune că a început cu întoacerea mea la fragilitate, la alfabetul inocenței – copilăria. Cu toții hoinărim în jurul cercului timpului ca să găsim muzeul inocenței întregii lumi. Hoinăritul e primul pas pentru a te reîntoarce undeva. Nu îmi pot imagina corpul în niciun context al absolutismului. În zonele balcanice, cea mai mare umbră a realității noastre permanente este foamea temporală pentru călătoritul înapoi. Oamenii își părăsesc casele și amintirile din cauza războaielor și din cauza sărăciei impuse, fiecare obiect pe care îl iau cu ei devine un artefact, un simbol, o voce estompată, ritualică. Bunica mea păstra cheia de la casa ei în același loc unde își păstra medicamentele. Se gândea că această cheie va putea deschide o ușă care nu mai există. În camerele noastre există obiecte care ne amână moartea. Pentru oamenii din Balcani, a evada este mai mult o problemă de a măsură timpul, mai degrabă decât un calendar al absenței spațiale. După atâtea războaie, cred mai mult în liniștea oamenilor decât în gălăgia monumentelor. Mitologia copilăriei a fost primul meu refugiu în fața unei realități predictibile, știu că obișnuiam să fug mult atunci când eram copil. În unul din ultimele lui interviuri, Zagajewski spunea că un copil nu știe cu certitudine că este un copil iar copilăria este poezia vieții. Să nu știi ce văd ceilalți în tine este începutul poeziei. Când aveam trei ani, am fugit de acasă îmbrăcat în pijamale și în pantofii cu trei numere mai mari ai tatălui meu. Încă port cu mine acea tânjire, doar că acum pantofii sunt prea mici. Am crezut că pot să fug de eternitate dacă îmi părăsesc casa atunci când toată lumea doarme. Cel mai probabil, acesta a fost felul meu de a fi sincer față de mine însumi și față de lume. Călătoriile sunt cele mai inocente până când sunt numite „cucerirea spațiului”. Fuga este cea mai sigură până când este numită abandon. Cititul a fost tot timpul combustibilul mișcării, nu doar mental și emoțional. Îmi amintesc că visam să uit rapid astfel încât să fiu capabil să citesc din nou. Suntem obișnuiți să credem că a pleca este primul pas din inițierea călătoriei de a deveni adevăratul tău sine; cu toate astea, reîntoarcerea arată curajul confruntării tale cu tine, presupun că în același fel în care oamenii părăsesc România și, ca să potolească șoapta vinovăției interioare, construiesc case cu câte cinci etaje pe pământul natal, sperând ca într-o bună zi să se reîntoarcă, în același fel în care toată lumea spera să re-recitească rândurile subliniate dintr-o carte. Cu toate acestea, în final, aceste clădiri se transformă în propriile lor mausolee. A te reîntoarce fără frica faptului că tu și locul pe care l-ai părăsit nu mai sunteți aceiași, să accepți că lumea a schimbat mult, foarte mult din tine, în timp ce visai ca tu să schimbi lumea, aici este puterea. În *După dealuri*, Cristian Mungiu sublinia: „*Cel care pleacă și cel care se întoarce nu sunt niciodată*

unul și același” Acest lucru nu este o înfrângere. Brodsky obișnuia să spună că literatura a început cu poezia, cu „cântecul nomadului care precedă scrijelitul nomadului”. Poezia a început cu cei care niciodată nu au deținut nimic și nici ei, la rândul lor, nu au fost deținuți de nimeni.

Într-unul din poemele tale, spuneai aceste cuvinte bântuitor de frumoase: „când cineva pleacă, tot ce a fost se întoarce la tine”. Cât de importantă este singurătatea pentru munca unui poet? Care este cel mai frumos cadou pe care ți l-a dăruit singurătatea vreodată?

Singurătatea în sine este un cadou. Când Tarkovski a fost întrebat ce i-ar placea să le spună oamenilor tineri, el le-a spus: „învățați să iubiți singurătatea”. Cuvântul esențial din ce a spus nu este „singurătate”, ci „învățați”. Singurătatea nu este o moștenire, nici o boală – este un efort. Pizarnik a scris cândva: „Nu știu despre pasări, nici despre istoria focului, dar cred că singurătatea mea ar trebui să aibă aripă”. Reușește vulturul să atingă norii ca să fie singur sau doar ca să rămână un vânător inaccesibil ochilor celor ce vor deveni prada? Este acest zbor doar un instinct de supraviețuire sau un act voluntar de singurătate? Când scriu, mă imaginez ca fiind un animal alert, nu un vânător. Pessoa, prin vocea lui Alberto Caeiro, spunea: „să fiu poet nu este ambiția mea, este pur și simplu modul meu de a fi singur”. Nu am ambiția de a spune ceva nou, revoluționar, totul este prezent fără să fie documentat, precum mineralele dintr-o mină ce urmează să fie descoperită. Uneori, ca să scrii, singurătatea e necesară. Arhitectura siguranței este foarte fragilă.

Nu ești doar un poet minunat, ești și un tată. Care este părerea ta despre a fi tată, pe lângă a fi un poet remarcabil?

Mulțumesc pentru cuvintele tale! Le merit? Tipic cuiva care scrie și își chestionează propriul sine, mă gândesc că nu sunt nici un tată bun, nici un poet bun. Când fiul meu a fost întrebat cândva ce este un poet, răspunsul lui m-a izbit: „poet este cel care călătorește”. Am devenit conștient că a fi poet înseamnă a fi absent. Poezia m-a luat de lângă el așa cum vântul ia zmeul din mâinile unui copil fericit. Când traduceam poemele lui Yehuda Amichai, am întâlnit-o în Tel Aviv pe cea mai tânără dintre fiicele sale. Am întrebat-o despre absența tatălui ei. Mi-a spus că el obișnuia să scrie diverse notițe în timp ce stătea în mijlocul străzii și o ținea de mână, uitând de umbra ei din spatele lui. Ea s-a gândit că tatăl va pleca; cu toate astea, a înțeles mult mai târziu că în acele momente de absență, Amichai scria cele mai frumoase poezii despre ea. „În ziua în care fiica mea s-a născut, nimeni din spital nu a murit...”. Vocea tatălui și vocea mamei sunt, pentru copil, mai mult decât vocile cu care începe viața. Sunt amintiri, estetica amintirii este construită prin împletirea continuă dintre prezență și absență până când granița dintre ele se șterge din realitatea mentală. Unul dintre prietenii mei a murit la

treizeci de ani, iar soția lui încă păstrează cu disperare singura înregistrare a vocii lui, în căsuța lor vocală: „Nu suntem acasă. Lăsați un mesaj”. După cinci zile de la moartea lui, femeia a născut și, chiar și acum, în fiecare zi, ascultă acea înregistrare împreună cu fiica lor, care acum are douăzeci și unu de ani. „*Nu suntem acasă...*” – o voce prezentă anunțând absența. O voce a unei amintiri care anunță uitarea. Visez frecvent cum o văd pe mama mea moartă venind acasă cu plasele pline cu fructe, în timp ce eu alerg prin livezile de caise. Cu câteva zile în urmă, tatăl meu i-a folosit vechea periută de dinți ca să curețe marginile fotografiei ei de pe mormânt și literele numelui lui gravate lângă numele ei. Socialismul l-a învățat să planifice totul, până și propria moarte. Fiul meu, pe de altă parte, a crescut cu constantele realității virtuale. Într-o zi, m-a întrebat de ce strada pe care locuiește se numește „Nikola Tesla”, deși e cea mai întunecată stradă din oraș, cum se face că tocmai acea stradă, cu case pe jumătate distruse, unde întinericul duce cele mai grele lupte, poartă numele celui care a inventat lumina. În ochii lui îmi puteam vedea propriile întrebări despre dinamica, îndoielile și insecuritatea cu care privesc lumea.

Dacă închizi ochii și îți imaginezi că ești în România, care e primul lucru care îți vine în minte? Cum te face să te simți?

Siguranță străzilor necunoscute, a chipurilor, versurile lui Stănescu sau Blaga pictate pe străzile din București, felul în care te fac să te oprești și să privești în jurul tău, ochii curioși ai lui Borges de pe zidul din Londohome, librăria lui Vlad și labirinturile ei interioare în zile însorite, de toamnă, cărțile vechi, neprăfuite de la Muzeul Literaturii Române, conversațiile despre viața poeziei și despre poezia vieții cu Claudiu, Radu, Cosmin, Ioana, Andra, Denisa, Tara, Vlad, Monica, Jan, cu tine și cu liniștea mea, în timp ce aștept să călătoresc noaptea pe străzile goale, clădirile marcate cu bulină roșie, calmul oamenilor care locuiesc în ele, traficul care mă învață să scriu poeme încet, cu mai multă răbdare pentru cuvintele mele. De fiecare dată când găsesc o casă temporară undeva, mă gândesc deja la fragilitatea amintirilor viitoare. De multe ori, mă gândesc că pot vedea orașele cu alți ochi decât localnicii, dar devin eu însumi un localnic imediat ce învăț numele străzii unde locuiesc temporar. Hannah Arendt spunea că nimic nu este în măsura în care pare să fie, ci există în mod singular, tot ceea ce este are scopul de a fi perceput de cineva. Diversitatea este noua lege a pământului. Călătoriile m-au ajutat să îmbrățișez această diversitate a lumii, imperfecțiunile tuturor lumilor, să înțeleg pericolul marilor mituri care vorbesc despre originalitatea și unicitatea victoriilor, a durerii. Dacă poezia ar fi existat cu scopul de a spune adevăruri istorice, ar fi devenit ea însăși istorie.

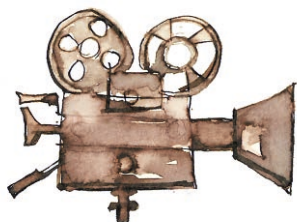
Dacă l-ai putea întâlni pe Nikola atunci când trăia cea mai multă confuzie, cea mai multă durere, ce i-ai spune?

Există putere în fragilitate. Poetul este o frunză care tremură într-o familie de copaci.

Este poezia modul tău de a face față lucrurilor sau este destinul tău, o modalitate de a le spune oamenilor că ai fost acolo și ai simțit totul?

Poezia e un fel de respirație – aerul dintre două cărămizi dintr-un perete, aerul dintre două felii de pâine. Poetul este un arheolog al neîngropaților. Poetul se situează opus față de profilul istoric al profeților, din moment ce poetul nu găzduiește oamenii pe timp de potop sau distopie. Poetul nu este un gardian al fricii, ci un gardian al conștientizării. Nu se teme de suspiciune, de incertitudine, ele sunt forțele primordiale care fac gândurile să se miște pentru a reconstrui lumea. Restul reprezintă simple statistici, contabilizări de aprecieri, să trăiești în oroarea celor ce pot fi măsurate. Poetul este martorul sceptic al unei realități care nu se schimbă. Nu există o imagine mai potrivită care să ilustreze mai bine relația dintre poezie și ideologie decât cea zugrăvită de cuvintele lui Danilo Kiš, care spunea că poezia este îndoială, suspiciune, în timp ce ideologia este absența îndoielii. Am putea spune că ideologia este absența timpului personal, lucru ce stă la capătul opus al vieții. Este moarte înainte de moarte. Cei care conduc războaie se tem de poezie, de metaforă, de partea mistică a lumii cuvintelor, ei sunt creatorii semanticii absolutiste a vieții. Ei uniformizează realitatea, în timp ce simetria se stabilește de la sine ca fiind limbajul lor de putere: la paradele sărbătorilor naționale, la cimitirele militare – totul e simetric și mort, îndeajuns de simetric pentru a uniformiza frica. Cu fiecare prăbușire a unei ideologii, poezii care apăreau în manualele școlare au fost numiți fie inamici ai statului, fie clasici, dar asta a însemnat un singurul lucru – nu i-a mai citit nimeni. Nu visez la o lume schimbată prin poezie, prefer să vorbesc despre toate lumile care au fost schimbate prin poezie.

PELICULE

Ionuț CHERAN

The Holdovers: un trio neobișnuit de exilați

The Holdovers este o combinație ingenioasă de dramă și comedie, o poveste ce pare foarte familiară a trei oameni care rămân izolați într-o iarnă aspră a propriilor suferințe, fiind forțați să înceapă fiecare în parte un proces de vindecare, reușind să-și scoată capul din nămeții nefericirii.

În 1970, Paul Hunham (Paul Giamatti), un profesor de istorie antică de la colegiul de lux Barton, din New England, este nevoit să rămână în campus de sărbătorile de iarnă ca să supravegheze cinci elevi care nu au putut să plece acasă pentru că nu au fost doriți de părinții lor. În cele din urmă, rămâne să fie responsabil doar de un singur elev, Angus Tully (Dominic Sessa care e excepțional în primul său rol), un elev inteligent de 18 ani, dar rebel și capricios, care a atins performanța de a fi exmatriculat de mai mult ori. Alături de cei doi prizonieri irascibili se află și Mary Lamb (Da'Vine Joy Randolph), bucătăreasa școlii, care și-a pierdut recent fiul în războiul din Vietnam, acesta fiind un fost elev al colegiului.

Filmul regizat de Alexander Payne dă senzația de film clasic pierdut undeva prin nenumăratele sertare prăfuite ale cinematografilei universale, având un farmec aparte și creând o stare de dor pentru ceva nedenumit, poate nici măcar trăit, dar cu care te poți identifica complet. Cred că are șansa de deveni cu timpul un film clasic, nu în sensul de capodoperă, ci de film *musai* de văzut.

Într-un interviu pentru revista „Town&Country”, regizorul spune că și-a dorit să facă un film care să nu se simtă ca unul de epocă, ci ca unul contemporan pretinzând că suntem în anii '70, evocând o capsulă a timpului, dar povestea să fie elementul cel mai important.

Cele trei personaje din film întruchipează trei orfani, fiecare cărând după el câte o singurătate grea și apăsătoare, iar împreună cele trei singurătăți angoasante se agasează, fiecare căutând un pic de spațiu și de sens, un pic de libertate și de liniște, iar peste toate cele trei singurătăți se suprapun clădirea imensă a colegiului-internat și iarna aspră a Crăciunului, creând împreună o altă singurătate, una cu S mare, o singurătate monstru, dar nu și monstruoasă, o singurătate care combină umanul cu artificialul și cu naturalul, devenind o singurătate universală.

Deși rămân blocați la acest colegiu de copii privilegiați fără voia și fără vina lor, izbutesc în două săptămâni să încropească de bine, de rău o familie, ajungând treptat să se apropie unul de celălalt și să-și facă destăinuiri importante, și astfel

ajungem să-i cunoaștem și noi și să le fim alături. Există o anumită melancolie pe toată durata filmului, dar e o melancolie în care nu te scufunzi până la fund, nici nu sfârșești prin a te îneca în ea, căci e echilibrată de căldura pe care o emană acești oameni năpăstuiți.

Alexander Payne tratează cu mult umor, cu delicatețe și sinceritate tot acest sentiment îngrozitor de pierdere din viața celor trei, cu care poți empatiza în fiecare moment, din care reiese dorința puternică de a avea pe cineva alături, de a avea parte de afecțiune, de a îmblânzi istovitoare singurătate, o singurătate care doar se intensifică în preajma sărbătorilor, trăgând după ea trena în franjuri a depresiei.

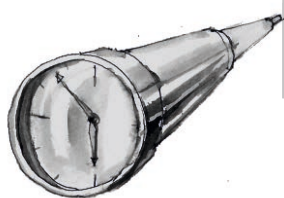
Paul Hunham e un profesor extraordinar, dar și un om ursuz și însingurat, rigid și frustrat, care are probleme cu alcoolul, poartă după el un miros de pește putrezit, de care nu poate să scape nicicum, e constant nemulțumit și de elevi și de profesori, iar asta se datorează standardelor sale foarte ridicate, dar nu numai. Mai târziu vom afla că profesorul morocănos a avut parte de o soartă nefastă când era elev, visurile sale nu s-am împlinit, iar acest lucru îl face să trateze lumea cu cinism, dar, cu toate acestea, dă dovadă de ceea ce lipsește cu desăvârșire în lume – *simțul moralității*. Iar moralitatea se află într-o luptă chinuitoare cu cei care sunt îndreptățiți de orice încă de mult timp, nu doar de azi, subliniind astfel structurile existente ale puterii din societate.

Deși el este un mizantrop, și are așteptări mari și nemulțumiri multe, dă dovadă de verticalitate, nu face niciodată compromisuri, se ghidează intern după știința aspră a eticii, rămânând ferm în deciziile sale și integru, chiar dacă asta poate însemna sfârșitul carierei sale. Oricine poate să facă bine când e ușor sau când nu există presiune, cum oricine poate fi fericit când e în vacanță sau când are succes.

La final, cadoul pe care-l oferă profesorul celor doi colegi de detenție este cartea *Meditații*, de Marcus Aurelius, împăratul roman care a susținut stoicismul ca mod de a trăi, revelându-se în acest fel una din lecțiile importante ale filmului, aceea de a încerca să fii mai bun și a-i ajuta pe ceilalți.

Este poate singurul cadou pe care merită cu adevărat să ni-l facem unii altora în viață.

Campionatul Național de Zacuscă, prima ediție

Jurnalistul culinar Cosmin Dragomir, autorul volumului *Curatorul de Zacuscă*, anunță că va organiza în primăvară prima ediție a Campionatului Național de Zacuscă.

Inițiativa face parte dintr-un parteneriat de mai lungă durată cu FNDA (Federația Națională a Degustătorilor Autorizați din România) cei care se vor și ocupa de jurizarea, conform standardelor internaționale, preparatelor din concurs.

“Cred că avem nevoie de astfel de concursuri care își propun ca pe lângă stabilirea unor clasamente de calitate în funcție de proprietățile organoleptice ale preparatelor să promoveze elemente ce pot constitui identitatea gastronomică națională. În timp ce ajvarul sau chiar lutenitsa balcanice beneficiază de recunoscutibilitate mondială, zacusca autohtonă pare a fi mai mult un produs care atunci când e exportat are ca piață de desfacere majoritară diaspora românească”, spune Cosmin Dragomir.

Jurizarea se face funcție de o fișă profesională ce conține criteriile de diferențiere similare celor de la degustările profesionale de alte produse alimentare, după modele standardizate la nivel european, și adaptate la specificitățile produsului examinat. Juriul este format din Membri ai Federației Naționale a Degustătorilor Autorizați, care vor fi nominalizați de către conducerea acesteia atât pentru recepția și depozitarea probelor, cât și pentru comisiile de jurizare, dar și (alți) specialiști din domeniul HoReCa: chefs, somelieri, blogeri și jurnaliști culinari ș.a.m.d. În urma jurizării se vor acorda medalii iar producătorii au posibilitatea să

își aplice semnalizare oficială pe ambalaje și etichete.

“Îmi doresc ca rezultatele acestui concurs să devină un instrument important de marketing și de promovare și în special un element diferențiator la raft. Semnalistica noastră aplicată pe ambalaj înseamnă garația calității și recomandarea profesioniștilor pentru clientul final”, completează jurnalistul gastronomic.

Concursul se desfășoară pe trei categorii mari funcție de capacitatea de producție și pe mai multe subcategorii care sunt determinate de ingrediente: clasică, cu pește, cu ciuperci, cu alte legume ș.a.m.d. Organizatorii nu acceptă decât mostre de la producători autorizați și care comercializează produsele în cel puțin un magazin.

Intenția de participare și face prin completarea unui formular la <http://cosmindragomir.ro/campionat> sau prin mail la cosmin.dragomir@gastroart.ro

Alina Ioana VASILIU

„Muzeul secret” de la Topalu se mută în capitală pentru trei luni

Timp de aproape trei luni, între 8 martie și 26 mai 2024, mare parte din Muzeul „Dinu și Sevasta Vintilă” de la Topalu se va muta în capitală, în expoziția „Muzeul secret” organizată de Art Safari la Palatul Dacia-România (sau palatul Pinacotecii orașului București), situat în centrul istoric, pe strada Lipscani nr. 18-20.

Curatorul expoziției este artista Lelia Rus-Pîrvan, directoarea Muzeului de Artă Constanța, instituție ce are în administrare singurul muzeu rural din țară.

Muzeul, în care se află o colecție uimitoare de artă românească interbelică, ce cuprinde capodopere de Nicolae Grigorescu, Nicolae Tonitza, Ștefan Luchian, Theodor Pallady, Corneliu Baba, Gheorghe Petrașcu, Samuel Mütznér, Alexandru Ciucurencu, Nicolae Dărăscu, Camil Ressu, Iosif Iser, Constantin Piliuță, Oscar Han, a fost amenajat în casa părintească a medicului Gheorghe Vintilă (1898-1978), colecționar

pasionat. El l-a cunoscut pe sculptorul Oscar Han, care i-a devenit prieten și l-a sfătuit în privința achizițiilor de opere de artă. Prin el, colecționarul s-a apropiat de artiștii Francisc Șirato, Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza, ce formau, alături de Oscar Han, „Grupul celor 4” – una dintre cele mai importante grupări artistice românești.

Medicul a donat în anul 1960, comunei Topalu, casa părintească, împreună cu toate lucrările colecționate de-a lungul vieții – 228 de opere, pentru a înființa un muzeu public, închinat memoriei părinților săi.

Până în februarie 2022, colecția, cu o valoare estimată la câteva milioane de euro, a fost obiectul unui lung și costisitor proces, intentat de un presupus moștenitor al doctorului, pentru anularea donației. Muzeul de Artă Constanța a câștigat, în cele din urmă, acest proces, iar colecția a rămas, așa cum și-a dorit doctorul Vintilă, o comoară a satului de pe malul stâng al brațului Ostrov al Dunării, aflat la 80 de kilometri de Constanța. Din păcate, această comoară de artă plastică este prea puțin cunoscută, dar există toate premisele ca expoziția de la București să stârnească interesul publicului larg pentru ea.

În „Muzeul secret” vor fi expuse 91 de picturi și lucrări de grafică, acestea din urmă neputând fi văzute în mod obișnuit în Muzeul de la Topalu, din motive ce țin de conservare – expunerea de lungă durată le poate deteriora.

Art Safari, autointitulat muzeu expozițiilor temporare, s-a făcut cunoscut prin numeroase colaborări naționale și internaționale cu muzee de prestigiu, precum National Portrait Gallery și Victoria and Albert Museum din Londra, și colecționari privați, având obiectivul declarat de a aduce arta mai aproape de public și de a facilita accesul tinerilor la cultură.

**Regizorul Andrei Șerban
montează „A douăsprezecea noapte”
la Teatrul de Stat Constanța**

La Teatrul de Stat Constanța au început repetițiile pentru spectacolul „A douăsprezecea noapte” de William Shakespeare, în regia lui Andrei Șerban. Premiera este programată în ultimele două zile ale lunii februarie 2024 și va fi precedată de trei reprezentații în avanspremieră.

Andrei Șerban (n. 21 iunie 1943) este unul dintre cei mai importanți regizori de teatru și operă din lume, cu o carieră remarcabilă în SUA și Europa. A pus în scenă spectacole de operă și teatru în 39 de țări, a lucrat pe scene prestigioase, printre care Metropolitan Opera, Comedia Franceză, Opera din Paris și Opera din Viena, Covent Garden, Teatrul Național din Londra, La MaMa Theatre, Seattle și Los Angeles Opera, Shiki Company of Tokyo, Teatrul Alexandrinsky din Sankt Petersburg etc.

A absolvit în anul 1968 IATC București, secția regie, la clasa lui Radu Penciulescu. A debutat la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț cu două piese, „Omul cel bun din Sechuan” de Bertolt Brecht și „Noaptea încurcăturilor” de Oliver Goldsmith, și s-a reîntors la București, remarcându-se cu montarea spectacolului „Iulius Cezar” de Shakespeare, la Teatrul Bulandra.

În 1971 a emigrat în Statele Unite ale Americii, ca beneficiar al unei burse Ford, invitat de Ellen Stewart, legendara directoare a companiei La MaMa, din New York. De atunci a început spectaculoasa carieră internațională a lui Andrei Șerban, care l-a purtat spre succese răsunătoare pe cele mai mari scene ale lumii.

A studiat un an cu Peter Brook la Centrul Internațional de Cercetări Teatrale din Paris, colaborarea cu celebrul regizor fiind hotărâtoare pentru cariera sa.

A revenit în România după revoluția din decembrie 1989, ca director general al Teatrului Național din București, unde a pus în scenă, printre altele, „Trilogia antică”, pe care o montase inițial la teatrul „La MaMa”, cu un succes internațional răsunător. O altă montare legendară a sa este „Unchiul Vania” de Cehov, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj.

A rămas prezent în viața teatrală a României, chiar dacă, din 1992, timp de 27 de ani, a condus catedra de actorie a Universității Columbia, ca profesor emerit. A demisionat de la Universitatea Columbia în 2019, nefiind de acord cu unele excese ale corectitudinii politice, care afectau activitatea didactică.

Andrei Șerban montează la Constanța pentru prima dată, iar din echipa de creație a spectacolului „A douăsprezecea noapte” mai fac parte regizor asociat Daniela Dima, scenografa Carmencita Brojboiu și lighting designerul Cristian Niculescu.

Distribuția este următoarea: Andrei Bibire, Cristiana Luca, Mihaela Velicu, Theodor Șoptelea, Vlad Lință, Ecaterina Elena Lupu, Marian Adochiței, Liviu Manolache, Iulian Enache, Ștefan Mihai, Cătălin Ștefan Bucur, Alina Manțu, Georgiana Mazilescu, Florentin Roman.

LEONTE

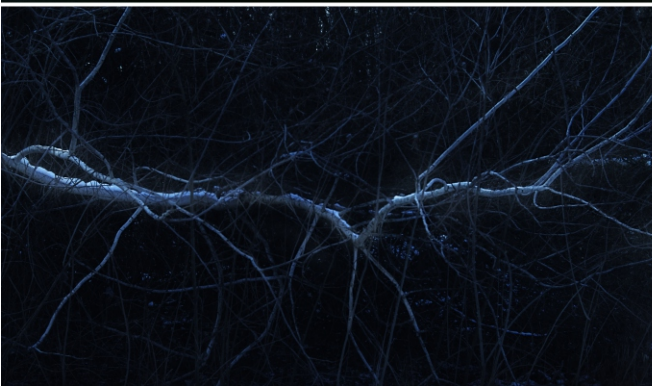
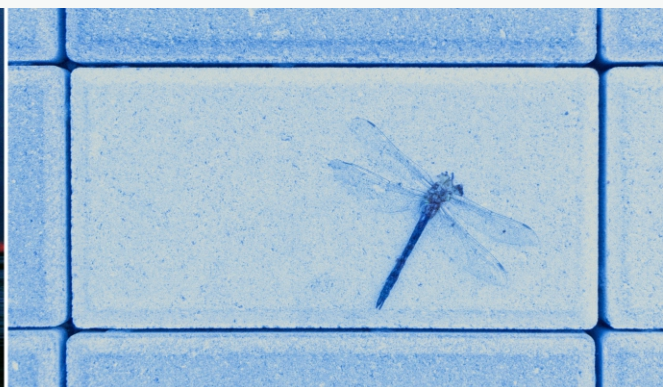
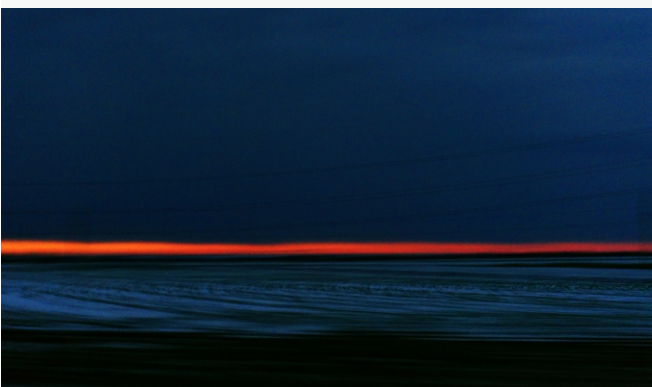

FOTO GRAME

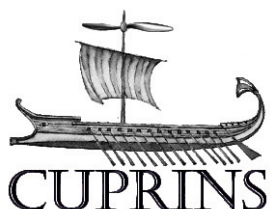
Cristina PETRICA

a început să fotografieze în 2017. Pentru primele fotografii a folosit telefonul, apoi a trecut la o cameră foto *mirrorless*, pe care o poartă mereu cu ea. Este autodidactă și nu se consideră fotograf, ci o iubitoare de arte vizuale. Fotografiază cu predilecție apariții abstracte în natură sau în peisajul urban, fiind captivată, în special, de abordarea conceptuală, de simbol.

Curator - Emilian AVRĂMESCU

- 03 - CREDITORIAL - Alina Ioana VASILIU**
- 05 - ARTISTOCRAT - Andrei CRĂCIUN**
- 10 - ARHITECT - Sebastian IONESCU**
- 17 - PELICULE - Alexandra FLORESCU**
- 19 - TEXT PISTOLS - Arina GHEORGHE**
- 23 - ATELIER de TRADUCERE - Mitja DRAB**
- 27 - CRONICE - Sorina RÎNDAȘU**
- 29 - TEXT PISTOLS - Silviu GONGONEA**
- 33 - ARTA la PERETE - Anca COLLER**
- 38 - ARTISTOCRAT - Maria ORBAN**
- 42 - TEXT PISTOLS - Mihaela MUNTEANU**
- 46 - ARTISTOCRAT - Miki VIERU**
- 51 - CRONICE - Demetra VLAS**
- 55 - ATELIER de TRADUCERE - Charles SIMIC**
- 59 - MELO - Adrian MIHAI**
- 62 - TEXT PISTOLS - Daria MARUSEAC**
- 65 - INTERVIU - Eva GARET**
- 71 - ICRE NEGRE - Cosmin DRAGOMIR**
- 72 - CRONICE - Daniela VIZIREANU**
- 75 - TEXT PISTOLS - Paul MIHALACHE**
- 81 - ATELIER de TRADUCERE - Mara Daria COJOCARU**
- 86 - TEXT PISTOLS - Anca-Ioana CÂDĂ**
- 90 - TEXT PISTOLS - Lucian MERIȘCA**
- 94 - CRONICE - Mihai BUZEA**
- 97 - STEM - Wladimir-Georges BOSKOFF**
- 100 - ARTA la PERETE - Ioana Iuna ȘERBAN**
- 104 - CRONICE - Alina Ioana VASILIU**
- 108 - TEXT PISTOLS - Andrei MĂJERI**
- 111 - CRONICE - Adi SECARĂ**
- 115 - ATELIER de TRADUCERE - Mosab Abu TOHA**
- 120 - INTERVIU - Nikola MADŽIROV**
- 128 - PELICULE - Ionuț CHERAN**
- 130 - ACTUALITATEA**
- 135 - LEONTE**
- 136 - FOTO GRAME - Cristina PETRICA**

REDACȚIA

Redactor-Şef:

Bogdan PAPACOSTEA

Redactor-Şef adjunct:

Claudiu KOMARTIN

Redactori:

Alina COSTEA

Mirela STÎNGĂ

Zoe CARAIANI

Monica TAMAŞ

Alina-Ioana VASILIU

Colaboratori:

Sebastian IONESCU

Dan PERŞA

Adrian MIHAI

Cosmin DRAGOMIR

Wladimir-Georges BOSKOFF

Emilian AVRĂMESCU

Daniela VIZIREANU

Demetra VLAS

Ioana Iuna ŞERBAN

LEONTE

Grafică:

Vasile FILIP

Web Design:

George ŞORODOC

Corectură:

Dan SOMEŞAN

Tehnoredactare:

Marius PÂRLOGEA

CONTACT

e-mail:

contact@revistatomis.ro

facebook.com/revistatomis

instagram.com/revistatomis

www.revistatomis.ro

**Consiliul Local
Constanța**

Consiliul director:

Cristina PAPAȘIAN

Laura TĂNASE

Alin VINTILĂ

25 lei

ISSN - 12208167

